

Думка пісьменніка

Не трэба
забываць

Пісьмы мы цяпер самі ведаеце як пішам. Але па інерцыі ў паштовую скрынку ўсё ж заглядаем: а раптам?... Сачу і я — асабліва пільна-ўважліва пасля таго, як недзе надрукуеся. І недарэмна:

абавязкова знаходжу там ліст ад Міхася Пятровіча Даніленкі, старэйшага нашага пісьменніка, якому ўвосень будзе ўжо 90 год, але ён і сёння цікавіцца літаратурным жыццём, актыўна друкуецца. Беручы пісьмо ад творцы-земляка, я згадваю маму, тату, якія пісалі мне на гэты ж гомельскі адрас. Яны таксама жадалі мне добра. Маіх бацькоў няма ўжо на гэтым свеце, і я ўдзячны лёсу, што жыве мой літаратурны бацька — Міхась Пятровіч. З ім можна параіцца, калі бывае скрушна, падзяліцца думкамі пра новыя творы беларускіх пісьменнікаў, пра падзеі ў краіне. Пра ўсё.

Прыгадваю шасцідзясятны гады мінулага стагоддзя, калі я, вучань Ільчоўскай ЦШ Рагачоўскага раёна, набраўся мужнасці і даслаў на імя М. Даніленкі сваё першае апавяданне “У завярху”. І колькі было радасці, калі атрымаў ад пісьменніка адказ! Мой твор быў густа папраўлены акуратным прыгожым почыркам, але я цешыўся, бо Міхась Пятровіч параіў пісаць і далей, не спыняцца, а майстэрства, маўляў, прыйдзе.

На вялікі жаль, няма ўжо Івана Кірэвіча Сяркова, таксама гамельчанина. Адчуваў я і яго бацькоўскую падтрымку. І Сяркоў быў галоўным рэдактарам на абласным тэлебачанні і адначасова ўзначальваў аддзяленне Саюза пісьменнікаў, а калі пайшоў на заслужаны, як кажуць, адпачынак, прапанаваў маю кандыдатуру на пасаду кіраўніка абласной пісьменніцкай арганізацыі. Дзякуй, Міхась Пятровіч! Дзякуй, Іван Кірэвіч!

Асобная старонка ў маім жыцці — сяброўства з народным пісьменнікам Іванам Пятровічам Шамякіным. Вядома ж, гэтаму паспрыяла і тое, што Гомельшчына — ягона малая радзіма, і яму было цікава пачуць, як жывуць-пажываюць землякі. А калі ў Доме літаратара быў мой творчы вечар, Іван Пятровіч знайшоў час, каб прыйсці і сказаць некалькі слоў...

Усё гэта помніцца. Усё гэта не забываецца.

І было мне балюча і трывожна, калі некаторыя маладзейшыя пісьменнікі ў свой час маглі дазволіць сабе ў друку надбразычлівых выказванняў пра асобу і творчасць народнага пісьменніка, аўтара, якога вельмі шырока чыталі і — упэўнены! — чытаюць не толькі беларусы. Балела. Вельмі. Усё роўна калі б казалі нейкую брыдоту пра майго роднага бацьку. Аднак, здаецца, жыццё патрохі ўсё ставіць на свае месцы.

Трэба маладым помніць, што ў кожнага з іх ёсць акрамя круўных бацькоў і бацькі літаратурныя. Мы з нічога не ўзяліся. Нам дапамагалі, як маглі, і словам, і... ганарарам. А ці заўсёды мы помнім пра гэта? Як жывуць яны, тыя людзі, што аказаліся побач у патрэбную хвіліну? Мо хварэюць? Ці пішацца ім? Чаму не відаць у друку?..

Сваіх ж бацькоў мы помнім і шануем. Не трэба забываць, што ёсць у нас і літаратурныя бацькі.

Я помню.

Васіль ТКАЧОЎ

Тры юбілеі
Купалы

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы прайшлі чарговыя чытанні, прысвечаныя асобе класіка беларускай літаратуры.

Адметнасцю канферэнцыі сталася супадзенне адразу трох юбілеяў. Першы з іх відавочны: 130-годдзе з дня нараджэння творцы.

Другі звязаны з чытаннямі, якія, дзясятны па ліку, сёлета маюць назву “Янка Купала. Дыялог з ХХІ стагоддзем”.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ,
аўтографы паэта
прадастаўлены для першай
публікацыі Дзяржаўным
літаратурным музеём
Янкі Купалы

Аднак калі пашукаць вытокі навуковых канферэнцый, прысвечаных асобе Купалы, у далёкай мінуўшчыне, высветліцца: аматары і даследчыкі творчасці Песняра могуць смела адзначаць трэці юбілей! Бо першым мерапрыемствам, што прайшло ў такім фармаце, можна лічыць вечар, прысвечаны саракагоддзю з дня нараджэння паэта. Ён адбыўся ў БДУ 19 сакавіка 1922 года — 90 гадоў таму! З дакладамі выступалі літаратуразнаўцы Аляксандр Вазнясенскі і Міхаіл Піятуховіч, філосаф і сацыёлаг Саламон Кацэнбоген.

Сёлетнія чытанні адкрыла дырэктар установы Алена Ляшковіч. Яна звярнула ўвагу прысутных на пераемнасць мерапрыемства ў адносінах да папярэдніх канферэнцый. Цікава, што ў мінулыя гады тэматыка была акрэслена больш вузка: напрыклад, “Янка Купала і «Наша ніва»”, “Янка Купала — публіцыст”, “Янка Купала і Адам Міцкевіч”. А сёлета праблематыка прыкметна пашырылася.

Намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Тадэуш Стружэцкі падкрэсліў незвычайнасць гэтага года, падчас якога святкуюцца юбілеі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Тадэуш Іванавіч запрасіў усіх прысутных узяць удзел у святкаванні 7 ліпеня ў Вязынцы.

Доктар філалагічных навук, прафесар Вячаслаў Рагойша павітаў прысутных ад імя Міжнароднага фонду Янкі Купалы, які дзейнічае з 1996 года. На яго думку, беларусы заўсёды імкнуліся “дарасці” да Купалы,

як украінцы — да Шаўчэнкі, а рускія — да Пушкіна. Таму колькі б ні было канферэнцый, цалкам раскрыць феномен Купалы немагчыма, хоць трэба да гэтага імкнуцца.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Славацкай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Мар’ян Серватка, які вывучае беларускую мову і добра ведае творчасць Купалы, у сваім выступленні правёў паралелі паміж беларускім і славацкім народамі, якія вытрымалі шмат выпрабаванняў. Сп. Серватка адзначыў парадокс, пры якім у пачатку

дамінавала філасофскае перасэнсаванне лёсаў Беларусі і Украіны, разгляд творчасці нашага класіка і яго значэння для абодвух народаў, яго сувязей з украінскай зямлёй. Упэўнены, шэраг даследчыкаў зацікавіцца інфармацыяй сп. Лубкіўскага пра публікацыю 1997 года. Тады ва ўкраінскай перыёдыцы з’явіўся ліст Янкі Купалы да Міхаіла Грушэўскага, напісаны ў 1914-м. У ім паэт запрашаў гісторыка да сябе на пірагі. Чым закончылася размова двух нацыяльных геніяў, яшчэ павінны высветліць гісторыкі.

Адной з сенсаций канферэнцыі стала выступленне Уладзіміра Адамушкі, дырэктара Дэпартаменту па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь. Ён перадаў музею копіі 34 раней невядомых дакументаў, якія датычаць Купалы і знаходзяцца ў Маскве: у Дзяржаўным архіве Расійскай Федэрацыі і Расійскім дзяржаўным архіве літаратуры і мастацтва. Сярод іх ліставанне нашага класіка з пісьменнікам Фёдарам Янчуком, гісторыкам і грамадскім дзеячам Фёдарам Туруком, паэтам і перакладчыкам Іванам Белавусавым, дарчыя надпісы паэту Міхаілу Ісакоўскаму і шэраг іншых матэрыялаў, якія дазваляць даследчыкам даведацца пра новыя акалічнасці ў біяграфіі класіка.

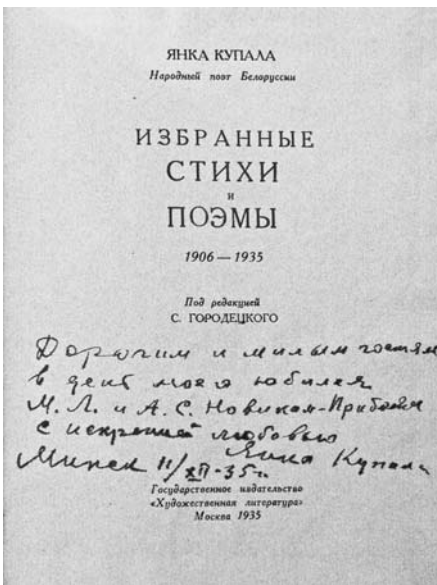
Зоя Падліпская, галоўны рэдактар часопіса “Роднае слова”, прадставіла гасцям і ўдзельнікам канферэнцыі сваё выданне, якому сёлета спаўняецца чвэрць стагоддзя. Асабліва ўвага была звернута на чэрвеньскі нумар, усе матэрыялы якога прысвечаны асобе і творчасці Янкі Купалы. Наогул, за гады выдання

“Роднага слова” на яго старонках было надрукавана каля сямідзiesiąці вершаў Песняра.

Дырэктар музея Янкі Купалы Алена Ляшковіч пазнаёміла прысутных з новымі паступленнямі ў фонды музея. Яшчэ ў студзені гэтага года ва ўстанову завітала дачка вядомага савецкага пісьменніка-марыніста Аляксея Новікава-Прыбоя. Высветлілася, што ў яе захоўваецца архіў бацькі. На просьбу пашукаць у ім “беларускія сляды” яна адказала згодай. А праз тры месцы ў Мінск прыйшла бандэроль. У ёй знаходзіліся дзве кнігі Янкі Купалы і яго партрэт з дарчымі надпісамі. Прычым цёплым пажаданні Песняра швайму калегу па пісьменніцкім цэху дагэтуль з’яўляліся невядомымі для навукоўцаў. З ласкавай згоды Алены Раманаўны з імі могуць пазнаёміцца цяпер і чытачы “ЛіМа”.

Праца канферэнцыі працягнулася на пленарным пасяджэнні, якім кіраваў В. Рагойша, а таксама ў трох секцыях: “Творчая спадчына Янкі Купалы ў гісторыка-літаратурным і культурным кантэксце канца ХХ — пачатку ХХІ стст.” (старшыня Ірына Багдановіч), “Ушанаванне памяці Песняра музейнымі сродкамі” (старшыня Наталля Стрыбульская) і “Купала і сучаснасць: новыя аспекты вывучэння спадчыны паэта” (старшыня Яўген Гарадніцкі).

Асабліва сёлетніх Купалаўскіх чытанняў стала вандароўка іх удзельнікаў у Вязынку. Да 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы праведзена мадэрнізацыя літаратурна-дакументальнай часткі экспазіцыі (мастак Г. Чысты), што прысвечана нараджэнню чалавека і паэта і ахоплівае перыяд з 1882 па 1904 год. А ў сенцах і пакоі, дзе ў 1881 — 1883 гадах жыла сям’я Луцэвічаў, быў адноўлены тагачасны інтэр’ер.

Пункцірам

✓ Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка павіншаваў калектыў Цэнтральнага батанічнага саду Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі з 80-годдзем утварэння ўстановы. “Гэты ўнікальны сад, які мае бяскэнную калекцыю ўзораў айчыннай і сусветнай флоры, з’яўляецца нацыянальным здабыткам”, — гаворыцца ў віншаванні.

✓ Беларусь як краіна-ўдзельніца Еўрапейскай культурнай канвенцыі далучылася да інфармацыйнай сістэмы культурнай палітыкі Савета Еўропы “Кампендыум”. Адпаведная дамоўленасць падпісана паміж Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь і Генеральным дырэктаратам па пытаннях дэмакратыі Савета Еўропы. Дамоўленасць вызначае дзеянні беларускага боку і Савета Еўропы па падрыхтоўцы інфармацыі пра стан і развіццё культуры нашай дзяржавы.

✓ Міністр культуры Беларусі Павел Латушка і міністр культуры, мастацтваў і спадчыны Катары Хамеды бен Абдэль Азіза аль-Кувары падчас правядзення Дзён культуры Катары ў Беларусі падпісалі праграму культурнага супрацоўніцтва паміж урадамі дзвюх краін на 2011 — 2013 гады. Міністры выказалі надзею на плённае супрацоўніцтва ў сферы культуры і адукацыі.

✓ Беларускі дакументальны фільм “Званар” Кацярыны Махавай атрымаў Гран-пры кінафестывалю ў г. Кошыцэ (Славакія). У конкурсе ўдзельнічалі 20 краін: Германія, Сербія, Беларусь, Вялікабрытанія, Францыя, Латвія, Славакія, Польшча, Венгрыя, Балгарыя, Нідэрланды, Іспанія, Аргенціна, Македонія, Турцыя, Румынія, ЗША, Чэхія, Боснія і Герцагавіна, Харватыя. Міжнароднае журы адзначыла стужку “Званар” як самы выбітны твор фестывалю.

✓ Неігравы фільм “Кавалеры рэк, балот і лясоў” вытворчасці РУП “Беларускі відэацэнтр” стаў пераможцам XVI Міжнароднага экалагічнага кінафэсту “Выратаваць і захаваць”. Кінастужка перамагла ў намінацыі “Аўтарская работа”. Аўтарам фільма выступіў беларус Ігар Бышнёў — майстар “экалагічнага” кірунку ў неігравым кіно, экалаг, кандыдат біялагічных навук, беларускі кінарэжысёр-аніmalіст.

✓ У Нацыянальнай бібліятэцы Сербіі ў Бялградзе ў межах святкавання 130-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа адбылася прэзентацыя кнігі “Анталогія беларускай паэзіі” на сербскай мове. У мерапрыемстве ўзялі ўдзел больш як 200 чалавек, у тым ліку паслы Расіі і Украіны, замежныя дыпламаты, супрацоўнікі Міністэрства замежных спраў Сербіі, прадстаўнікі Парламента Сербіі, сербскай грамадскасці і СМІ. Складальнік “Анталогіі...” — прафесар Бельдзяржуніверсітэта Іван Чарота. Перад удзельнікамі прэзентацыі таксама выступілі Пасол Беларусі Уладзімір Чушаў, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Сербіі Дзян Рысціч, перакладчык “Анталогіі...” сербскі прафесар Міадраг Сібінавіч і дырэктар выдавецтва “Сербская літаратура” Драган Лакічавіч.

✓ Удзельнікамі сёлетняга выпускнога балю для студэнтаў — грамадзян замежных дзяржаў у Беларускім дзяржаўным універсітэце сталі 146 выпускнікоў 14 факультэтаў БДУ. Больш за ўсё дыпламаў сёлета — 94 — атрымалі нядаўнія студэнты эканамічнага факультэта, на другім месцы — Інстытут журналістыкі (13 дыпламаў). З прадстаўнікоў замежных дзяржаў лідзіруюць грамадзяне КНР.

Падрыхтавала
Ярына РЫТАМІНСКАЯ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Дарогамі лёсу
Мікалая Чаргінца

Уладзімір САУЛІЧ,
фота аўтара

Ёсць у многіх казках такі эпізод: герой выяжае на скрыжаванне і павінен выбраць дарогу. А каб падацца адразу па ўсіх кірунках? Нерэальна?

Але гэту думку здолеў абвергнуць Мікалай Чаргінец, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі. Ён — генерал-лейтэнант, кандыдат юрыдычных навук, спартсмен, вядомы палітычны і грамадскі дзеяч і, нарэшце, знакаміты пісьменнік — аўтар больш як 40 кніг, некалькіх кінасцэнарыяў і 50 навуковых прац.

Ці ёсць у свеце яшчэ такі чалавек, які б спалучыў у адной асобе столькі шматпланавых дасягненняў: у вайскавай галіне, культуры, навучы і спорце? Такім пытаннем аздачылі сябе члены камітэта кнігі Гінеса і прыйшлі да высновы, што няма. І занеслі беларуса Мікалая Чаргінца ў славетную Кнігу.

І вось гэты незвычайны чалавек пабываў на мінулым тыдні ў Глыбокім. Свой візіт патлумачыў так:

— Па-першае, хацелася сустрэцца з чытачамі нашага цудоўнага гарадка. Па-другое, я з’яўляюся членам аргкамітэта па правядзенні Дня беларускага пісьменства, які пройдзе сёлета ў Глыбокім. Гэта вялікае свята кнігі, пісьменнікаў і краіны ў цэлым. І, канечне ж, цікава, як ідзе падрыхтоўка. У бліжэйшы час сюды прыедзе аргкамітэт у поўным складзе. Вядома, праблем няма, але ўжо цяпер бачна, што кіраўніцтва раёна, глыбачане, робяць усё, каб свята было святам. Рыхтуецца да яго і наш Саюз пісьменнікаў. Прыступілі да фарміравання вялікай дэлегацыі. Плануем правесці цэлую серыю такіх мерапрыемстваў, як сустрэчы з вучнямі школ, дарослым насельніцтвам горада. Падвядзём вынікі конкурсу на лепшую кнігу года. Па 10 намінацый будучы вызначаныя лепшыя аўтары. Ім будуць уручаны дыпломы і прызы.

Прысутных цікавіла творчасць Мікалая Чаргінца, у якой для чытача няма загадак. На-

Падарунак ад старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі.

прыклад, адкуль ён узяў столькі схаванай за “сямю замкамі” інфармацыі пра колішніх гаспадароў Белага Дома, Прэзідэнта Клінтана, спадарыні Клінтан і іншых для сваёй сенсацыйнай кнігі “Тайна Овальнага кабінета”? Аказваецца, звышсакрэтную інфармацыю яму выдалі... самі амерыканцы!

— Справа ў тым, — распавёў Мікалай Іванавіч, — што я амаль 12 год прадстаўляў нашу краіну ў ААН, выступаў на Генеральных Асамблеях. Адноўчы, пад смех дэлегатаў, разграміў амерыканцаў за іх рэзалюцыю па Беларусі. І як мне адплацілі? Восенню трэба ехаць на сесію ААН, а мне не даюць візу. Канечне, не маюць на гэта аніякага права. Але не даюць — і ўсё! Выдалі толькі пасля таго, як наша МУС унесла некалькі пратэстаў і ААН — тры ноты. І вось, калі работа заканчвалася, да мяне падыйшлі двое афіцэраў ЗША з перакладчыкам. “Спадар Чаргінец, а чаго вы гаворыце ўсё Клінтан ды Клінтан? — нечакана папранулі яны мяне. — Мы ведаем Клінтана як здрадніка, які не захацеў ехаць у В’етнам, забаяўся. За яго паехаў хтосьці іншы і, магчыма, загінучы...” Яны перадалі мне кампрамат на Клінтана і яго жонку, які я і скарыстаў у кнізе. Яе пераклалі 5 краін. Цяпер ідзе размова з Галівудам пра выданне кнігі і напісанне сцэнарыя фільма.

Асобна спыніўся старшыня Саюза на ролі пісьменніка ў

грамадстве. Ці павінен пісьменнік быць палітыкам?

— Неабавязкова. А вось у палітыцы разбірацца неабходна. Пісьменнік павінен быць вялікім псіхалагам, гатовым даць чалавеку мудры адказ, парад.

Агучыў Мікалай Чаргінец і такую ініцыятыву: каб пісьменнікі стварылі гісторыю Беларусі ў вобразях славетных землякоў.

І яшчэ — пра маладых аўтараў:

— Трэба чытаць іх, дапамагаць, вучыць, калі ёсць божая іскра!

...Вядома ж, было шмат пытанняў да літаратара: пра дзяцей і ўнукаў, пра сяброўства з сям’ёй першага касманаўта Юрыя Гагарына, пра тое, над чым цяпер працуе. Аднак больш за ўсё хвалявала прысутных, што будзе з кнігай. Ці не заменіць яе камп’ютар?

— Не ўяўляю жыцця чалавека без кнігі, — прызнаўся старшыня Саюза пісьменнікаў. — Ніводзін камп’ютар, ніводзін тэлевізар не дадуць таго духоўнага пажытку чалавеку, як кніга, калі ён будзе трымаць яе ў руках, смакаваць кожнае слова, раздумваць — і душа яго будзе станавіцца чысцей. Гэта важна для кожнага, а больш за ўсё для дзяцей. І таму людзям трэба зрабіць усё, каб вярнуцца да кнігі.

На развітанне Мікалай Чаргінец падараваў Глыбоцкай раённай бібліятэцы кнігі беларускіх аўтараў.

Афіцыйна

Рэарганізацыя — не ліквідацыя!

Paica CИНЯЎСКАЯ

З супрацоўнікамі РВУ “Літаратура і Мастацтва” днямі сустрэўся намеснік міністра інфармацыі Беларусі Уладзімір Матусевіч. Нагодой стала прынятае рашэнне аб рэарганізацыі ўстанова “Рэдакцыя газеты “Звязда”” шляхам далучэння да яе РВУ “Літаратура і Мастацтва”. Падпісаныя адпаведная пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь і загад міністра інфармацыі. “Рэарганізацыя ні ў якім разе не вядзе да змяншэння беларускамоўнай літаратурнай ці інфармацыйнай прасторы — наадварот, адбудзецца канцэнтрацыя творчага і арганізацыйнага патэнцыялу: усе выданні, якія выпускае сёння РВУ “ЛіМ”, будуць захаваныя”, — падкрэсліў намеснік міністра.

Новая арганізацыя — “Выдавецкі дом «Звязда»” — будзе займацца больш шырокай дзейнасцю, як па выпуску перыядычных выданняў, так і кніжнай прадукцыі, так што тым, хто працуе творча і натхнёна, тут абавязкова знойдзецца месца.

Канферэнцыі

Раскрыць таямніцы Гарэцкіх

Марына ВЕСЯЛУХА

Гэтыя браты пакінулі след не толькі ў гісторыі беларускай літаратуры, культуры і навукі — іх асобы значныя для ўсяго свету. Выдатны пісьменнік і літаратуразнаўца Максім Гарэцкі, яго брат, бліскучы геолог Гаўрыла Гарэцкі стваралі Беларусь, пра якую яны марылі, дзеля якой мусім працаваць і мы. Так, у Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры прайшлі XX Гарэцкія чытанні. Падчас канферэнцыі, арганізатарамі якой выступілі Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры, Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы НАН Беларусі і Рэспубліканскі фонд братоў Гарэцкіх, вядучыя літаратуразнаўцы і архівісты краіны прадставілі свае напрацоўкі ў галіне вывучэння жыццёвага і творчага шляху братоў Гарэцкіх.

У сваім прывітальным слове галоўны рэдактар газеты “Звязда”, пісьменнік Алесь Карлюкевіч зазначыў: “Максім Гарэцкі павінен знаходзіцца ў адным шэрагу з волатамі і пачынальнікамі беларускай літаратуры — Купалам, Коласам, Багдановічам. Яго творы вартыя перачытання, тым болей што сам аўтар падкрэсліваў, што піша іх на будучыню”. Сапраўды, шмат застаецца нявывучанага ў лёсе і творчасці братоў Гарэцкіх. І знаходкі, якія мусяць дапоўніць гісторыю сям’і, з якой яны паходзяць, былі прадстаўлены літаральна падчас адкрыцця канферэнцыі. Дырэктар музея гісторыі беларускай літаратуры Лідзія Макарэвіч прэзентавала публіцы два новыя музейныя прадметы. Гэта лісты Галіны Максімаўны Гарэцкай Алесю Пісьмянкову, перададзеныя разам з часткай асабістага архіва паэта. Адзін ліст датаваны 10 снежня 1989 года, другі — 6 лістапада 2001 года.

Што да тэматыкі дакладаў, якія гучалі падчас пленарнага і секцыйных пасяджэнняў, то яна самая разнастайная. Закранулі навукоўцы асноўныя моманты гісторыі стварэння Літаратурнага музея-сядзібы Максіма Гарэцкага, прывялі ўспаміны сучаснікаў пра М. Гарэцкага, звярнулі ўвагу на Гарэцкага як даследчыка літаратуры, публіцыста, разгледзелі свет вобразаў яго твораў у ракурсе эстэтычных канцэпцый, у тым ліку і літаратуры “плыні свядомасці”, не абмінулі ўвагай і пытанні вывучэння творчасці М. Гарэцкага ў школе.

Водгалас

Максім Багдановіч:
на шляху да кітайскага чытача

Мікола БЕРЛЕЖ

Велічны талент аўтара паэтычнага зборніка “Вянок” вядомы не толькі ў Беларусі, але і ў іншых краінах свету. Творы Максіма Багдановіча гучаць на англійскай, балгарскай, венгерскай, грузінскай, іспанскай, казахскай, літоўскай, малдаўскай, мангольскай, нямецкай, польскай, рускай, славацкай, татарскай, туркменскай, узбекскай, украінскай, французскай, чарнагорскай, чувашскай, харвацкай мовах. Бясспрэчна, засваенне спадчыны класіка беларускай паэзіі ў першую чаргу адбываецца ў літаратуры Расіі, Украіны, Польшчы. А ў 2011 годзе ў кітайскім часопісе “Руская літаратура і мастацтва”, які выдаецца ў Пекінскім дзяржаўным педагогічным універсітэце, надрукаваны артыкул Алеся Карлюкевіча і Веранікі

Карлюкевіч “Жыў народнымі інтарэсамі...”, прысвечаны 120-гадоваму юбілею Максіма Багдановіча. У тэксце цытуюцца вершы “3 песняў беларускага мужыка”, “Як Базыль у паходзе канаў”. Часопіс “Руская літаратура і мастацтва”, галоўным рэдактарам якога з’яўляецца доктар філалагічных навук Ся Чжунсянь, у розныя гады звяртаўся да разгляду творчасці Васіля Быкава. Двойчы на старонках выдання друкаваліся артыкулы, прысвечаныя беларускаму мастаку Георгію Паплаўскаму. У якасці ілюстрацыі былі выкарыстаныя яго графічныя работы паводле твораў Янкі Купалы і Васіля Быкава.

І апошняя па часе навіна з Пекінскага педагогічнага ўніверсітэта: аспірантка Інстытута замежных літаратур спадарыня Чжан Юань тэмай сваёй дысертацыі абрала паэзію Максіма Багдановіча.

Літабсягі

Старасвецкі баль з Крашэўскім

Свята, прысвечанае 200-гадоваму юбілею Юзафа Ігнацыя Крашэўскага, ярка і запамінальна справілі ў родных мясцінах раманіста супрацоўнікі музея “Пружанскі палацык”. Дзеля гэтага было вырашана перанесці святкаванне традыцыйнай Ночы музеяў на больш позні час і сумясіць абедзве імпрэзы.

Ірына МАСЛЯНЦЫНА,
фота Аляксандра Мелеша

Жыхары Пружан і госці былі адразу ж па-стаўлены перад умовай: тыя, хто хоча узяць удзел у святкаванні, мусяць абавязкова быць апранутымі ў бальныя альбо, на крайні выпадак, вясчэрнія строі. Дзіўна, але такі “дрэс-код” зусім не засмуціў мясцовых аматараў гісторыі і літаратуры. У прызначаны час — а менавіта а дзявятай гадзіне вечара — старажытны Пружанскі парк перад графскай сядзібай паноў Швэйкоўскіх, дзе, на думку арганізатараў вечарыны, мог быць літаратар Крашэўскі, запоўніўся пекнымі паненкамі ў шаўковых уборах, карунках і аксаміце ды іх кавалерамі ў смокінгах. Бал, задуманы паводле ўзору старасвецкага, распачаўся выступленнем камернага хору гарадскога Палаца культуры пад кіраўніцтвам Якава Малайчука. Харыстаў змянілі дзяўчаты ў старасвецкіх строях — як у гераіні гістарычных раманаў Юзафа Крашэўскага. Кіраўнік

народнай студыі моды і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва “Папараць-кветка” цэнтра творчасці дзяцей і моладзі Вера Лапука падрыхтавала са сваімі выхаванкамі відовішчны танец у стылі беларускага рэнесансу.

Далучыцца да атмасферы свята прысутным дапамаглі таксама народны ансамбль танца “Ойра” і струнны ансамбль “Archi” пад кіраўніцтвам Юліі Сядовай, які на працягу вечара выконваў музыку часоў Крашэўскага.

У кожнай зале “Пружанскага палацыка” наведвальнікаў чакаў прыемны сюрпрыз. Выстаўка народнай творчасці і майстар-клас выпінанкі, які правяла для цікаўных народны майстар Марыя Кулецкая, майстар-клас паланэза, дадзены кіраўніком “Ойры” Васілём Пілюцікам, фотасесія з “гаспадарамі палацыка” панам і пані Швэйкоўскімі, пясочнае шоу і прагляд фрагментаў гофманаўскага фільма “Калі сонца было богам”, знятага паводле рамана Крашэўскага. Урэшце, вясёлы аўкцыён “старадаўніх рэчаў”, такіх, напрыклад, як выява палацыка ці

Старадаўні шляхетны паланэз — сімвал эпохі Крашэўскага.

гусінае пярэ, амаль такое, якім пісаў свае шэдэўры пан Юзаф.

Аднак галоўнай інтрыгай свята, безумоўна, стала сустрэча з “сапраўднымі” пані Зоф’яй і панам Юзафам Крашэўскімі. Іх ролі выконвалі апранутыя ў сярэднявечны строй і кунтуш (панства XIX стагоддзя надта любіла на сваіх вечарынах пераапранання ў “гістарычныя сармацкія” касцюмы) навуковы супрацоўнік музея “Пружанскі палацык” Марына Каўтанюк і студэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Ігар Баранаў. Пан Крашэўскі і яго верная спадарожніца правялі для гасцей тэатралізаваную экскурсію “Разам з Крашэўскім”, прыгадаўшы асноўныя вехі жыцця класіка-земляка і прадставіўшы спецыяльна падрыхтаваную да свята выстаўку яго кніг, сярод якіх былі і даволі рэдкія выданні.

Завяршылася свята апоўначы захапляльным вогненным шоу.

Артлінія

Зоркі збіраюцца ў замку

Сёння, заўтра і ў нядзелю Нясвіж прымае ўдзельнікаў і гасцей фесту “Вечары Вялікага тэатра ў замку Радзівілаў”. Трэцяе лета запар ажыццяўляецца гэты музычна-тэатральны праект, заснаваны НАВТ оперы і балета, Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніяй Беларусі, Нацыянальным гісторыка-культурным музеем-запаведнікам “Нясвіж” пры падтрымцы Міністэрства культуры краіны, Мінскага аблвыканкама, Нясвіжскага раённага выканаўчага камітэта.

Замак у чаканні фестывалю.

ным паветры, ва ўнутраным замкавым двары. Сёння тут а 21-й гадзіне Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі прадставіць прэм’еру, самыя першыя паказы якой адбыліся ў Мінску на пачатку гэтага тыдня: адноўленую пастаноўку “Яўгенія Анегіна” П. Чайкоўскага. Заўтра — вечар аднаактовых балетаў: “Кармэн-сюіта” Ж. Бізэ — Р. Шчадрына, “Балеро” М. Равеля. А ў нядзелю — шыкоўны гала-канцэрт салістаў нашага Вялі-

кага тэатра. Апроч таго, зоркі фестывалю ўпершыню выступяць на новай пляцоўцы — у Тэатральнай зале замка, дзе 23 чэрвеня а 15-й гадзіне прагучыць праграма “Ты словы свае прысвяціў Беларусі”. Яна складзена з вакальных твораў на вершы Уладзіслава Сыракомлі. Яшчэ адзін дзённы канцэрт пройдзе ў касцёле Божага Цела: гэта будзе нядзельная сустрэча з музыкай В. Казлоўскага і Ю. Дашчынскага — беларускіх кампазітараў эпохі класіцызму.

Повязі

У промнях Сонца

Чудоўныя работы са збору Дзяржаўнага гістарычнага музея Масквы можна пабачыць на выстаўцы “Каштоўныя ўзоры. Золата ў помніках дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва”. Яны прадстаўлены ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь. Праект у нашай краіне ажыццёўлены дзякуючы фінансавай падтрымцы кампаніі “Japan Tobacco International”.

Дар’я ШОЦК,
фота аўтара

Ва ўсе часы золата лічылася каштоўным металам, які вабіў прыгажосцю. Яго бляск зачароўвае чалавека. Вядомы рускі вучоны Міхаіл Ламаносаў заўважыў: “Першы высокі метал ёсць золата, якое праз свой выдатна жоўты колер і бліскучую светласць ад іншых металаў адрознае”. І сапраўды, гэты метал выкарыстоўвалі ў аздабленні розных прадметаў, для ўпрыгожвання кніг. Менавіта таму кнігі лічыліся ўнікальнымі, цяпер яны разглядаюцца як помнікі пісьменства свайго часу.

Пра сяброўскія адносіны з Дзяржаўным гістарычным музеем Масквы, практы, якія ствараліся сумесна, распавяла ў сваім выступленні намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь Ніна Калымага.

— Такая выстаўка з’яўляецца знамянальнай, бо гістарычныя шляхі нашых краін перасякаліся, мы маем узаемны культурны ўплыў, а значыць, мы цікавыя адно аднаму і па сёння.

Выстаўка “Каштоўныя ўзоры” эстэтычная, непаўторная, і пра гэта сведчаць больш як 130 прадметаў гісторыі, культуры і мастацтва, дбайна адабраныя, каб паказаць беларусам багацце калекцый нашага музея,

Падарунак ад расійскіх калег.

— падкрэсліла намеснік дырэктара па фондавай рабоце Дзяржаўнага гістарычнага музея Масквы Марына Чысцякова.

Найбольш старажытным з экспанатаў лічыцца пергаментны ліст з унікальнай харавай кнігі XIV ст. Самыя познія — сярэбруныя пазалочаныя браціны і коўш, зробленыя з выкарыстаннем вітражнай эмалі ў Маскве ў 1980-х гг. ювелірам Яўгенам Сарыкіным. Арганізатары выстаўкі — Таццяна Сізова, Эмілія Шульгіна, каардынатар праекта — Таццяна Мартынава.

З-пад пярэ

Бібліятэкі Слуцкай раённай сістэмы публічных бібліятэк, школы Слуцкіна ўдзельнічаюць у рэспубліканскай акцыі “Чытаем разам — чытаем па-беларуску”. Спрыяе гэтаму міні-праект “Чытаем разам з пісьменнікам”. Гарадскую дзіцячую бібліятэку-філіял № 3 наведалі Алена Масла, Уладзімір Ягоўдзік, Рагнед Малахоўскі, Ганна Міклашэвіч. Па-сапраўднаму святочнымі атрымаліся прэм’ера кнігі “Зялёны лісток на планеце Зямля” (да 75-годдзя Я. Сіпакова), падарожжа па старонках беларускай літаратуры “Зрабі свой выбар”.

Ларыса ЦІШКЕВІЧ

Нядаўна ў сталічнай бібліятэцы № 5 прайшлі арганізаваныя Мінскім гарадскім аддзяленнем СІБ літаратурныя чытанні “Таласы маладых”. Маладыя аўтары чыталі ў гэты вечар свае творы. Вершы выпускніцы філалагічнага факультэта БДУ Маргарыты Латышкевіч публікаваліся ў “ЛіМе” і “Маладосці”. Ганна Чумакова друкавалася не толькі ў газетах і часопісах, яна са сваёй нязменнай спадарожніцай гітарай не раз зачароўвала студэнцкую аўдыторыю. У 15-гадовай школьніцы Каці Масэ незадоўга да сустрэчы ў серыі “Мінскія маладыя галасы” ўбачыла свет першая кніжка “Льецца святло ў маё акно”. Першакурсніца БНТУ, пераможца паэтычнага конкурсу ўніверсітэта Наста Ланеўская перад шырокай аўдыторыяй выступала ўпершыню. У бібліятэцы ў гэты дзень акрамя маладых паэтаў прысутнічалі і аўтары, ужо знаёмыя аматарам паэтычнага слова, — адказны сакратар часопіса “Маладосці” Рагнед Малахоўскі і паэт Дзмітрый Дзмідовіч. Яны выступілі не толькі з пажаданнямі юным творцам, але і з уласнымі вершамі. Вяла вечар паэтка Лізавета Палеес.

Алена ПАЛЬ

Расшэннем Віцебскага абласнога выканаўчага камітэта зацверджана “Літаратурная прэмія імя Пётруся Броўкі”. Яна заклікана актывізаваць стварэнне літаратуры высокага мастацкага ўзроўню, якая ўзбагаціць айчынную культуру. Кандыдатам на прысуджэнне прэміі можа быць як адзін творца, так і калектыў аўтараў. Вылучэнне кандыдатаў адбываецца працоўнымі калектывамі, грамадскімі аб’яднаннямі, якія дзейнічаюць на тэрыторыі Віцебскай вобласці. Для вызначэння лаўрэатаў у трох намінацыях (проза — у тым ліку публіцыстыка і драма тургія), — паэзія і літаратура для дзяцей) ствараецца адпаведная камісія. Лаўрэатам будуць уручацца дыпломы і грашовыя прэміі.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА

У гасцёўні літаратурнага аб’яднання “Пралеска”, якое шмат гадоў плённа дзейнічае пры раённай бібліятэцы г. Гомеля, адбылася прэзентацыя першага зборніка паэзіі Марыны Башуравай “У кроплях акварэлі”. Рэдактар зборніка — Ніна Шклірава, член Саюза пісьменнікаў Беларусі, лаўрэат многіх літаратурных прэмій, кіраўнік школы-студыі “Малады літаратар”. У сваёй скарбонцы маладая паэтка мае дзве вышэйшыя адукацыі, захапляецца жывапісам, фатаграфіяй. Піша на рускай, украінскай і англійскай мовах. Амаль усе творы М. Башуравай напоўнены непаўторным святлом. У вершаваных радках адчуваецца романтичнасць, глыбокі філасофскі роздум, узнёслыя летучыя закаханай лірычнай гераіні, яе перажыванні, імкненне да святла, да існасці жыцця. Творы Марыны Башуравай запамінаюцца цікавымі пейзажнымі замалёўкамі, непаўторнымі вобразамі, вылучаюцца навізнай.

Упэўнена, што першы зборнік Марыны Башуравай не пакіне раўнадушнымі чытачоў.

Ганна РОШЧАНКА

Інбелкульту — 20!

У Інстытуце культуры Беларусі прайшлі ўрачыстыя мерапрыемствы, прысвечаныя 20-годдзю яго дзейнасці.

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

З якога часу варта весці адлік у гісторыі Інбелкульту? Педантычныя гісторыкі абавязкова згадаюць, што ў 1922 — 1928 гадах у БССР існаваў Інстытут беларускай культуры, які быў ператвораны ў Акадэмію навук. Калі кіравацца часам узнікнення арганізацый, што з’яўляліся непасрэднымі папярэднікамі сучаснага Інбелкульту, дык кропкай адліку стане 1944 год. Менавіта з таго часу ў беларускай сталіцы існаваў Рэспубліканскі Дом народнай творчасці, які на апошняй стадыі існавання СССР меў назву Рэспубліканскі навукова-метадычны цэнтр культуры. Паралельна з ім у беларускай культурнай прасторы дзейнічалі Рэспубліканскі інстытут павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры і Рэспубліканскі метадычны кабінет навучальных устаноў культуры і мастацтваў. У выніку аб’яднання трох устаноў 3 чэрвеня 1991 года быў створаны Беларускі інстытут праблем культуры, які пасля шэрагу арганізацыйных пераўтварэнняў атрымаў у 2010-м сучасную назву. Сённяшні Інбелкульт забяспечвае павышэнне прафесійнага ўзроўню і перападрахтоўку кіруючых работнікаў і спецыялістаў сферы культуры, рэалізуе навукова-метадычную і прагнозна-аналітычную дзейнасць, а таксама прадстаўляе беларускую культуру за мяжой.

Галоўным мерапрыемствам, якое было прысвечана 20-годдзю дзейнасці Інбелкульту, стала міжнародная навукова-практычная канферэнцыя “Культура Беларусі: рэаліі сучаснасці”, якая прайшла з удзелам каля 120 навукоў-

цаў з Беларусі, Азербайджана, Германіі, Кітая, Літвы, Расіі, Турцыі, Украіны і Японіі. На ёй былі абмеркаваны вынікі і дасягненні айчыннай культуры за гады незалежнасці і перспектывы яе развіцця ў кантэксце сучасных сусветных сацыякультурных працэсаў.

На адкрыцці канферэнцыі з уступным словам выступіў міністр культуры Беларусі Павел Латушка. У грунтоўнай прамове знайшлі адлюстраванне асноўныя кірункі развіцця нацыянальнай культуры, якая, на думку Паўла Паўлавіча, развіаецца надзвычай дынамічна. Стратэгія яе развіцця вызначаецца праграмай “Культура Беларусі”, разлічанай да 2015 года. Як афарыстычна заўважыў міністр, бюджэтная палітыка павінна пераарыентавацца з кіравання выдаткамі на кіраванне вынікамі. Была звернута ўвага на шэраг заканадаўчых актаў, якія дазваляць рэалізаваць гэты прынцып. У кантэксце юбілею ўстановы вельмі цікавай падалася інфармацыя пра перадачу Інбелкульту архіва колішняга Нацыянальна-навуковага цэнтра імя Ф. Скарыны. Гэты ход дазволіць вывучыць яго дзейнасць, а таксама больш эфектыўна пабудаваць адносіны з беларускай дыяспарай за мяжой.

Дырэктар Інстытута імя Гётэ ў Мінску Франк Баўман прызнаўся, што яму часта задаюць пытанне: як беларуская культура прадстаўлена ў Еўропе? З аднаго боку, яно сведчыць пра цікавасць еўрапейцаў да Беларусі. З другога — гэта задача хутчэй стаіць перад Інбелкультам, які мае тую ж мэту, што і Інстытут імя Гётэ. Грунтуючыся на ўласным досведзе, Ф. Баўман назваў тры

фактары поспеху: вельмі прафесійны і дасведчаны калектыў, разгалінаваная сетка партнёраў унутры краіны і добры бюджэт. Пры выкананні гэтых умоў шлях па вывучэнні і прапагандзе культуры будзе не такі пакручасты.

Кіраўнік Інфацэнтра японскай культуры ў Беларусі Масака Тацумі нагадаў, што праз два гады будзе адзначацца 200-годдзе з дня нараджэння беларуса Іосіфа Іашкевіча, які з’яўляўся першым консулам Расійскай імперыі ў Японіі і стваральнікам японска-рускага слоўніка. Дадам ад сябе, што распрацоўку адпаведных урачыстасцей маглі б узяць на сябе Інбелкульт і Інфацэнтр. У завяршэнне свайго выступлення спадарыня Тацумі прачытала ўласны пераклад верша Янкі Купалы “А хто там ідзе?” на японскую мову.

Юрый Бондар і Марына Мажэйка, адпаведна — першы прарэктар і прарэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, падкрэслілі, што 20-годдзе Інбелкульту з’яўляецца і іх святам. Перыяд сумеснага знаходжання пад адным дахам (у 2007 — 2010 гадах Інстытут уваходзіў у склад універсітэта) яны жартам назвалі марганатычным шлюбам, які закончыўся шчаслівым разводам і падарыў абодвум бакам цудоўныя ўспаміны.

Удзельнікаў мерапрыемства і супрацоўнікаў Інбелкульту таксама павіншавалі загадчык аддзела стыстыкі і сацыялогіі навукова-метадычнага цэнтра па культуразнаўстве Міністэрства культуры і турызму Азербайджанскай рэспублікі Бабузадэ Абульфас, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі, старшыня Мінскага гарад-

скога камітэта прафсаюзаў работнікаў культуры Віктар Маліноўскі і рэктар Акадэміі паслядыпломнай адукацыі Андрэй Манастырны.

Пасля пленарнага пасяджэння дыскусіі працягнуліся на секцыях, назвы якіх сведчаць пра надзвычай шырокі спектр праблем, што ўзнімаліся ўдзельнікамі. Гэта “Традыцыйная культура Беларусі”, “Мемарыяльныя аспекты культуры (“культура памяці”)", “Інстытут культуры Беларусі ў структуры прафесійнай адукацыі ў сферы культуры”, “Інфарматызацыя і сістэмны аналіз”, “Прафесійнае мастацтва сучаснай Беларусі: выбар альтэрнатывы і творчай стратэгіі”. Таксама прайшлі два “куглыя сталы”: “Рэспубліканскі савет дырэктараў абласных метадычных цэнтраў народнай творчасці”, які каардынаваў рэктар Інстытута культуры Беларусі Іван Крук, і “Кіраўнічыя практыкі і маркетынжавыя камунікацыі ў музейнай дзейнасці” (каардынаатар Ірына Лапцёнак, начальнік аддзела навукова-метадычнага забеспячэння развіцця музейнай дзейнасці ўстано-вы).

Акрамя міжнароднай канферэнцыі ў сценах Інбелкульту прайшло некалькі выставак. Фатаграфічная адлюстравала гісторыю інстытута. Выстаўка выданняў, якія ў розны час былі падрыхтаваныя супрацоўнікамі інстытута, дала магчымасць уявіць яго выдавецкую дзейнасць. Таксама былі прадстаўлены работы лаўрэатаў спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі: больш як два дзясяткі жывапісных палотнаў, а таксама творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Падчас урачыстасцей адбылася прэзентацыя пілотнага нумара “Весніка Інстытута культуры Беларусі”. Прыемна, што навукоўцы атрымалі яшчэ адну пляцоўку для ўласных даследаванняў.

Выхадных на граніцы няма

Леанід КРЫВАНОС,
фота аўтара

“На границе тучи ходят хму-ро...” Памятаеце гэтую песню? Дык вось, калі ў пачатку чэрвеня літаратурны дэсант Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі высадзіўся ў Гродзенскай пагранічнай групе, надвор’е амаль што адпавядала тым песенным радкам. Шквальныя парывы ветру, дождж, здавалася, прымушалі хутчэй сядзець недзе ў цёплым памяшканні, чым выходзіць на вуліцу. Але дрэннае надвор’е — не падстава для палягчэння службовых абавязкаў. Наадварот — у гэтых складаных для службы і адначасова спрыяльных для парушальнікаў граніцы ўмовах ахова дзяржаўнай мяжы

асабістым саставам пагранічнай заставы “Соніцы”, куды спачатку завіталі пісьменнікі, ажыццяўлялася ў яшчэ больш напружаным рэжыме. Як адзначыў камандзір падраздзялення Яўген Гоман, адказнасці і пільнасці ніхто не адмяняў.

У адпаведнасці з пагадненнем аб супрацоўніцтве, якое ў свой час падпісалі старшыня Дзяржпагранкамітэта генерал-маёр Ігар Рачкоўскі і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, гэта было чарговае планавое мерапрыемства — творчая сустрэча пісьменнікаў з воінскімі калектывамі граніцы. І таму ў абвешчаны Прэзідэнтам Беларусі Год кнігі група літаратараў Міншчыны (намеснік старшыні Мінскага абласнога аддзялення СПБ Анатоль Сма-

лянка, Павел Жукаў, Рыгор Саланец і аўтар гэтых радкоў) пад кіраўніцтвам першага сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Генадзя Пашкова прыехала да гродзенцаў, каб расказаць пра сваю творчасць, пісьменніцкую арганізацыю, пазнаёміцца з бытам і службовымі ўмовамі пагранічнікаў, знайсці матэрыялы з жыцця для сваіх будучых твораў. А самае галоўнае — сустрэцца з вайскоўцамі пагранічнай заставы “Лясная”, над якой шэфствуе Мінская вобласць.

Пагранічнікі “Соніцы” паказалі пісьменнікам жыллыя і службовыя памяшканні заставы, узбраенне, казалі пра вынікі аператыўна-службовай дзейнасці. Так, размаўляючы, удзельнікі сустрэчы перайшлі да творчасці. Цяпер ужо вайскоўцы з захапленнем слухалі гасцей. Пра сваё ваеннае і творчае жыццё гаварыў палкоўнік у адстаўцы, заслужаны журналіст Рэспублікі Беларусь, празаік Анатоль Смалянка, чытаў свае вершы лаўрэат дзяржаўнай прэміі Беларусі Генадзь Пашкоў, дзяліліся ўспамінамі і дэкламавалі творы іншыя пісьменнікі. Пакуль ішоў дыялог, нехта з пагранічнікаў рыхтаваўся да службы, іншыя, наадварот, толькі падыходзілі. Адным словам, граніца жыла сваім клопатам. Таму, на жаль, не ўсе ваеннаслужачыя здолелі сустрэцца з намі. Аднак мы пакінулі бібліятэцы заставы паліцу кніжак беларускіх літаратараў.

Уручэнне кніг на пагранічнай заставе “Лясная”.

Далей наш шлях палягаў у Белагжскую пушчу, дзе ў рэліктавым лесе размясцілася пагранічная застава “Лясная”. Перад гэтым наш спадарожнік — начальнік сацыякультурнай і аркестравай службы палкоўнік Аляксандр Сушыцкі адвёз гасцей на месца, дзе некалі размяшчалася адна з пагранічных застаў, якой перад Вялікай Айчыннай вайной камандаваў старшы лейтэнант Кірычэнка і якая 22 чэрвеня 1941 года ў ліку першых прыняла на сябе ўдар нямецка-фашыскіх захопнікаў. Амаль што ўсе пагранічнікі загінулі. Сёння ў тым месцы знаходзіцца мемарыял, пабудаваны на добраахвотныя ахвяраванні беларускіх памежнікаў, а сведчаннем жудасных часоў

застаўся фундамент ад будынка заставы.

...Праз некалькі гадзін нас ужо сустракалі зусім па-зямляцку. Бо большая колькасць вайскоўцаў “Лясной” — з Міншчыны. Тут прадоўжыліся літаратурныя дыскусіі, размовы пра службу, жыццё. Вадзім Курасевіч з задавальненнем зазначыў, што хлопцы са сталічнай вобласці адказна выконваюць абавязкі, бо лічаць службу на граніцы высокім даверам землякоў. Так на практыцы рэалізуецца слоган пра дзяржаўную мяжу, якую ахоўвае ўвесь народ.

Мы паабяцалі, што зноў прыедзем да пагранічнікаў, але з творамі, героямі якіх, магчыма, стануць тыя, з кім мы сустракаліся.

Мемарыял: на месцы былой заставы.

Расказаў туркменскі дыван

Вялікая Айчынная вайна ўсё далей і далей ад нас. Здавалася б, за дзесяцігоддзі, што мінулі з тых жахлівых часін, ужо нічога новага і не раскажаш пра дні, напоўненыя болем і крывёю. І ўсё ж, здарэцца, жыццё, знаёмства з асобнымі забытымі лёсамі прыносяць сапраўдныя адкрыцці.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

У скарбонцы памяці, якой з’яўляецца Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, ёсць цікавы экспанат: ручной работы туркменскі дыван з партрэта маршала Савецкага Саюза Канстанціна Ракасоўскага. У музей дыван перадала сям’я военачальніка ў 1968 годзе. Дарэчы, зусім нядаўна фотаздымак унікальнага твора дэманстраваўся на беларускай выстаўцы ў Музеі выяўленчага мастацтва Туркменістана ў Ашхабадзе.

Якая ж гісторыя хаваецца за дываном, які быў сатканы туркменскімі майстрыхамі ў 1943 годзе? Пачатак гісторыі — у Туркменістане. У 1941 годзе пабраліся шлюбам аднавяскоўцы з аула Саюналы Тахтабазарскага этрапа — Агульбіке і Агаберды. Каханне паяднала гэтых маладых людзей. Агульбіке было толькі 20 “з хвосцікам”. Яна працавала настаўніцай у аўле Марчак. А завочна закончыла Марыйскі педагагічны тэхнікум. Агаберды і яго жонка марылі пра вучобу ў інстытуце. Ды пачалася вайна. Агаберды пайшоў на фронт.

Агульбіке Аразгельдыева вучыла дзяцей. Адпрацаваўшы на ўроках у школе, бегла на працу ў поле. Часта вяла сярод дэкан тлумачальную работу, распавядала пра падзеі на фронце. І часта пісала лісты свайму мужу. А ў пісьмах заўсёды былі вершы, што нараджаліся ў яе познімі вечарамі. Пра што распавядала ў вершах маладая туркменская жанчына і, мяркуючы па ўсім, таленаві-

тая паэтэса-пачатковец?.. “Сваё ты, вораг, атрымаеш!..”, “Шукаючы вас”, “Вяртайся!” — вось назвы некаторых твораў. Пісала Агульбіке пра тое, што фашысцкія гады будуць пакараныя за ўсе здзекі і ўсё зло, што прычынілі савецкім людзям, пра тое, што яна і ўсе аднавяскоўцы жывуць верай у вяртанне дадому сваіх мужоў, сыноў, бацькоў.

Жыхары Марчака ведалі, што Агульбіке піша вершы, часта прасілі яе прачытаць новыя творы, перапісвалі шчымыя радкі для сябе і захоўвалі гэтыя лісточкі як самае дарагое, цытавалі іх быццам малітвы-абярэгі. Разам з іншымі жанчынамі Агульбіке збірала ў Фонд абароны сродкі, каштоўнасці. Жыхары калгаса “Тузыл гошгун” сабралі сярод іншага і 84 кілаграмы срэбра. Захаваліся кадры кінахронікі з эпізодам, дзе маладая прыгожая туркменка ў белай хустцы здае ўласныя ўпрыгожванні. Гэта — Агульбіке. Пры канцы 1943 года працаўніцы Марыйскага веляята сабралі цэлы эшалон падарункаў франтавікам. Жанчыны, сярод якіх была і Агульбіке, выткалі дыван з партрэта маршала К. Ракасоўскага. Ведалі, што іх падарункі павінны патрапіць на 1-ы Беларускі... Там, дарэчы, ваяваў і муж настаўніцы і паэтэсы — Агаберды.

Разам з іншымі туркменкамі паехала на фронт і Агульбіке. Дыван з партрэта быў уручаны асабіста ставутаму военачальніку. Расказала туркменка і сваю ўласную гісторыю... Камандуючы фронту даў загад арганізаваць сустрэчу жанчыны з мужам. Быў вядомы нумар палявой пошты. Агульбіке паказала маршалу ліст, які ведала на

памяць. Але Агаберды быў на самым перадавым участку фронту. Удалося ў гэтай ваеннай калатнечы арганізаваць толькі тэлефонную размову. Можна ўяўляць, якой цеплынёй дыхалі словы закаханых людзей. Яны ж пражылі разам толькі тры месяцы...

З фронту Агульбіке прыехала ўзнёслая, усхваляваная. Новыя вершы так і ліліся з яе шчодрой душы, з яе шчырага сэрца. Як і гэты твор — “Шукаю цябе”.

*Мы с земляками собрались в дорогу,
Путь нам далёкий предстоял и долгий —
Солдатам с Родины подарки привезти.
Мы едем на войну с надеждой вас найти.*

*Хоть фронт далёк, но дух войны повсюду,
Растёт тревога —
что же дальше будет...
Не знала я, что этот путь так труден,
Но мы идём вперёд с надеждой вас найти.*

*Неделя проходила за неделей,
То ехали, то шли — душа вперёд летела.
Земля в огне, а значит, мы у цели.
Мы на войне с надеждой вас найти.*

*Тяжёлый воздух порохом пропитан,
Болит душа за раненых, убитых.
Теперь уже вовеки не забыть нам
Дорог, что мы прошли, чтоб вас найти.*

*Я чувствую, ты здесь, ты где-то рядом —
Агаберды! И встреча нам в награду,
За то, что я прошла сквозь все преграды,
С надеждой в сердце, что найду тебя.*

*Но бой идёт — и ты на поле боя!
Нам сквозь огонь
не встретиться с тобою,
Лишь долетел
по рации твой голос —
Я счастлива — ты жив,
и я нашла тебя.*

(Падрадкаўны пераклад з туркменскай мовы.

...Усё было ў новых творах — і пшчота, і трывога, і боль, і, канечне ж, каханне. Прывезла Агульбіке ў аўл і патэфон, які туркменцы падараваў маршал Ракасоўскі. Дарэчы, патэфон гэты захоўваецца ў туркменскім паселішчы і сёння.

А следам за вяртаннем дэлегацыі, якая наведвала байцоў на 1-м Беларускім, прыйшла праз лічаныя месяцы ў аўл Марчак журботная вестка: загінуў муж Агульбіке — Агаберды. Маладой паэтэсе здавалася, што гэтага не можа быць, для яе па-ранейшаму гучаў голас з палявога тэлефона: “Родная, мілая! Што ты робіш у гэтым полімі?! Цябе ж можа спаткаць куля! Хутчэй ад’язджай адсюль! Закончыцца вайна, і мы абавязкова з табой сустрэнемся! Чакай мяне!..” Не дачакалася. Агаберды загінуў. І сэрца яе не вытрымала. У 1949 годзе маладая жанчына і паэтэса пайшла з жыцця...

Землякі і цяпер трымаюць у памяці вобраз Агульбіке. А ў 2005 годзе вядомы туркменскі пісьменнік Агагельды Ала-назараў падрыхтаваў вершы Агульбіке Аразгельдыевай і выдаў асобнай кнігай пад назвай “Світанне лёсу”. Усё ж лёс яе атрымаўся спраўджаны — у каханні, любові да Радзімы, у выкананым перад ёю абавязку, перад родным і каханым Агаберды, якога яна так чакала з фронту!..

Партрэт на фоне кнігі

Ірына МАСЛЯНИШЫНА, фота Кастуся Дробава

Калі ўспамінаеш сяброў чалавека, адразу ж у памяці ўзнікаюць і згадкі пра нядобрачытліўцаў. Аднак Навум Якаўлевіч, здаецца, адзін з нямногіх, хто зусім не мае ворагаў, настолькі шчыра і вельмі ставіцца ён да кожнага, з кім зводзіць яго жыццё ці праца. Шчырасці і добразычлівасці, як і ўменню сябраваць, паводле слоў паэта, ён навучыўся ў герояў кнігі, якія былі самымі лепшымі яго сябрамі з дзяцінства.

— Я ўвогуле ў юнацтве чытаў вельмі многа, запоем, — кажа Навум Якаўлевіч. — Навучыўся ў пяць гадоў і з тых часоў не развітваўся з кнігамі. У школу ішоў — абавязкова браў з сабой мастацкую кніжку. І, канечне ж, ведаў, што на ўроку нават заглядваць у яе нельга, але дзеля чагосядзі ж існуюць перапынкі!

— *Зразумела, што ў маленстве вашымі сябрамі былі казкі, а на якіх герояў “раўняліся” ў гэтак званыя піянерскія гадзі?*

Высокае і рамантычнае не павінна знікаць

Навум Гальпяровіч — адзін з самых пазнавальных пісьменнікаў сучаснай Беларусі. Галоўнаму дырэктару радыёстанцыі “Беларусь”, вядомаму паэту і публіцысту, яму часта даводзіцца быць у цэнтры ўвагі падчас усеагчымых мерапрыемстваў рэспубліканскага і міжнароднага значэння. Актыўны ўдзел Навума Якаўлевіча, які заўжды выступае шчырым патрыётам роднага Полацка, у падрыхтоўцы і правядзенні юбілейных урачыстасцей, прысвечаных 1150-годдзю гэтага, самага, пэўна, старажытнага беларускага горада, зрабілі свята яшчэ больш яркім і запамінальным. А днямі Навум Гальпяровіч за сваю актыўную культурна-асветніцкую дзейнасць стаў ганаровым грамадзянінам Наваполацка, горада-спадарожніка сівога бацькі-Полацка, што, безумоўна, не магло не ўзрадаваць шматлікіх сяброў і прыхільнікаў паэта.

— Казак, як ні дзіўна, у маім дзяцінстве было не так шмат, як у іншых. Хаця час ад часу браў у рукі казкі Братоў Грым. Але яны такія страшныя. Я перад сном адну прачытаю, а потым сніаць нейкія пачвары... Мяне больш вабіла прыгодніцкая літаратура для падлеткаў і старшакласнікаў. Вось памятаю, з якім захапленнем чытаў, а пасля і перачытваў некалькі разоў кнігу Валянціны Асеевай пра Ваську Трубачова і яго таварышаў, пра тое, як дзеці трапілі ў акупацыйно і змагаліся з фашыстамі. Надта любіў кніжку Аркадзя Гайдара “Цімур і яго каманда”. У чацвёртым класе мы пад уплывам гэтай аповесці нават стварылі нейкае таемнае таварыства, не ведалі, праўда, чым займацца. Але надта хацелася рабіць штосьці добрае, патрэбнае. Сярод маіх любімых кніг былі раманы Аляксандра Дзюма і Фенімора Кулера, Жуля Верна і Луі Бусенара. І — творы фантастаў. Гэтае захапленне фантастыкай, дарэчы, засталася на ўсё жыццё. Я вельмі люблю братоў Стругацкіх, перачытваю і Айзэка Азімава, і Рэя Брэдберы...

— *Трэба думаць, ніякія, нават самыя вялікія “касмичныя” жахі не спалохаюць чытача пасля Братоў Грым! Навум Якаўлевіч, я вызначыла б вашу пазіцыю як патрыятычнага рамантызму. У больш маладога пакалення паэтаў рамантызму ханае, а патрыятыкі — не. Безумоўна, час цяпер не такі, каб моладзь масава чытала Асееву і Гайдара. А на чым жа выхоўвацца сёння патрыятычным рамантыкам?*

— Безумоўна, мы ў маладосці знаходзілі вакол сябе значна больш рамантычнага. Можна, тыя кнігі, якія гадавалі нас, былі і занадта пафаснымі, можа, там было шмат непраўдападобнасцей. Але пасля іх сапраўды хацелася рамантыкі. Аднак не толькі Гайдар ды Асеева выхавалі мяне рамантыкам і патрыётам. У значна большай ступені тут заслуга майго горада. Калі я пазнаёміўся ўпершыню з героямі Полацка — у часы майго дзяцінства і юнацтва рэдка пісалі пра Усяслава Чарадзея, Еўфрасінню Полацкую, веды пра нашу слаўнае мінулае пры-

ходзілі выпадкова і таму яшчэ больш уражвалі — я зразумеў насамрэч, што такое рамантыка, і прасякнуўся неверагоднай павагай і любоўю да роднай гісторыі. Я мроў кніжам Усяслава, які “шэрым ваўком” абарочваўся, калі за ноч з Кіева ў Полацк прыскочыў. Я адчуваў асалоду ад таго, што праходжу па тых жа мясцінах, дзе ступала нага Еўфрасінні...

А яшчэ на патрыятызм паўплываў, як пэўна можа сказаць шмат хто з нас, Уладзімір Караткевіч. Асабліва яго раман “Каласы пад сярпом тваім”. Караткевіч здзейсніў сапраўдны подзвіг, памяняўшы у нашай свядомасці ўяўленне пра продка-беларуса, “пана сахі і касы”, на яркі і рамантычны вобраз годнага рыцара. Высакародныя людзі, высокія мэты, героіка... Нам, сапраўды, патрэбны патрыятычны рамантызм. Каб любоў да радзімы была не спажывецкая, а ўзнёслая. У нашым паўсёздзённым жыцці цяпер да крыўднага мала высокага, мы ўсё апускаем да ўзроўню пралічвання, праграмавання. Але ж нельга жыць,

увесць час гледзячы толькі на зямлю. Трэба калісь вочы і на неба ўзняць. Высокае і рамантычнае не павінна знікаць, бо без гэтага чалавек ніколі не рэалізуе сябе паўнаўартасна, нават стаўшы паспяховым у бізнесе, нават пабудоваўшы сабе, скажам, шыкоўную вілу, прыдбаўшы раскошную машыну, яхту...

— *Былі часы, калі да творцаў ставіліся як да прарокаў. Вялікіх раманістаў прыраўноўвалі на ўплывовасці да правадыроў дзяржаў. Аднак сёння ўсё перамянілася, ды і літаратары, бывае, ставяць сябе ў пазіцыю лёкаў, якія пытаюцца ў натоўпу: “Чаго жадаеце?” — перад тым, як сесці за пісьмовы стол. Як могуць яны ўвогуле выхаваць свайго чытача?*

— Сапраўды, часам мы прынімаем ролю пісьменніка, зводзім яе толькі да ролі чалавека, які задавальняе попыт. Жаночыя раманы трэба — літаратар іх напіша, дэтэктывы — значыць, будуць дэтэктывы, каб пацешыць людзей, заняць іх вольны час. Але выхоўвае зусім не такая літа-

ратура, і ўсе мы гэта ведаем. Калі нараджаецца вялікі твор — гэта вялікае шчасце. Гэта як зорка новая нараджаецца. Бо сапраўдны пісьменнік — гэта чалавек, які ўмее слухаць Нябёсы. Вялікія мастакі слова — гэта людзі, якіх можна прыраўняць да апосталаў, да падзвіжнікаў. Цяжка ўявіць свет без кнігі Талстога, Гамера, Фолкнера. Іх ведаюць ва ўсім свеце. Гэта — творы назаўжды. Вялікія кнігі ствараліся ва ўсе часы, і, безумоўна, будуць узнікаць і надалей.

— *Ці дапушчальна аўтару прапавядаць у сваіх кнігах адно і зусім іншае рабіць у жыцці?*

— Той, хто займаецца літаратурай усур’ёз, павінен ведаць, што яму трэба заставацца з чыстымі рукамі і з чыстымі помысламі. Таму брыдка, калі нехта пачынае ў даследчыцкіх працах пра вялікіх прыводзіць усялякія плёткі, капацца ў бялізне. А яшчэ я пакутліва перажываю, калі літаратары, нашы сучаснікі, публічна абліваюць адзін аднаго брудам. Я лічу, гэта недапушчальна, бо ніякім чынам не павышае прэстыж пісьменніка ў грамадстве. І мне сорамна, калі людзі, якія пішуць кнігі, пачынаюць, як на кухні, публічную сварку паміж сабой на старонках выданняў. Пісьменнік, як і святар, прамаўляе Боскае слова. І таму ён павінен адпавядаць таму, што прапаведуе.

Сардэчная споведзь

Уздзенская сярэдняя школа-інтэрнат... Малады выкладчык беларускай мовы і літаратуры, выпускнік далёкага 1962 года, стараецца заваяваць сімпатыі пяцікласнікаў, дзяцей небяспечнага ўзросту, да таго ж напалову сірот, а то і ўвогуле бязбацькавічаў, “прышчапіць” ім любоў да прыгожага пісьменства. Урокі ёсць урокі. Абавязковыя. Часам падобныя, як блізняткі. Трэба было ўнесці нейкую разынку, зацікавіць выхаванцаў нечым неардынарным, адметным, ажывіць хрэстаматыйныя постаці пісьменнікаў...

Мікола МІШЧАНЧУК

Настаўнік-пачатковец у маёй асобе пакуе рукзак, бярэ сухі паёк, неабходную экіпіроўку для дзяцей, колькі палатак і ідзе ў турыстычны паход па літаратурных мясцінах Уздзеншчыны. Узрушаныя, бадзёрыя дзяўчаткі і хлопчыкі літаральна “глыталі” словы сваякоў Паўлюка Труса і Кандрата Крапівы, да якіх мы завіталі. Пасля было наведванне радзімы Алесь Якімовіча — вёскі Чурылава. Была зорная ноч, праведзеная ў палатках, на ўскрайку светлага гаю. Усё як у дарослых турыстаў, як у рэальным паходным жыцці. Той паход прыхінуў да настаўніка дзяцей, пакінуў выразны след у іх душах. Літаратуры стала вучыць значна лягчэй, бо памякчэлі сцятыя жыццёвымі неспрыманнямі, сямейнымі сваркамі ды звадкамі сэрцы маіх выхаванцаў, адкрыліся насустрач сонцу...

Прыгадалася ўсё гэта пасля чарговага чытання-перачытвання кнігі чуйнага да прыгажосці, да праблем выхавання мастацкім словам Алесь Карлюкевіча “І марам волю дам: літаратурная карта Пухавіччыны”, прасякнутай дабрынёй, шчырасцю, поўнай рупных клопатаў пра захаванне і адраджэнне духоўнай спадчыны нашага народа на прыкладзе цудоўнага кутка краіны, сапраўднага гняздоўя літаратараў — Пухавіччыны.

Кніга напісана на хвалі высокага натхнення, нібыта на адным дыханні, вольна, раскавана, таму што яе аўтар улюбёны ў родны край, у крынічнае матчына слова. Сапраўды, “волю думкам даў” энтузіяст краянаўства (радзімазнаўства), думкам, якія вынікаюць не толькі з захопленасці, але і з эрудыцыі: “Чытаеш слоўнік Мікалая Шатэрніка і быццам плывеш у бяскарынім акіяне моўнай асалоды, моўных фарбаў і адценняў. Бабрак — гэта бабёр. Дошчачку, аказваецца, называюць яшчэ і дашчуркай. Снягур — снягір. <...> А так званыя дзіцячыя словы: вова — воўк, кока — бульбіна альбо яйка, дзюдка — парася, зюзя — холад, тпруцькі — ісці на двор, баля — абаранак... Тут і хараство, і таямніцы, і штуршок для ўспамінаў пра аднознасці вясковай мовы ад літаратурнай”. Які мяккалагодны, разгорнуты (далей пішацца пра пазнанне пухавічанамі саміх сябе ў гэтай лексіцы, пра ілюстраванне мясцовых слоў прыказкамі) аўтарскі каментарый! І разам з тым — дыдактычна-папучальны, бо супрадаваецца ён споведдзю пра лёс настаўніка-энтузіяста.

Амаль кожны міні-артыкул складаецца з некалькіх кам-

панентаў, як і мастацкі твор: экспазіцыі (апавед пра тое, як аўтар дабіраўся да знакамітых імёнамі паселішчаў і згубленых падчас сярэд векавечных лясоў “неперспектыўных” вёсчак і хутароў), завязкі (апісанне мінулага і сучаснага статусу вёсак, навакольнай прыроды), развіцця дзеяння (сустрэчы з землякамі славуцасцей, размовы з імі, дзённікавыя (дакументальныя) запісы, цытаванне ўрыўкаў з іх). Ролью кульмінацыі ў міні-артыкуле звычайна выконвае слова аўтара, якое і падсумоўвае ўбачанае і пачутае, і, разлічанае “навырост”, прагназуе ход далейшага вывучэння праблемы.

У згаданым вышэй нарысе пра Мікалая Шатэрніка высвечваецца сэнсавай зорачкай-залацінкай урывак з яго прадмовы да выдадзенага слоўніка, патрыятычна-выхаваўчы змест якога неаспрэчны: “...я маю сваёй няўхільнай задачай працу гэтую працягваць”. І гэтая ідэя-сэнсавая залацінка ўзмоцнена аўтарскімі адносінамі, аўтарскім нераўнадушным словам: “Якая, пагадзіцеся, шырокая моўная палітра! Чытаеш, знаёмішся з адценнямі слова (зафіксаванага М. Шатэрнікам. — М. М.), а ўражанне такое, што старонкі чыйгосьці ці свайго ўласнага жыцця перагортваеш”.

Так у кожным артыкуле. Так пра кожнага (забытых імёнаў лічаныя адзінкі) пісьменніка, найперш таго, хто нарадзіўся ў пухавіцкім гняздоўі (А. Вольнага і М. Чарота, М. Вяршыніна і В. Гарбацэвіча, Я. Казеку і В. Мысліўца, А. Бачылу і А. Моркаўку, З. Біралу і Т. Бондар).

Згадвае радзімазнавец і славуцкі Дудзічы (там цяпер знаходзіцца асяродак беларускай культуры музейны комплекс “Дудуткі”), дзе нарадзіўся і жыві паблізу, у Замосці, да канца сваіх дзён выдатны дзеяч беларускай літаратуры і культуры Аляксандр Ельскі, калекцыя якога складалася з партрэтаў, карцін, эстампаў, рукапісаў знакамітых людзей многіх краін свету. Артыкул пра выбітнага беларуса — адзін з самых грунтоўных у кнізе, можа таму, што ўтрымлівае ў са-

бе не толькі літаратуразнаўчы складнік, а арыентуецца на большае — комплекснае, цэласнае — пазнанне і “ўпісанне” ў агульную культуразнаўчую (радзімазнаўчую) канцэпцыю кнігі канкрэтнай мясціны, той, якая заслугоўвае пашыранай і паглыбленай інтэрпрэтацыі. Так, у кнізе нараджаюцца “сілавая” кропкі энцыклапедычнага характару: апісанні цэнтраві пухавіцкай культуры ў Мар’інай Горцы, Гарэльцы і яго ваколіцах, Шацку, Тальцы і ваколіцах, Блужы, Блоні, Турыне, Рудзенску, Свіслачы, Раўнаполлі ды іншых. Пісьменнік згадвае сярэд славуцых ураджэнцаў Пухавіччыны не толькі літаратараў, але і мастакоў, кампазітараў, навукоўцаў, удзельнікаў барацьбы з фашызмам, эмігрантаў. І — што вельмі важна — рупных і шчырых настаўнікаў, супрацоўнікаў музеяў, журналістаў, клопатамі якіх масаваму чытачу, а найперш падрастаючаму пакаленню, адкрыўся пухавіцкі край сваімі новымі гранямі, багаццем не толькі матэрыяльных, але і духоўных скарбаў. Падобны энцыклапедычна-познавальны аспект як бы сам сабою

“Кніга напісана на хвалі высокага натхнення, нібыта на адным дыханні, вольна, раскавана, таму што яе аўтар улюбёны ў родны край, у крынічнае матчына слова. Сапраўды, “волю думкам даў” энтузіяст краянаўства (радзімазнаўства), думкам, якія вынікаюць не толькі з захопленасці, але і з эрудыцыі.

спалучаецца з педагогічна-выхаваўчым, эмацыйна-ацэнным, але ненавязліва, тактоўна, сардэчна. Алесь Карлюкевіч адкрывае чытачам постаці такіх людзей, якія ніколі не здраджвалі свайму краю, сваёй малой радзіме, бачылі ў ёй, як у кроплі, цэлы свет.

Чытаю кнігу і шчыра здзіўлюся грандыёзнаму аб’ёму праведзенай працы. Гэта ж колькі трэба было аб’ездзіць вёсак, вёсчак, да якіх нават у XXI стагоддзі цяжка дабрацца! Колькі матэрыялаў, у тым ліку архіўных, рэдкіх, не проста перагарнуць, а перачытаць, пераасэнсавач. А колькі часу затрачана на гутаркі, сустрэчы з людзьмі, якія спрычыніліся да духоўнай спадчыны Пухавіччыны! “Ніхто не забыты, нішто не забыта”. Для аўтара кнігі гэта не лозунг, а фактар натхнення на пошук, на высілку, “выжыльванне”, вынікам якіх становяцца адкрытыя невядомыя ці забытыя імёны, не заўважаныя шырокай грамадскасцю мясцовыя таленты, усе тыя дзеячы, найперш

літаратуры, што пакінулі след на літаратурнай карце Пухавіччыны.

Да ліку адкрыццяў, звязаных з вывучэннем архіўных матэрыялаў не толькі беларускіх, але і расійскіх, украінскіх, з аб’ёмнай, кампаратывісцкай працай можна аднесці артыкул А. Карлюкевіча пра ўраджэнца Шацка, пухавічаніна Аляксандра Мікульчыка — аўтара першапачатковага тэксту “Беларускай марсельезы”, пазней дапрацаванага ці то У. Галубком, ці то М. Краўцовым, а магчыма, Я. Фарботкам і нават Я. Карскім. Аўтар расповеда пра забытага, недацэненага аўтара выявіў тут высокую навуковую кампетэнтнасць, такую, што пры належнай дапрацоўцы (найперш — параўнальнага аналізу тэкстаў) артыкул кнігі мог бы “перарасці” ў параграф дысертацыйнага даследавання ці саліднай навуковай манаграфіі.

Кніга і пра “сціплага бібліятэкара з вёскі Голацк” Аляксандра Пікуліка, які, будучы чалавекам з хворым сэрцам, як піша А. Карлюкевіч, “мог бы спакойна сядзець і корпацца ў старых і новых кніжках”, рапартваць пра вынікі працы, даглядаць прыкаваную да ложка хваробай жонку. Але ён “апантана займаўся краянаўчым пошукам”, судакранаўся “з неспадзяванымі адкрыццямі”. І паспяваў пісаць даволі цікавыя, а галоўнае — шчырыя, ад сэрца вершы. Радкі некаторых з іх поўніліся прадчуваннем уласнага дачаснага канца, няспраўджанасці думак і надзей:

На споведзь час ідзе і мой.
А на душы бывае горка,
Што праляцела стараной
Надзей маіх нязбытых зорка.

Колькі такіх герояў адкрыў чытачам Алесь Карлюкевіч! Якую шырокую панараму разгарнуў! І прадставіў іх годна, зацікаўлена, эмацыянальна. Так, як, напрыклад, прадстаўлены малавядомы паэт Рыгор Папараць (Сапун) з вёскі Шэлегі, як рэпрэзэнтаваны ўдзельнікі (і кіраўнікі!) літаратурных аб’яднанняў пры “Пухавіцкіх навінах”, “Рудзенскай праўдзе”. Адгарніце, дарагія чытачы, старонкі кніжкі, на якіх ідзе зацікаўлены аповед пра Коласавы мясціны на Пухавіччыне, пра літаратараў, якія наведвалі даваенны дом творчасці “Пухавічы”, мелі лекцыі ў цудоўных мясцінах, — Янку Купалу, Яўгена Рамановіча, Эдуарда Самуйлёнка, Змітрака Бядулю, Міхася Лынькова, Ізі Харыка, Міколу Хведаровіча, Аркадзя Куляшова. Любілі, наведвалі Пухавіччыну і Кандрат Крапіва, і Пятрусь Броўка, і многія іншыя славутыя літаратары...

Ва “Уступе” Алесь Карлюкевіч тлумачыць, што ён клапоціцца “выключна — пра літаратурна-краязнаўчыя прырытэты Пухавіцкага раёна, не адмаўляючы, безумоўна кожнаму ў праве ўшанавання сваёй роднай старонкі”. Як кажуць, карты ў рукі. І тым, хто шануе слупкі песняроў. А сярод іх імя Васіля Віткі — нашага класіка не толькі дзіцячай, але і “дарослай” лірыкі, пакуль недастаткова даследаванай, вартай большай увагі, да таго ж выдатнага педагога, аднадумцы і сябра В. Сухамлінскага. Гэтыя мясціны падаравалі нам і паэта-экспериментатара Рыгора Крушыну, якому віхура ваенных і пасляваенных абставінаў накінула лёс “чорнага лебедзя”, выгнанца з роднага краю. Карты ў рукі і капіляцам — землякам Кузьмы Чорнага, Цішкі Гартнага, цэлай плеяды мастакоў слова. А Уздзеншчына? А Салігоршчына?.. І гэта толькі ў Мінскай вобласці!

Алесь Карлюкевіч не адзінока ў сваёй спробе “ажывіць” краянаўства. Толькі адзін прыклад... Трымаю ў руках “Літаратурную карту Берасцейшчыны” (2008 г.), выдадзеную даволі прыстойным накладам — 1700 асобнікаў. Рэдактар і ўкладальнік — старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Анатоль Крэйдзіч, ён жа — і ў складзе творчай групы, у якую ўвайшлі таксама супрацоўнікі БрДУ імя А. С. Пушкіна на чале з рэктарам М. Часноўскім, дэканам філалагічнага факультэта В. Фелькінай. А “касцяк” калектыву склалі супрацоўнікі былой (крыўдна да слёз!) адзінай у рэспубліцы кафедры метадзікі выкладання беларускай літаратуры і краянаўства, якой доўгі час кіравала В. Ляшук, а яе пераемнікам быў У. Сенькавец. Помню, як пачыналіся яны — светлыя традыцыі — з літаратурнай карты Берасцейшчыны ў кабінце роднай літаратуры пры незабытым Уладзіміру Андрэевічу Калесніку. Ды абставіны супраць гуманітарных навук, супраць філалогіі: студэнтамі-знаўцамі слоўнага мастацтва цяпер мала хто жадае стаць. Далёка не лепшыя выпускнікі школ ідуць да нас. Мала сярэд іх энтузіястаў. І ці будзе больш? Невядома. Такая ж сітуацыя і ў іншых ВУЗ Беларусі. А можа, і за яе межамі.

Але кніга застанецца. Застанецца ў людской памяці як напамін пра добрыя справы закаханых у свой край энтузіястаў. Радкі “Пасляслоўя” гучаць як клятва ў вернасці сваёй роднай старонцы, мастацкаму слову: “...спрачаюся з самім сабою і даказваю, што мастацкая літаратура становіцца тады болей прыцягальнай, калі да знаёмства з ёй падыходзіш з уласнымі адкрыццямі і твора, і аўтара як нечага блізкага і роднага, у пэўнай ступені знаёмага. І гэтую задачу якраз і здольна вырашаць, на мой погляд, літаратурнае краянаўства, веданне агульнанацыянальнай літаратуры з вышыні сваёй роднай і блізкай старонкі...”

Алена МІКУС

Капілка гісторый

Дзеці збіраюць у капілку ўсё, што з’яўляецца грашыма: манеткі з розных краін, у якіх паспелі пабываць разам з бацькамі, драбязу, за якую мараць купіць па меншай меры ровар, а хопіць там хіба на чупа-чупс, капейкі часоў СССР, што настальгічна заваляліся ў кубку за шклом бабулінай секцыі, нават уласнаручна намаляваныя грашовыя адзінкі. Выпадкова могуць туды трапіць і знакі, што ўяўляюць пэўную каштоўнасць: англійскі фунт стэрлінгаў — ужо нагода задумацца пра рэальную пакупку. Усё гэтае багацце для дзяцей мае аднолькавую вартасць: малыя абсалютна ўпэўненыя, што яно абавязкова спатрэбіцца для набыцця “неакрэслена чаго”, вельмі важнага і неабходнага.

Яшчэ адна міні-версія казкі пра Папялушку прадстаўлена апавяданнем “Прыстрою душу в тёплое место...” Назва твора настрайвае на чаканне сюжэта з мефістофельскімі матывамі. Аднак насамрэч усё аказваецца куды прасцей. Гэта лёгка, “амаль каляндная гісторыя”, якая робіць казку явай. Твор апісвае жыццё маладой правінцыйнай дзяўчыны Ніны, якая жыве ў сталіцы, займаецца бухгалтэрыяй у адной са шматлікіх офісных кантор і ледзь-ледзь зводзіць канцы з канцамі — значная доля заробленага ідзе на арэнду “хрушчоўкі” ў прыгарадзе мегаполіса. І вось у адзін дзень, які абядаў быць не самым лепшым з-за пагрозы звальнення і надшышоўшага тэрміну аплаты за жыллё (а плаціць не было чым), мяняецца ўсё. Як гэта адбылося? Справа ў тым, што Ніна не з тых, хто ў крытычных абставінах пасьпіае галаву попелам. У пошуках новай кватэры ці пакая вылякае Нешта падштурхоўвае яе на непрадказальны ўчынак — проста так яна змяшчае аб’яву ў інтэрнэце, у якой дэкларуе жаданне прыстроіць душу ў цёплае месца. Гэта становіцца магчайнай кнопкай, націснуўшы яе, гераіня атрымлівае грошы, кар’ернае павышэнне і самае важнае ў жаночай кар’еры свету — каханне. Гісторыя сапраўды лёгка, незацягнутая, пазітывная. Але за яе прастатой насамрэч прамаўляецца важная думка

пра тое, як кожны з нас адчувае патрэбу ў душэўнай цеплыні. Нават банальнае фармуляванне важнага запыту (няхай і ў лёгкай жартоўнай форме), усведамленне таго, што душы насамрэч холадна, імпульс змяніць гэта могуць стаць паваротнымі. Трагічная гісторыя чалавечага падзення раскрыта ў апавяданні “Же-на Гагарина”. Яно пра тое, якім пакручастым можа быць лёс чалавека — добрага, простага, са шчырымі памкненнямі, але нешчаслівага. Адкуль гэтае няшчасце, жыццёвая пакута? Магчыма, з вырачанаасці, нака-наванасці, якія адчуваюцца ва ўсім, што робіць гераіня. Імкненне Дусі быць карыснай хоць камусьці нагадвае хаатычнае чаплінне за жыццё, у якім экзістэнцыйна неабходна мець сэнс. А ён увесь час высізівае. У выніку гераіня спускаецца ўсё ніжэй і ніжэй: спачатку настаўніца алгебры ў школе, потым з-за перанесенай хваробы рэгістратарка ў паліклініцы, пасля жанчына з неакрэсленым родам дзейнасці, якая знайшла сябе ў душэўных гутарках з бамжамі на вакзале, пры канцы твора — пацыентка псіхічнай лякарні, “жонка Юрыя Гагарына”. За гэтым сумны фінал: экзістэнцыйнае небыццё набывае лагічную форму фізічнай смерці. Гэтае апавяданне — не толькі трагічная гісторыя аднаго прыватнага лёсу, яно — пра неабходнасць быць патрэбным. Калі гэта знікае, чалавек проста перастае жыць.

Самымі цікавымі творамі кнігі з’яўляюцца апавяданні “Волшебный вкус истины” і “Тосканское розовое”. Абсалютна розныя тэматычна і ідэйна, яны змяшчаюць у сабе не малы матэрыял для разваг. Першае прадстаўляе чытачу гісторыю абсалютна кепскага чалавека, бияграфія якога складаецца адно з негатывных момантаў. Твор відавочна прыцягвае арыгінальным сюжэтам: выпіўшы магічнай гарбаты, Віктар Міхайлавіч ператвараецца ў таго, хто ён ёсць насамрэч, — пацука. Далей

паказваецца сутнасць гэтай пацучынасці. Усё сваё 35-гадовае жыццё герой толькі і быў заняты тым, каб схопіцца за цыбулін хвосцік і, чапіўшыся за яго, трапіць у рай. Гэты “рай” звязаны для яго выключна з атрыманням задавальнення: ад свайго высокага сацыяльнага статусу, кар’ернага росту, жанчын і г.д. У ім няма месца для душэўнай работы. Яго жыццё — гэта жыццё без абавязкаў, адказнасці перад жонкай, маці, магчымымі дзецьмі. Выразным з’яўляецца цынём Віктара Міхайлавіча: у час пахавання маці ён адпачывае ў Турцыі, пра што згадвае з уласцівай яму лёгкасцю. Стаўшы пацуком, герой пачынае шукаць у сабе нешта чалавечае. Ён перабірае сваё жыццё на прадмет чагосьці добрага, зробленага ім. Аднак спробы застаюцца марнымі. Даходзіць да камічнага — згадак, як яшчэ ў школе збіраў макулатуру і металам ды сцягнуў з агульнага калідора ў суседкі батарэю. Ачалавечванне не атрымліваецца — насуперак заведзенай у фальклоры і літаратуры традыцыі. Персанаж нават не робіць першых крокаў на гэтым шляху, так і засынаючы пацуком з думкай пра немагчымасць знайсці ў сабе чалавека. Аднак чаму? Магічная гарбата ж хавае ў сабе патэнцыял: з яе дапамогай можна, “знайшоўшы ў сабе чалавека, знайсці цэлы свет”. З Віктарам Міхайлавічам гэтага не адбываецца, бо яго эга раздзьмутае занадта шырока, немагчыма за ім ўбачыць хоць якую перспектыву. Мараль гісторыі гучыць выразна: там, дзе “пацука” зашмат, знайсці ў сабе чалавека нерэальна.

Апавяданне “Тосканское розовое” прэзентуе яшчэ адзін тып гісторыі: гэтым разам яна — прыватны момант асэнсавання жыццёвай сітуацыі. Сюжэтная фактура простая, паветрана-лёгкая. Аднак праз такую прастасць раскрыты механізм пражывання істотных падзей чалавечага жыцця. Гераіня

твора французжанка Іў за столікам у кавярні з келіхам ружовага віна назірае за парай: яна кахае, ён шукае позіркамі і знаходзіць іншы аб’ект. Назіраная падзея, на першы погляд, не хавае ў сабе нічога істотнага. Але для Іў яна становіцца кропкай, якая дапамагла ўбачыць і прыняць паварот уласнага жыццёвага шляху. “Тосканское розовое” — апавяданне пра жыццё і пакутлівы пошук гэтай самай кропкі апоры. Яе можна шукаць доўга, перажываючы боль (ці перажоўваючы? — як трапна заўважае Мара Левіна). Калі ж урэшце знайсці, то магчыма перамясціць свой свет у патрэбным кірунку. Адкрыццё тут у тым, што часам у пошуках гэтай кропкі і хадзіць далёка не трэба, і шукаць, блукаючы, бескарысна. Яе ўсведамленне прыходзіць само, як гэта адбылося з Іў, якая проста сядзела за столікам кавярні і піла ружовае тасканскае віно.

Усе тэксты пражэкта зборніка — пра жыццё, дакладней, яго знешнія праявы (пытанне пра першасныя вытокі і глыбінныя стымулы чалавечага ўчынку не стаіць). А яно змяшчае ў сабе і побытавую драбязу, і маштабы Сусвету. У апавяданнях амаль заўсёды не апошняе месца займае тэма кахання: у жаночай інтэрпрэтацыі свету яно, сапраўды, найістотнейшае.

Кніга, відавочна, прыйдзецца да спадабы тым чытачам, якія адчуваюць настальгію па нашым агульным савецкім мінулым: некалькі твораў разгортваюцца непасрэдна ў гэтым часе (“Серафим и былое”, “Elysium № 10220”), персанажы — нібы ўзятыя з кадраў савецкага кіно, сцверджаныя маральныя нормы абсалютныя і ўжо адным гэтым не сучасныя. Тады людзі здаваліся лепшымі, неба — вышэйшым, а таксіст мог не ўзяць грошы, калі ў чалавека здарылася гора. Кніга апісвае свет, які імкнецца да ідэалу і прыгажосці, які існуе паводле прынцыпу справядлівасці, у якім кожнаму даецца па заслугах.

У кнізе Мары Левінай “Копилка для мелочи” няшмат сучаснасці, нават калі творы разгортваюцца ў цяперашнім часе. І гэта таксама камусьці патрэбна. Найперш тым людзям, якія адчуваюць дыскамфорт у свеце рэкламы і кахання даўжынёю ў месяц.

Дар’я ЛЁСАВА

Салаўі...

Аднойчы задумалася: а хто ён, Леанід Якубовіч, памяці якога Яўгенія Янішчыц прысвяціла душэўны верш “Салаўі”? Маё пакаленне наўрад ці ведае, асабліва не філалагічнае. А верш выразна паказвае на паэта, прытым не абы-якога. Хіба Яўгенія Янішчыц узяла б гэтак высока бяздарнае? Не, толькі талент здатны адчуць сапраўдны талент! Толькі сапраўдны Паэт мог так увесці Паэта! І, як птушаняты без мамы, раптоўна прытуліліся да маіх грудзей, забіліся ля сэрца радкі верша “Салаўі”. Хто іх забыў, нагадаю:

Не ведала, не ведала, калі...
А думала
Зялёным тым прадвеснем,
Калі мае замоўкнуць салаўі,
То за тваімі —
Столькі многа песень!
Але што можа стацца на Зямлі
Такою вась
Высокаю парою:
Спяваюць,
Не змаўкаюць салаўі
Над памяццю,
Над песняю тваёю.

Калі ж даведалася пра жahlіваю смерць Леаніда Якубовіча ў чэрвені 1970 года, сэрца перапоўнілася скураху.

Ён жа, Леанід, загінуў у маладым узросце! Колькі ён мог яшчэ напісаць, колькі песень недаспяваў і якіх таленавітых, упэўненая, песень! Што ж пагнала яго,

майго равесніка (па гадах — не ў часе), у тую салігорскую шахту, якая і пахавала неўтаймоўную прагу сапраўднага жыцця?

“Нарадзіўся ў 1948 годзе ў вёсцы Радкава Салігорскага раёна Мінскай вобласці. Закончыў 11 класаў сярэдняй школы, працаваў у рэдакцыі салігорскай раённай газеты “Шахцёр”, рабочым Другога Салігорскага камбіната. Завочна вучыўся на факультэце журналістыкі БДУ імя У. І. Леніна”.

Скупыя біяграфічныя звесткі са зборніка “Рунь”. А за імі — і жывое слова тых, хто душою дакрануўся да трагедыі жыцця маладога паэта.

Расказвае мая мама:

— Я тады завочна вучылася на факультэце журналістыкі. Памятаю, прыехала на летнюю сесію, а ўсе студэнты — у жалобе. А ў фае вялікі партрэт Лёні ў чорнай рамачцы. Усе: і выкладчыкі, і студэнты не маглі змірыцца з гэтай ранняю жahlіваю смерцю! Вельмі таленавіты быў студэнт, яркі паэт! Пабегла да паэтаў на фільмак, які знаходзіўся тады на Чырвонаармейскай, — і там партрэт Леаніда ў жалобнай рамцы. І — прыціхлы студэнты. Умелі тады шанаваць сапраўдных талентаў. А неўзабаве пасля смерці і кніжка “Рунь” з’явілася, я яе тут жа і набыла. І

захавала. Можа, каб табе праз дзесяцігоддзі перадаць, каб і ты падзівілася яркаму таленту Леаніда Якубовіча і яго... успомніла!

Спачатку падумалася: недарэчнасць якая! Як я магу “ўспамінаць” таго, каго ніколі не бачыла, з кім ніколі не віталася?

Але, аказваецца, можна павітацца і з тым, каго ўжо няма на зямлі. Можна сказаць яму, як жывому: “Дзень добры, Лёня! Дзень добры, шчыры, блізкі майму сэрцу, майёй душы Паэце! Мне хочацца сёння гаварыць з табой, як са сваім сябрам-равеснікам. Бо менавіта такой паэзіі, шчырай, зразумелай, якраз і нестас нам сёння. Сёння маладыя часцей сягаюць у касмічныя прасторы, а не прыпадаюць да роднай зямлі”.

А вось жа Леанід Якубовіч:

О Беларусь! Старонка дарагая,
Мне без цябе, як дрэву без вады...
Хоць непрыкметнай птушкай

твайго гаю —

Абы з табой! Навекі, назаўжды!

Я ж таксама так думаю! Супадзенне адчування роднай зямлі, крэўных людзей — адно да аднаго! Дзіўна ж мы на зямлі паўтараемся!

Або — ці не маё гэта жаданне абазначыў Леанід Якубовіч:

Я жыццё сваё хацеў бы бачыць:
Гэткім простым, як матулі рукі,
Рукі, што спазналі ўсе нястачы,
Усе зямныя радасці і мукі.
Не жадаю, каб было іначай,
Бо тады гады — пустыя гукі...
Я жыццё сваё хацеў бы бачыць
Неспакойным, як матулі рукі.

Якую ж песню недаспяваў паэт! Як многа забраў ён з сабой у родную зямельку! Мо таму, каб глыбей, радней я яе чула? Каб размаўляла я з ёй, як з жывою. Ды й ці не так, як Леанід Якубовіч, трэба жыць? Услухайцеся ж:

Мой кожны дзень —
у роздуме глыбокім,
І кожны дзень мне дорыць адкрыццё.
Хачу я ўбачыць

свой паверх высокім

У звонкім доме з назваю: жыццё!

...Яшчэ 18 гадоў спявалі салаўі Яўгенія Янішчыц над памяццю, над песняю Леаніда Якубовіча. Ці шмат гэта ў вечнасці? Імгненне! Але салаўі заўсёды будуць спяваць у нашай памяці — вечна жывыя і вечна нам дарагія!

Таццяна
Сівец

* * *

Доктар, мне штосьці перашкаджае
дыхаць і гаварыць!
Доктар, вы можаце гэта з горла
майго ўзяць і выразаць назаўсёды?
Не, спачатку было нічога...
Нават пэўная асалода...
Быццам бы там жылі два заўзятыя дудары...
Ды пасварыліся, вырашылі завастрыць
Свае гукі, парэзаць рукі,
усёю мной завалодаць...
І разбурыць...
Я вышуквала лекі на Гугле і лемантары,
Але ў выніку ўсё ўнутры мяне
абярнулася дагары!..
Доктар, у вас пальцы такія халодныя...
А адчуванне такое,
што нешта ўва мне гарыць!

Доктар, калі я раней спявала,
енчыла, падала ў небыццё,
Мне нічога не каштавалі ноты гэтыя,
слёзы, крокі,
А цяпер я быццам крышталны, крохкі
Інструмент, напоўнены пачуццём...
І я плачу, бачыце, як дзіце!
Бо няма ні сыходу мне, ні палёгкі,
Ні царква не ратуе больш, ні касцёл...
Ад уздыху кожнага паскараецца крывацёк,
Чуеце? Што ж пазіраеце,
быццам на адкрыццё,
На вусны мае, запяскі, калені, локіці?..
Дайце лекі мне ад шаленства!
Я ж ведаю, вы дасце!..

Мне штохвілінна коле, драпае ды ірве...
На змаганне, доктар,
наогул не засталося змогі!
Забываюся, адрываюся ад падлогі,
Каб упасці долу і зноўку — уніз-уверх!..
Як гэта называецца, доктар? Магчыма, звер,
Што аніяк не вырвецца
з цёплай сваёй аблогі?..
Можна, там нехта хаваецца ад завей?..
Хто там няспынна, нястомна мяне заве?!
Доктар мне кажа, што ўсё да раныцы зажыве,
З горла майго выцягвае зорачку
з помніка Перамогі,
Глядзіць убок і гладзіць па галаве...

Віктар
Бубнаў

* * *

На тлумным прыпынку
жанчын незнаёмых
Я ціха акінуў прывабных твары
І так, як яны,
я збіраўся дадому,
І ўбачыў дзяўчыну,
бы нейкую мару...

Я лёгка зусім прыгажуні ўсміхнуўся
І ў сэрцы падумаў:
была б яна Кацькай...
Яна ж — абыхава кінула ў скрусе:
— Чаго на мяне ты ўтаропіўся,
дзядзька?!

* * *

Я сёння бы прыкуты
Да ўласнае журбы.
Адкуль жа ўзяўся смутак
І колькі яму быць?

* * *

Нават калі аварыя, мусіць быць іныы ход!
Ты выбіваеш ішло
і выскакваеш — у сумёты...
Смяешся, радуешся, што жывы,
што дыхаеш, бачыш... Хоць
і не верыш у тое, што будзе потым,
але шэпчаеш некаму: “Не сыходзь...”

Ці вось яшчэ выпадак:
ты навучыўся плакаць, амаль без слёз:
гэтак бязгучна, весела, па-мастацку...
Ты разумееш, што час прымушае
твой лайнер ісці на ўзлёт,
І думаеш, што жыццё,
па сутнасці, неблагая цацка...
Хаця ад пачатку ведаеш эпілог...

Калі ты прапануеш мне лекі
ад болю альбо глядзіш,
як побач са мною ішло разбіваецца
на драбніцы,
нагадай мне пра тое,
што не залежыць ад хуткасці і гадзін,
пра тое, што мусіць быць выхад,
нават калі спазніцца!
Нават калі нікуды больш не хадзіць!

* * *

Найлепшыя вершы, любы, гэта тыя,
што мы пісалі пальцамі на пяску!
У іх быў і водар сонца, і прысмак хваляў,
і... (Не трымай мяне за руку!)
Я ўсё роўна распавяду ім пра ішчасце,
што ніадкуль
абрынулася на нас,
пра тыднёвы наш Ісык-Куль...

Пра спіны нашыя абгарэлыя,
пра аблупленыя насы...
І як ты праз возера, бы апостал,
мяне на руках насіў,
і як за намі зайздрасліва
цікаваў таксіст...
Не шкадуі ўспамінаў —
іх хопіць цяпер на ўсіх!

Мы адвезлі туды па каменню —
кантрабандаю — унутры!
Каб пакінуць іх на Санташ,
бы ажыўшыя Тамерланавы ваяры...
Гэта наш свет, каханы! Мы стварылі яго,
мы прыдумалі алгарытм!
І чаму б нам цяпер яго
іным не падарыць?..

Калісьці ад самоты
Ўцякаў, але не збег,
Пытаючыся потым:
Дзе мой падзеўся смех?..

З бядой сустрэўся нейкай
І два, і тры разы,
Ды не блішчыць на вейках
Ужо раса слязы.

У бары

Завяліся караеды,
Точаць хворую сасну.
Мабыць, ёй ад гэтых бедаў
У бары ўжо не да сну.

Мо жыццё ў пакутах траціць?..
Бору цэламу баліць,
Што, як доктар,
добры дзяцел
Да сасны ўсё не ляціць.

А яна стаіць у млосці —
Раны-язвы на кары...
Тэлеграму, чую, хтосьці
Адбівае ўжо ў бары.

Маме

Увішна мама жыта жала,
І гэтак — бы да забыцця...
Ды, страпянуўшыся, сказала:
— За дзень управіцца б хаця...

* * *

Калі ты ўнутры паішыты
з чорнага аксаміту,
а звонку — перліны,
пер’е і штосьці яшчэ бліскучае...
Надзвычай лёгка запэўніць іх,
што і пад скураю ты — блакітны
альбо ружова-смарагдавы
(з пасачкамі — да кучы!)..

Калі ты не бачыў тых,
хто цябе зашываў і клеіў,
ты можаеш лічыць сябе
абсалютна ішчаслівым, дружа!
Так і жыві — распяты на іх каленях, —
покуль яны па-над сэрцам табе
вышываюць ружы!

І толькі тады ты станеш
жывым і вольным,
калі хтось параспорвае ўсе іх шыўкі
і дастане — усе іголки...
Ты ўсміхнешся тады, крышачку стомлена,
але ўсё-такі задаволена,
бо ў цябе ўнутры будзе перліна,
пёрка і штосьці яшчэ — вясёлкавае!..

Пра шчасце

Ведаеш, быць ішчаслівым —
зусім не цяжка!
Гэта нават лягчэй,
чым пёрка злавіць рукою.
Божухна, хто я табе?
Ну, што я табе такое?!
Чаму ты ізноў ламаеш мяне,
раздзіраеш мяне на часткі?..

Слухай, Госпадзі,
колькі там засталося —
да самалёта?
Да таго, як ён зробіць усіх нас
падобнымі да анёлаў?..
Быць ішчаслівым —
зусім не значыць — заўжды вясёлым
(гэта пабочны эфект,
калі хочацца цалавацца
альбо галёкаць)...

Шчаслівым не трэба
ні ваяваць з сабой, ні мірыцца...
Шчаслівыя носяць крыльцы
на сандалетах...
Ты прачынаешся, бачыш —
навокал лета!

І ад таго, хто побач,
пахне каваю і карыцай!

Зівала мама перавяслы,
Былі прыгожымі снапы...
...Калі святло яе пагасла,
Я сам зрабіўся бы сляпы...

Бо колькі слёз па маме зведана,
Ўжо не хапае дум і сіл...
А ў небе месячык сярэбраны
Сярпом тым, маміным, вісіць...

* * *

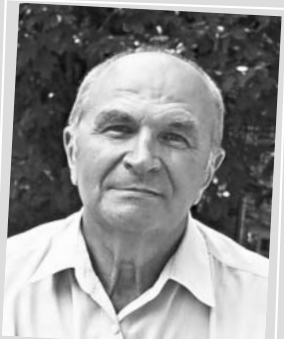
То сонца праменні,
То зораў агні...
Гадоў наслаенні
Ўспамінам крані.

Пад тоўшчаю часу —
Пачуці, любоў...
Мо сённячы ласы
Ўкахацца ізноў?

Пад тоўстаю глыбай
Гадоў і праяў
Былую ты хіба
Любоў пахаваў?

Хоць стрэчы — далёка,
Ды ў гэтай цішы
Успаміну рыдлёўкай
Пласты варушы...

Якое старанне!
І скажаш не раз:
Вярнуць бы каханне,
Вярнуць бы той час!

Мікола
Маляўка

Падарожнік

Жыццё лічы на дні
альбо на кіламетры.
Міхась Стральцоў

Пачынае вечарэць патроху.
Астывае сонца за спіной.
Я зматаў у свой руksак дарогу —
Вёрсты, пеішкі пройдзеныя мной.

Раскладу агонь і буду думаць,
Як і чым дуіша мая жыла, —
Збоч ад гарадскога шуму-тлуму,
Збоч ад электрычнага святла.

Памалюся — тварам да прыроды,
Лягу пад начлежную сасну,
А руksак паходны, як заўсёды,
Пакладу пад голаў — і засну.

Спіць ці не яна, дуіша жывая?
Раніцай разбудзіць цішыня,
І дарогу новую зматаю
У руksак пасля, на схіле дня.

Пры апошнім вогнішчы блакітным
Пакланюся вёрстам і гадам —
І руksак, дарогамі набіты,
Спадчыннікам юным перадам.

Хмарка

За вёскай, на вольнай арбіце,
Купалася хмарка ў блакіце.

Плыла, натхнёная марай —
Сустрэцца з вялікаю хмарай.

Убачыла ў блізкім абсягу,
Як збожжа марнее ад смагі.

І хмарка адна, без сведак,
Дажджом сплыла на палетак.

А людзі, занятыя дома,
Падумалі: ціха, без грому,

У свет, ад маланак яркі,
Сплыла ішчаслівая хмарка.

Сцежка

Спяшаецца ў вёску,
Бяжыць без аглядкі,
Над вузкай рачулкай
Саскоквае з кладкі,
Бяжыць узбярэжкам —
Паўз ціхі алеішнік,
Паўз нашы палаткі
На ўзлеску начлежным,
Паўз засень кустоў,
Трысягу і аеру
Спяшаецца сцежка
Дамоў — на вярэру.

І сам не заўважыў...

І сам не заўважыў,
Калі
Пайішлі ад нас
Кавалі:
Хто ў лета сваё,
Хто ўзіму —
Малітваю
Не падыму.

Няўцешна
І думкам маім,
І слову —
Няма
Каму
Выкаваць
Шчасця падкову.

Кніжны свет

22 чэрвеня 2012 г.

Кропка на літаратурнай карце

На сустрэчу ў Мілашова

Хоць і гучаў на імпрэзе ў вёсцы Мілашова, што ў Мёрскім раёне, паланэз М. К. Агінскага “Развітанне з Радзімай” у выкананні салісткі Беларускай дзяржаўнай філармоніі Таццяны Матафонавай, для выступоўцаў літаратурныя чытанні сталіся не развітаннем, а сапраўднай сустрэчай з радзімай. Гасцямі Мілашова сталі ўраджэнкі гэтай вёскі, сёння вядомыя дзіцячыя пісьменніцы Алена Масла і яе сястра Наталля Бучынская, а таксама аўтар гэтых радкоў. Тут, у маляўнічай вёсачцы на беразе возера, прайшлі II Мілашоўска-Мілашаўскія чытанні. Сімвалічна і тое, што сустрэча з чытачамі праходзіла ў адрэстаўраваным фальварку XIX ст., які належаў уладальнікам гэтых зямель — Мілашам.

Марына ВЕСЯЛУХА,
фота аўтара

Клубок таямніц і лёсаў

Калі зазірнуць глыбока ў гісторыю, можна прасачыць, што вёска Мілашова ўпершыню згадваецца ў дакументах XVI стагоддзя. У 1725 — 1824 гадах гэтай мясцовасцю валодалі Сапегі. Падчас далучэння краю да Расійскай імперыі ўся шляхта павінна была прысягнуць на вернасць імператрыцы Кацярыне II пад пагрозай канфіскацыі маёнткаў. Але Францішак Сапега, як і многія іншыя магнаты, адмовіўся ад прысягі, а маёнткі свае прадаў за бяспэка. Так гэтыя землі, а таксама Чарэя, што недалёка ад Лукомля, з 1830 года сталі належаць Іосіфу Мілашу, шляхціцу з Коўна, які быў на службе ў магната. Ад прозвішча ўладальніка паходзіць і назва вёскі — Мілашова.

У Іосіфа Мілаша было два сыны — Адам і Яўгеніюш. Яўгеніюш адбудаваў фальварак Ідолга-Мілашова. Адзін з яго сыноў — Артур (ён, верагодна, атрымаў у спадчыну Чарэю) — і быў дзедам славутага французскага паэта-містыка Аскара Мілаша (нарадзіўся і правёў дзяцінства ў Чарэі). Аскар жа быў дзяцём і настаўнікам польскага пісьменніка, нобелеўскага лаўрэата ў галіне літаратуры Чэслава Мілаша. Як неаднаразова падкрэслівалася падчас прамой на чытаннях, тое, што карані Чэслава Мілаша — у Беларусі, адчуваецца і ў яго творах. У іх згадваюцца назвы нашых гарадоў, мястэчак, у Мілаша ёсць нават верш пра Оршу. Ён звязаны з успамінамі маленства, калі будучы славуці пісьменнік яшчэ пад-

Фальварак XIX ст. у Мілашове-Ідолце, які належаў Мілашам.

леткам у час Першай сусветнай вайны разам з сям’ёй выязджаў у бежанства. На чыгуначнай станцыі ў Оршы ён ледзь не згубіўся, таму ўсё жыццё гэтая станцыя ў пісьменніка агаясамлівалася з няспынным рухам.

Але на гэтым літаратурная гісторыя Мілашова не заканчваецца. З землямі гэтай парафіі звязаны лёс пісьменніка і святара Пётры Простага (сапр. Ідэльфонс Бобіч). Ён з 1915 года служыў у “старым” касцёле (як яго называюць мясцовыя жыхары, бо ў вёсцы ёсць і “новы”, пабудаваны ў 1939 годзе), які калісьці быў фамільнай крыптай Мілашаў. Скончыў сваё служэнне ў Іўі, дзе падчас вайны быў расстраляны фашыстамі. Недалёка ад Мілашова, у Якужах, нарадзіўся вядомы грамадскі дзеяч, выдавец, публіцыст Язэп Малецкі. Пасля ён жыў і працаваў у Германіі, Аўстраліі, дзе і пахаваны. Калі звярнуцца да імёнаў нашых сучаснікаў, у дадатак да прысутных на

імпрэзе, можна прыгадаць нямала выбітных асоб. Гэта праявіў Франц Сіўко, доктар філалагічных навук, прафесар, загадчык кафедры беларускай філалогіі і сусветнай літаратуры БДУ культуры і мастацтваў Галіна Тычка, вядомы польскі пісьменнік-гісторык Рышард Курільчык.

Па ўсім відаць, што ідэя Алены Масла, пісьменніцы-казачніцы, загадчыка рэдакцыі дзіцячай літаратуры выдавецтва “Мастацкая літаратура” тэматычна аб’яднаць усіх Мілашаў, а таксама творцаў, чые карані паходзяць з гэтых зямель, і правесці тут Мілашоўска-Мілашаўскія чытанні — цалкам лагічная і абгрунтаваная.

Зямля натхняе

Тое, што Мілашова з яго непаўторнай прыродай, мастком праз возера, таямнічымі касцёламі натхняе на творчасць, неаднойчы даказана

на практыцы. І з часам магія гэтых мясцін, здаецца, толькі ўзмацняецца. Родная зямля дала сілы Алене Масла восенню мінулага года арганізаваць тут сустрэчу з пісьменнікамі ў межах рэспубліканскай акцыі “Чытаем разам, чытаем па-беларуску”, пазней мілашоўцаў запрасілі ў Мінск, на імпрэзу, што ладзілася рэдакцыяй часопіса “Вясёлка” сумесна з Пасольствам Швецыі ў Беларусі. У мінулым годзе, калі грамадскасць шырока адзначала 100-годдзе Чэслава Мілаша, у бібліятэцы імя Цёткі ў Мінску пры аншлагі прайшлі Першыя Мілашоўска-Мілашаўскія чытанні. Тады ж і быў выказаны намер правесці чытанні ў Мілашове, але ўвесну, калі зацвіце бэз. І гэты час быў абраны не выпадкова. Справа ў тым, што Мілашы з Чарэі былі прафесійнымі заводчыкамі бэзу. У Чарэі ўвесну і ў нашы дні ля кожнай хаты квітнее бэз — так заведзена здавён. Так заведзена і ў Мілашове.

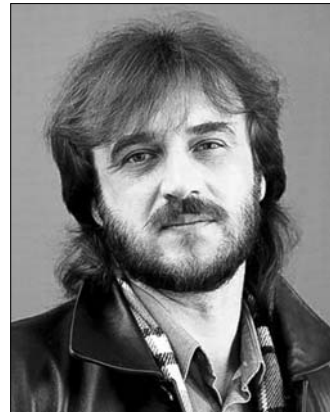
Другія Мілашоўска-Мілашаўскія чытанні адбыліся не ў час квітнення бэзу, але крыху пазней, калі расцвіў язмін, але гэта не пазбавіла сустрэчу цеплыні і шчырасці. Такімі ж пачуццямі адказалі выступоўцам гледачы. А некаторыя з іх і самі сталі выступоўцамі. Паэты-пачаткоўцы, вучні Мілашоўскай школы Сняжана Мацяся, Максім Цярэшка і Руслан Марцілёнак прачыталі ўласныя вершы, прывесчаныя роднай вёсцы.

Алена Масла, ініцыятар і арганізатар сустрэчы, падкрэсліла:

— Я маю мару, каб Мілашоўска-Мілашаўскія чытанні сталі традыцыйнымі. Спадзяюся, гэтыя сустрэчы паспрыяюць таму, што ў Мілашове з’явіцца літаратурны музей і музей вёскі, дзе можна будзе згадаць пра асоб, якія ўсяму свету распаўсюдзілі пра нашу вёску.

Упэўнена, мара Алены Сцяпанаўны здзейсніцца, бо пад гэтай задумай з радасцю падпісаўся 6 кожных творца, чые карані — у Мілашове. Зямля натхняе, і нельга не пачуць яе голас.

У падтрымку чытання

Аляксандр Баль, бард, загадчык музычнай часткі Магілёўскага абласнога драмтэатра:

«Пастаянна звяртаюся да Бродскага»

— Творчасць якіх аўтараў паўплывала на ваша станаўленне як чытача і, магчыма, як аўтара?

— Пра непасрэдны ўплыў гаварыць нельга. Прачытаў Пушкіна — не значыць, што назаўтра ты будзеш разумеццё ўсё, што хацеў сказаць класік, ці пачнеш пісаць сам. Як аўтар я спрабаваў сябе, прыдумляючы рускія тэксты да замежных шлягераў. Некаторыя творы школьнай праграмы ў гады вучнёўства так і засталіся непрачытанымі. Толькі ў арміі на іх зваліўся час — і я рабіў гэта з вялікім задавальненнем. Усё ж такі да некаторых твораў чалавек павінен дарасці, звярнуцца да іх у пэўны перыяд. Сёння магу сказаць: на мяне паўплывалі Пушкін, Высоцкі.

— Што чытаеце апошнім часам?

— У мяне, відаць, як у кожнага чалавека, што піша песні, у доме заўсёды шмат зборнікаў вершаў, якія чытаю адначасова. Такага, скажам, як тыдзень Бродскага, няма — бярэш з паліцы аўтара, што адпавядае настрою. Дарэчы, Бродскага чытаю пастаянна. З апошняга прачытанага застаўся вельмі задаволены вершамі Алены Касяня, украінскай аўтаркі і выканаўцы.

Першае і пакуль апошняе, што я чытаў у электронным фармаце, — п’еса, да якой мне прапанавалі напісаць песні. Акт, што ўжо забываецца, — паслініць палец, каб перагарнуць старонку. Няхай будуць паўсюдна электронныя кнігі, галоўнае, каб жаданне чытаць не прапала. Слова застаецца словам, а літаратура — літаратурай, і няхай яна памнажаецца.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА
Фота з інтэрнэт-сайта
www.mogdt.ru

Прэзентацыя

3 лістоў 1942 — 1945-га

Ці ведаем мы, што такое сапраўднае каханне? Адзін з варыянтаў адказу — гэта калі амаль кожны дзень пішаш сваёй абранніцы, як рабіў гэта лётчык-бамбардзіроўшчык Георгій Лысоў падчас Вялікай Айчыннай вайны. Святло кахання выпраменьваюць радкі лістоў сямідзесяцігадовай даўніны, што атрымлівала з фронту яго сямнаццацігадовая жонка Валентына. Цеплыню гэтага пачуцця данесла да чытачоў кніга “Пісьма с фронту: історыя любові”, што нядаўна ўбачыла свет у выдавецтве “Северный ветер”.

Вольга НОРЫНА

На рахунку аўтара лістоў каля двухсот баявых вылетаў, два ордэны Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, два — Айчыннай вайны, шматлікія медалі, за плённую працу ў журналістыцы — два ордэны Працоўнага Чырвонага Сцяга, два ордэны “Знак Пашаны”, чатыры Іанаровыя граматы Вярхоўнага Савета БССР. І сорак дзесяць гадоў шчаслівага жыцця з той, каму адрасаваў пяшчотныя радкі. Яны пранеслі сваё каханне не толькі праз вайну — праз усё жыццё. Іх дачка Людміла нарадзілася ў

сакавіку 1945-га. Каб зберагчы бацькоўскі архіў ад няўмольнага часу для дзяцей і ўнукаў (“Я лічыла, што гэта будзе прыватнай хатняй кнігай, хацела, каб яна была прыкладам, як трэба кахаць, сябраваць, якім быць”), яна звярнулася да дзяцей сяброўкі — Маргарыты і Вольгі. Тыя ўгаварылі Людмілу Георгіеўну распавесці гісторыю пра сапраўднае каханне сённяшнім чытачам і паспрыялі яе выхаду ў свет.

Хроніка вайны ў лістах маладога лётчыка паўстае з неверагоднай выразнасцю. У лістах захавана аўтарская арфаграфія і пунктуацыя. Яны

дапоўненыя і запісамі з лётнай кніжкі Георгія Сцяпанавіча. Ён цытуе каханай вершы, якія саграюць сэрцы байцоў у доўгім расстанні, ненадакучліва выхоўвае сваю палавінку, падказваючы, што пачытаць, паглядзець, сунішае і ўхваляе за прынятыя рашэнні. І разам з тым, як адзначыла падчас прэзентацыі ў кнігарні “Светач” Галіна Харытонава, старшыня мінскай раённай арганізацыі “Белая Русь”: “У кнізе праз каханне двух маладых людзей паказана бязмерная любоў да Радзімы”.

Выданне, набытае за кошт сродкаў раённай арганізацыі

Старшыня мінскай раённай арганізацыі “Белая Русь” Галіна Харытонава ўручае кнігі старшын савета ветэранаў Мінскага раёна падпалкоўніку ў адстаўцы Анатолію Маісееву.

“Белая Русь”, стала падарункам раённаму савету ветэранаў, усім школьным бібліятэкам Мінскага раёна, дзіцячай вёсцы “Істоки”, сацыяльна-педагагічнаму цэнтру, дзе знаходзіцца дзеці, што пры жыццёвых бацьках аказаліся сіротамі, цэнтру сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва Мінскага раёна для аддзялення

крутласутачнага знаходжання састарэлых грамадзян і інвалідаў, ідэалагічнаму аддзелу Мінскага райвыканкама (ім будуць узнагароджаны пераможцы конкурсу на лепшага ідэалагічнага работніка ў працоўных калектывах). “Пісьма с фронту: історыя любові” адпраўлены і ў раённую бібліятэку.

Teenbook

Современные сказки

Евгения ПАСТЕРНАК

Константин Арбенин. Заявка на подвиг: Сказочное повествование. — Москва: Время, 2011.

Эту книгу я бы рекомендовала не всякому подростку. А подростку умному. Подростку читающему. Тому, кто оценит юмор, кто прочитает многочисленные сноски, тому, кто задумается над тем, что “сказка ложь, да в ней намёк”. Мне бы очень не хотелось, чтобы всё это было пролистано впустую.

Сказочные, но вполне современно реалистичные приключения рыцаря барона Николая и его верной оруженоски доньи Мани. Донья Маня подобрала в кустах рыцаря-неудачника и буквально за три подвига сделала из него перво-сортного Рыцаря. Говорящую рыбу уболтали, дворец детям вернули, многоголового дракона победили, в союз рыцарей вступить не стали. И вроде не про любовь книжка, а про подвиги. Но всё равно про любовь!

Несколько цитат из книги. Перелистываю её и улыбаюсь...

“О сколько нам открытий чудных готовит эта антресоль...”

“Дети наше будущее! Какое будущее! Дети — наше настоящее. Это мы, взрослые, — их будущее, их крайне невесёлое будущее”.

“Нет чудовищ, — есть природа и чудеса. Чудовище существует только одно — человеческая глупость”.

“Я, рыцарь, намерен защищаться сам, старым рыцарским способом. То есть использовать для защиты правду, только правду, ничего кроме правды.

— Вы понимаете, что так вам будет гораздо труднее?

— Понимаю. Но мне так легче”.

Так, сейчас я уткнулся в книгу по второму кругу... Чего и вам желаю!

Евгениос Тривизас. Последний чёрный кот (перевод с греческого). — Москва: Самокат, 2011.

Очень трудно объяснить ребёнку, что такое расизм, что такое геноцид. Вернее, объяснить, что это такое, легко, очень трудно объяснить мотивацию. Почему вдруг люди решают взять и уничтожить чёрных котиков, чтобы добиться для себя счастья и благополучия? Кто это придумал? Кому это выгодно?

Как, оказывается, просто убедить население целого острова в том, что в их бедах виноваты не они сами, а чёрные коты.

Очень красочно, наглядно и нелицеприятно показано, как легко и быстро правительство понимает, что гораздо проще объявить войну против чёрных кошек, а не решать насущные проблемы, как общество защиты животных не медленно превращается в общество защиты людей от чёрных кошек, как по-разному сами чёрные

“Зачем нам читать? — часто спрашивают подростки, — всё это нудно, скучно, неинтересно и вообще не про нас”.

Я в таких случаях отвечаю, что если нудно и скучно, значит, читаете не те книги. У каждого человека есть “своя” книга. Та, которая заставит дрогнуть, та, которая зацепит и не отпустит до последней страницы. Для огромного количества детей такой книгой стал “Гарри Поттер”. Сказка, в которой сплелись современный мир и мечта о чуде. Сказка, в которой есть Добро и Зло. Сказка, после которой так хочется стать волшебником. Хорошая сказка или хорошее фэнтези объяснит подростку гораздо больше самого реалистичного произведения.

кошки реагируют на преследования. Кто-то решает сам покончить с собой, потому что сам верит в то, что приносит несчастья, кто-то борется до конца (как главный герой книги), кто-то пытается обратиться за помощью, кто-то надеется отсидеться.

Коты других цветов предают своих чёрных сородичей:

— Наши мысли и молитвы будут сопутствовать вашей праведной борьбе! Но что касается действия — не впутывайте нас, пожалуйста, — говорит кот Снежок.

Надо ли говорить о том, что как только чёрные кошки на острове уничтожены, правительство взялось за уничтожение всех остальных кошек. Ведь ситуация в экономике не изменилась... Отлично показан механизм возникновения слухов, отлично показано, сколько мошенников и подонков немедленно начинает наживаться на этих слухах. Ну и “деньги правят миром”... увь...

Я считаю, что это одна из книг, которую обязательно нужно прочитать современному подростку, чтобы начать “думать своей головой”.

Можно читать лет с 9, младше не нужно, потому что описанные способы уничтожения чёрных котиков могут травмировать нежную детскую психику. (Не путайтесь, описаны именно способы, а не само уничтожение, но моя дочка точно бы обрыдалась.)

Подростки помладше прочтут как сказку (а-ля “Три толстяка”), подростки постарше оценят политическую сатиру и наверняка проведут параллели с окружающим миром. Лёгкий язык, живые персонажи, детектив и немножко любви. И добро в конце всё-таки побеждает.

Жан-Клод Мурлева. Зимняя битва. — Москва: Самокат, 2007.

Это уже не сказки, это фэнтези. Тут создан целый мир, придумана страна с историей, географией и героями.

Действие книги происходит в стране, которой правит Фаланга — злой, агрессивный диктатор, ненавидящий всё живое и загнавший всё, что шевелится, в глубокие подполье. Люди боятся разговаривать на улицах, всё наводнено шпионами.

Когда-то давно в стране зрела революция, но герои того, давнего Сопротивления, уничтожены. Более того, детей тех, кто участвовал в Сопротивлении, согнали в интернаты, где они живут в условиях, приближённых к концлагерю.

И вот двое юношей и две девушки решаются на невозможное — бегут.

У одной из девушек чудесный голос, который, как выяснилось, достался ей по наследству от мамы. Мама — символ Сопротивления. Её убил от большой любви (она ему отказала) один из пособников режима...

В итоге “наши”, конечно, побеждают, люди Фаланги предают её и сбегает. ... Закономерный финал и для диктатора, и для книги.

И последняя книга этого обзора — не сказка, но уж больно она перекликается с “Зимней битвой”, мне хотелось поставить их рядом. Действие этой книги происходит в закрытой школе для мальчиков, которая принадлежит католической общине. Впервые книга вышла в Америке в 1974 году и в её основу легла история, которая случилась с сыном автора. К счастью, в жизни всё было не так трагично. По этой книге снят фильм. Она наделала очень много шума. И вот её перевели и на русский язык.

Роберт Кормье. Шоколадная война. — Москва: Розовый жираф, 2012.

Что делать, чтобы история не ходила по кругу? Что делать, чтоб учиться на не своих ошибках? Что делать, чтоб не наступать на одни и те же грабли бесчисленное количество раз?

Читайте! Книжки дают возможность проиграть ситуацию. Посмотреть. Оценить. Подумать.

Что происходит в школе, если директор школы сволочь? Во что превращает нормальных людей страх? Как быстро в такой школе под эгидой патриотизма начинается фашизм?

Вы любите свою школу? Да? Тогда каждый из вас должен продать по 50 коробок конфет и выручку принести директору. Это приказ, он не обсуждается. И даже тени сомнения не возникает ни в одной ученической голове до тех пор, пока Рено не произносит своё “нет”!

И что, можно не продавать? Можно просто сказать “нет”? И

ничего тебе за это не будет? Не волнуйтесь, книга вполне реалистична. Вдох свободы задружен быстро и беспощадно. На помощь растерявшемуся директору приходят Стражи... Стражи — это те, кто на самом деле держат школу под контролем. Самый главный — Арчи... Тонкий психолог. Везунчик. Прирождённый лидер и редкостная гадина.

Почитайте, что будет, если дать ему возможность управлять всем. Почитайте, как его ненавидит его же команда. Как они все готовы его предать и утопить при любом удобном случае. И как они все боятся!

Этот удивительный коктейль из ненависти, подбострастия и страха! Читаешь — и как будто вязнешь в паутине. Самое противное — книга прорастает, врывается в жизнь, опутывает своими щупальцами. К сожалению, начинаешь находить прототипов героям в реальности. Есть и тупые садисты исполнители, вроде Янзы, и шавки Арчи, вроде Оби, и брат Леон (директор), который всё делает чужими руками, а сам остается в белом, и простые школьники, которые бы и рады поддержать Рено, но страшно, ох и страшно же...

И как быстро нормальные ребята превращаются в зверей. Как тонко Арчи играет на струнах мальчишеского азарта. Они были готовы поддержать Рено. И они готовы его убить. Потому что толпа при умелом обращении превращается в зверьё. Арчи это знает. И может быть, тот, кто прочитает “Шоколадную войну”, тоже это узнает? Может быть, сможет сказать “нет”? Может быть, сможет остановить очередную бойню?

Ведь читает же: Арчи один, школьников много. Почему же они позволяют ему одному командовать их жизнями? И многие прекрасно понимают, что происходит, но молчат. Не хотят связываться.

В конце книги Арчи, жмурясь от удовольствия, предвкушает чудесный год в школе под покровительством брата Леона.

Вы дочитаете до конца. Вы почувствуете злость. Вы будете думать, что школьники слабаки, что если бы они все договорились, то никакого Арчи бы давно не было...

И может быть, вы оглянетесь по сторонам? И может быть, что-то изменится?

На паліцы

Пра добрага і блізкага чалавека

Мікола БЕРЛЕЖ

беларускай культуры мы вельмі мала гаворым пра Васіля Быкава...

Новая кніга, выдадзеная ў “Літаратуры і Мастацтве”, носіць крыху нечаканы, “нефарматны” характар. Пад адной вокладкай аб’яднаныя літаратуразнаўчае даследаванне Валянціны Локун “Васіль Быкаў у кантэксце сусветнай літаратуры” і ўспаміны пісьменніка, генерал-маёра ў адстаўцы Анатоля Сулянава “Васіль Быкаў. Камбат. Пісьменнік. Сябар”. Называецца зборнік “Васіль Быкаў: вядомы і невядомы”. Раней успаміны А. Сулянава, а я назваў бы іх дакументальнай аповесцю, друкаваліся ў часопісе “Нёман”. Урывак быў змешчаны ў газеце “Літаратура і мастацтва”, а таксама ў газеце “Звязда”. Не будзем гадаць, чаму менавіта такім, а не іншым аказаўся выдавецкі выбар у падданні дзвюх сапраўды разнапланавых работ. Заўважым іншае: абодва аўтары, відавочна, кіраваліся клопатам сказаць нешта новае пра творчасць, жыццё класіка айчыннай літаратуры. І, як мне падаецца, ім гэта ўдалося.

Анатоль Сулянаў доўгія гады быў шчырым сябрам Васіля Быкава. Пра свае стасункі з пісьменнікам, атмасферу вакол творцы, пра яго блізкія сяброў і расказвае А. Сулянаў. Так, у тэксце чытач знойдзе шмат асабістага, такога, што найперш характарызуе самога аўтара. Але ж якраз гэта і вылучае дакументальную аповесць, робіць яе старонкі цікавымі. Бо, пэўна, у кожнага — “свой Быкаў”. Ды і ва ўсе гады сяброўства Анатоль Сулянаў ставіўся да аўтара “Сотнікава” з надзвычайным піэтэтам. Імкнуўся нешта вартае, патрэбнае зрабіць для пісьменніка, стараўся па меры магчымасцей аблегчыць побыв, быць карысным у звычайных паўсядзённых справах. Не шкадаваў часу, каб нейкім чынам паспрыяць Быкаву, яго сям’і праз звароты да тых ці іншых начальнікаў.

Часам А. Сулянаў закранае няпростыя ў дачыненні да класіка нацыянальнай літаратуры тэмы. Расказвае пра акалічнасці ў стасунках Васіля Уладзіміравіча з роднымі, блізкімі людзьмі. Канечне ж, пісаць пра гэта заўсёды не так проста. І часам многія мемуарысты выбіраюць іншы шлях — знаходзяць тое месца, дзе трэба паставіць кропку ці шматкроп’е. Анатоль Сулянаў адважна гаворыць вядомыя яму рэчы, пачутыя з вуснаў самога пісьменніка. І гэтым ніколі не прыніжае свайго героя. На кожнай старонцы дакументальнай аповесці навідавоку любоў і павага, з якой А. Сулянаў расказвае пра свайго сябра.

Несумненна, камусьці сёння закарціць зрабіць заўвагу, прачытаўшы расповед “Васіль Быкаў. Камбат. Пісьменнік. Сябар”. Маўляў, нешта і не зусім так, як падаецца, занатаваў у сваёй памяці Анатоль Сулянаў. Што ж, і памяць мае права на суб’ектыўны характар. Але напісанае выклікае давер. Яшчэ і таму, што аўтар не абыходзіць вострых вуглоў, імкнецца быць гранічна шчырым і ў ацэнках свайго пазіцыі, свайго ўласнага светабачання. А напрыканцы піша: “...У дзень пахавання Васіля Быкава я доўга сядзеў каля сябра, успамінаў нашы сустрэчы, узіраўся ў яго заспакоены твар, у яго бледныя рукі, што так многа зрабілі для народа...”

І я прасіў у яго прабачэння; магчыма, некалі і нечым пакрыўдзіў мілага, дарагога сэрцу, ціхага, але неспакойнага чалавека.

Прабач, дарагі Васіль Уладзіміравіч... Прабач нас усіх...

За честь, достоинство и вклад в литературу

Ольга ПОЛОМЦЕВА

Именно такой была одна из номинаций литературной премии «Большая книга», лауреатом которой в 2007 году стала Людмила Улицкая, чьи произведения переведены на 33 языка. В этом же году российская писательница основала собственный благотворительный фонд по поддержке гуманитарных инициатив. Один из его проектов — «Хорошие книги» (Людмила Евгеньевна сама выбирает книги российских издательств и рассылает их в библиотеки страны).

Людмила Улицкая родилась 21 февраля 1943 года в Башкирии, где семья была в эвакуации. После войны — школа в Москве, биофак МГУ. Публиковать свои рассказы в журналах начала в конце восьмидесятых годов. Известность пришла к ней после того, как по её сценарию были сняты фильмы «Сестрички Либерти» (1990, режиссёр — Владимир Грамматиков) и «Женщина для всех» (1991, режиссёр — Анатолий Матешко), а в «Новом мире» вышла повесть «Сонечка» (1992). В 1994 г. это произведение было признано во Франции лучшей переводной книгой года и принесло автору престижную французскую премию Медичи. Во Франции же вышла и первая книга Людмилы Улицкой (сборник «Бедные родственники», 1993) на французском языке.

Среди её наград — премия «Русский Букер» (2001) — за роман «Казус Кукоцкого». Людмила Улицкая — первая женщина-лауреат этой премии.

Сборник рассказов «Девочки», предлагаемый вашему вниманию в сегодняшней подборке, впервые напечатан в 2002 году, роман «Зелёный шатёр» — в 2011-м.

Людмила Улицкая — непревзойдённый мастер детали. Точными штрихами она воссоздаёт портрет времени, заставляет читателя холодеть от ужаса и смеяться до слёз, всем сердцем сопереживать героям произведений. Её лаконичная и невероятно насыщенная проза позволяет ощутить сопричастность судьбам, из которых складывается эпоха.

«Зелёный шатёр» — роман о поколении тех, кто выросл во время хрущёвской оттепели, выбирал судьбу в шестидесятые, платил по счетам в семидесятые годы прошлого века. Время действия произведения можно определить как «от смерти Сталина до смерти Бродского». Битые в школе не раз «благодаря полной непригодности ни к драке, ни к жестокости», Саяна, Илья и Миха создали тот «союз сердец», которому не страшны любые испытания. «...такая сцепка между людьми возможна только в юном возрасте. Крючок впивается в самое сердце, и нить, связывающая детской дружбой, не прерывается всю жизнь».

Коммунальный послевоенный быт, задавленные во время похорон Сталина люди, инвалид-литератор, влюбивший мальчиков в русскую литературу, первое чувство. Они следовали детским клятвам верности высоким идеалам — и вполне логично стали теми, кого власть окрестит позже диссидентами. Но кроме противостояния власти есть ещё смерть близких, болезни, несчастные случаи... Об испытаниях, которые выпали на долю друзей, рассказывается на страницах романа.

Что может быть ярче воспоминаний детства? Когда читаешь сборник рассказов Людмилы Улицкой «Девочки», теряешься в догадках — какой же из них автобиографичен, настолько глубоко раскрыто всё происходящее в детских душах. Здесь первое разочарование свежеспечённой пионерки Алёны Пшеничниковой, которая ведёт своих подруг к вышившей ногами портрет вождя безрукой Та-

маре: «Товарища Сталина она по-настоящему не любила» (рассказ «Дар нерукотворный»). Едва не обернувшаяся трагедией жестокая шутка одной сестрички-близнеца над другой («Подкидывш»). Жертва во имя любви, которую даже не осознаёт героиня рассказа «Бедная счастливая Колыванова». Дамоклов меч «дела врачей», нависший над семьёй Беллы Зиновьевны и Александра Аароновича, в которой растёт внучка Лилечка и умирает от рака её прадед («Второго марта того же года...»). Поломавшая счастливую семейную жизнь Серго и Маргариты война. У любящих друг друга людей много лет не было детей. Война их разлучила. Чудо случилось, когда в сорок втором году он заехал домой на одну ночь по пути в действующую армию. Но, получив сообщение о рождении двойняшек, решил, что они чужие. «Измена жены была для него несомненна, а мелочными расчётами женских сроков он не занимался». Он разжигал «в себе огонь ревности такой мощности, что вся грохочущая вокруг война, превратившаяся уже в обыденность, тонула в этом огне, как сухая травинка». Получив его письмо, Маргарита сошла с ума. Он искал смерти, но та словно обходила его. И он вернулся к этим чужим

детям, о которых заботилась его тёща. Вынимая их по вечерам из большого жестяного корыта, «он не обращал внимания на чайного цвета родинки, украшавшие детские ягодицы. И единственным человеком, который мог бы ткнуть его в плоский зад в самую середину родинки в виде перевёрнутой короны, была его бедная жена Маргарита, которая всё сидела в своём кресле и разговаривала с мужем, которого она так любила».

Под обложкой этого сборника рассказов читатель отыщет ещё и цикл «Детство-49», со всей полнотой позволяющий сравнить надежды и страхи того времени со своими детскими годами. Всем в детстве приходилось терять деньги. Но прочувствовать, что испытывают шестилетняя Дуся и её младшая сестричка Ольга, вы в полной мере можете из рассказа «Капустное чудо». Девочек послала за капустой-морковкой на зиму старуха Ипатьева, у которой они оказались после смерти родителей и бабушки, старухиной сестры, а деньги высослазнули из дырявого кармана. «Умненькая Дуся всё думала, что бы такое сказать Ипатьевой, чтобы она их не прибила или, хуже того, не прогнала... Украли? Или отняли? Или ещё чего? Сказать «потеряла» казалось ей совсем невозможным».

Запомнятся читателю Валька Боброва, что может рассказать о каждой сделке жителей дома со старёвщиком (рассказ «Восковая уточка»), почти совсем слепой дед-шептун, починивший чуткими руками

разбитые внучкой Диной часы («Дед-шептун»), Серёжа, которому посчастливилось застать в живых прадеда («Гвозди»): «В то лето Сергей так и не сдружился со своими троюродными. Он ходил за стариком и делал с ним всякую работу: столярную, по дому, на пасеке... Под самый конец лета деду привезли на телеге доски. Сгрузили возле сарая. Дед долго их оглядывал, кричал, качал головой... Перед самым Серёжиным отъездом работа была закончена — это был большой длинный ящик с крышкой».

Троюродный брат Митька в последний день спросил:

— А на похороны приедешь?

— На какие похороны? — удивился Серёжа.

— Так прадед помирать собрался, гроб-то на что он строил?

В рассказе «Счастливый случай» читатели ощутят колорит залитого солнцем двора, где дворничиха Халима на раскладушке сушит свои одеяла, коврики, перины большой разноцветной кучей. Вреднющая старуха Клюквина подучивает внука Кольку перевернуть раскладушку, на что Халима просто собирает всё, как было, и сажает присматривать за вещами дочку Розку. Именно этот пёстрый ворох спасёт от увечья упавшего с крыши Кольку, и Клюквиной придёт наведаться к Халиме с большим пирогом с вареньем.

Заглянет читатель и на день рождения к Геньке Пираплётчикову, герою рассказа «Бумажная победа». «Его фамилия писалась так нелепо, что с тех пор, как он научился читать, он ощущал её как унижение». Болезненного мальчика во дворе не любят, и, чтобы изменить ситуацию, мама с бабушкой приглашают его обидчиков на день рождения. Сможет ли это помочь Геньке, который умеет только одно — складывать из бумаги разные фигурки?

Уверена, вы не только на одном дыхании прочтёте, но и не раз перечитаете эти и другие произведения Людмилы Улицкой.

Магическая сила любви

Евгения БЕЛИНА

Символично, что День святого Валентина отмечается зимой. Ведь снег — это символ чистоты, надежды и веры. Вспомните старую традицию: поймать снежинку на ладони и загадать желание, пока она не растает. Главное — успеть...

И всё же... Есть страны, в которых День влюблённых не совпадает с привычной нам датой. Например, в Болгарии он соответствует старинному национальному празднику, дню памяти Трифона Зарезана, покровителя виноградарей. В Японии 14 февраля — аналог нашего 8 марта. Разве что для представителей сильного пола. У некоторых народов День влюблённых никак не связан с зимой, они отмечают его в разное время года. Даже летом — 12 июня. Впрочем, неважно, когда праздновать. Для тех, кто любит, всегда найдётся «свой» день.

Как обрести веру в любовь, научиться отличать любовь от страсти, отыскать свою вторую половинку? Ответы на эти и многие другие вопросы можно найти в «Книге помощи для всех, кто любит» Ганны Шпак. Красивое оформление, выполненное в романтическом стиле, предлагает читателю открыть тайну Настоящей Искренней Любви. В книге есть история о молодом священнике Валентине, легенды и предания этого дня, традиции и обычаи празднования в разных странах, символы и знаки любви, а также полезная информация о подарках для любимых, лучшие стихи и цитаты, мыслеклассиков литературы и искусства о любви...

Если вы не решаетесь открыть свое сердце любимым или не знаете, как это сделать, — эта книга станет хорошей «шпаргалкой»: стоит только выбрать стихотворение или понравившуюся цитату.

Много прекрасных слов было сказано о любви. Во все века писатели, сценаристы, режиссёры, музыканты, композиторы, скульпторы, художники создали множество произведений о ней. Именно это чувство способно творить чудеса.

В книге вы найдёте множество молитв, которые могут помочь не только обрести веру в любовь, но и подскажут путь к Истинной Любви.

Вы одиноки и не знаете, что такое любовь? Тогда эта книга для вас. Может случиться так, что именно она станет вашим верным талисманом и научит распознавать знаки истинного чувства. И тогда вы несомненно получите помощь и покровительство от святого Валентина, а также самую главную награду от него — Настоящую Искреннюю Любовь...

Издательство «Харвест» — динамично развивающаяся компания, основана в 1991 году и открыта для сотрудничества со всеми желающими.

Издательство «Харвест» выпускает **КНИГИ** всех жанров и направлений, которые распространяются как на территории Республики Беларусь, так и далеко за её пределами. Это — книги **для детей, художественная литература, деловая литература, издания для досуга**, научно-популярные издания, **энциклопедии, словари** и многое другое. Кроме того, ООО «Харвест» **осуществляет оптовую торговлю книгами.**

220013, Республика Беларусь, г. Минск, ул. Кульман 1/3, ком. 42.
Тел./факс: (017) 331-35-49,
Тел./факс: 205-77-75
E-mail: harvest_torg@tut.by
harvest08@mail.ru
natalipoljko@rambler.ru

Навінкі кнігавыдання

Айчынныя выданні, зарэгістраваныя Нацыянальнай кніжнай палатай Беларусі апошнім часам

Русская мова

Алабугина, Ю. В. Школьныя словары русскаго языка: 4 самых важных словаря в одной книге: более 30 000 слов / Ю. В. Алабугина, О. А. Михайлова, Л. А. Субботина. — Москва: Астрель, 2011. — 861 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-271-39269-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0714-3 (Харвест) (в пер.).

Антропова, Н. Т. Русский язык. ЦТ-учебник: теория, примеры, тесты / Н. Т. Антропова. — Минск: Аверсэв, 2012. — 379 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-173-6.

Баханьков, А. Е. Толковый словарь русского языка: [7500 наиболее употребительных слов русского языка] / А. Е. Баханьков, И. М. Гайдукевич, П. П. Шуба. — Изд. 2-е, переработанное и дополненное. — Минск: Парадокс, 2012. — 414 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-451-268-6 (в пер.).

Введение в языкознание: методические рекомендации: [для студентов-заочников] / Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра общего и русского языкознания; [автор-составитель: В. А. Маслова]. — Витебск: ВГУ, 2011. — 47 с. — 50 экз.

Голуб, Е. З. Русский язык как иностранный: начальный этап обучения: учебно-методическое пособие по русскому языку для иностранных слушателей / Е. З. Голуб, А. В. Рачковская; Министерство образования Республики Беларусь, Минский государственный лингвистический университет. — Минск: МГЛУ, 2012. — 163 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-460-466-4.

Клышка, А. К. Пропись, 1: [учебное пособие для 1-го класса учреждений общего среднего образования с русским языком обучения] / Анатолий Клышка. — 14-е изд., стереотипное. — Минск: Народная асвета, 2012. — 40 с. — 6942 экз. — ISBN 978-985-03-1717-9.

Козловская, М. М. Синтаксис русского языка: словосочетание и простое предложение: учебно-методическое пособие по русскому языку для слушателей факультета довузовской подготовки / М. М. Козловская, О. А. Малявко; Министерство здравоохранения Республики Беларусь, Гомельский государственный медицинский университет, Факультет довузовской подготовки. — Гомель: ГГМУ, 2012. — 37 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-506-387-3.

Кунтыш, М. Ф. Культурна речи: методические рекомендации к лекционному курсу: [для студентов] / М. Ф. Кунтыш, А. Е. Оксенчук; Министерство образования Республики Беларусь, Витебский государственный университет им. П. М. Машерова, Кафедра дошкольного и начального образования. — Витебск: ВГУ, 2011. — 49 с. — 75 экз.

Неборская, Т. А. Читалочка: пособие для учащихся 1-го класса общеобразовательных учреждений с русским языком обучения: в 2 ч. / Т. А. Неборская. — 3-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2012. — ISBN 978-985-538-565-4.

Ч. 2. — 2012. — 61 с. : ил. — 7013 экз.

Ожегов, С. И. Словарь русского языка: около 53 000 слов / С. И. Ожегов; под общей редакцией Л. И. Скворцова. — 24-е изд., исправленное. — Москва: Мир и Образование: Астрель: Оникс, 2011. — 638 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-94666-586-5 (Мир и Образование). — ISBN 978-5-271-398-54-4 (Астрель). — ISBN 978-5-488-02516-5 (Оникс). — ISBN 978-985-18-0681-8 (Харвест) (в пер.).

Орфографический словарь: [около 40 000 слов современного русского языка / редактор-составитель А. С. Бржозовский]. — Минск: Парадокс, 2012. — 426 с. — 1375 экз. — ISBN 978-985-451-272-3 (в пер.).

Рогалев, А. Ф. Скрытый смысл географических названий, легенд и преданий (на материале Беларуси) / А. Ф. Рогалев; [фотографии Рогалев В. А.]. — Гомель: Барк, 2012. — 207 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6763-74-1.

Русский язык: задания по русскому языку как иностранному для студентов 1-го курса экономических специальностей / Государственное учреждение высшего профессионального образования «Белорусско-Российский университет», Кафедра «Белорусский, русский и иностранные языки»; [составитель: Н. Н. Медведская]. — Могилев: Белорусско-Российский университет, 2011. — 27 с. — 56 экз.

Русско-английский разговорник = Russian-English phrase book / [составитель Е. И. Лазарева]. — Москва: Астрель, 2011. — 222 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — На обложке: English. — 5100 экз. — ISBN 978-5-27138417-2 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0593-4 (Харвест) (в пер.).

Самостоятельные работы по русскому языку: 3-й класс: практикум для учащихся общеобразовательных учреждений / [составитель А. А. Самонова]. — 3-е изд. — Мозырь: Белый Ветер, 2012. — 34 с. — 6013 экз. — ISBN 978-985-538-603-3.

Современный русский язык: синтаксис: учебное пособие для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальностям: 1-02 03 04 «Русский язык и литература», 1-02 03 04-01 «Русский язык и литература. Белорусский язык и литература», 1-02 03 04-02 «Русский язык и литература. Иностранный язык» / [В. Д. Стариченко и др.; под редакцией В. Д. Стариченка]; Министерство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный педагогический университет им. Максима Танка. — Минск: БГПУ, 2012. — 251 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-501-951-1.

Узорова, О. В. Задания по русскому языку для повторения и закрепления учебного материала: 3-й класс / О. В. Узорова,

Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 16 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-17-032803-1 (АСТ). — ISBN 978-5-271-12-515-7 (Астрель). — ISBN 978-985-16-6791-4 (Харвест).

Узорова, О. В. Задания по русскому языку для повторения и закрепления учебного материала: 4-й класс / О. В. Узорова, Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 16 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-17-032801-7 (АСТ). — ISBN 978-5-271-12-514-0 (Астрель). — ISBN 978-985-16-5405-1 (Харвест).

Узорова, О. В. Летние задания по русскому языку для повторения и закрепления учебного материала: 1-й класс / О. В. Узорова, Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 15 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 20000 экз. — ISBN 978-5-17-032798-0 (АСТ). — ISBN 978-5-271-12467-9 (Астрель). — ISBN 978-985-16-5129-6 (Харвест).

Узорова, О. В. Летние задания по русскому языку для повторения и закрепления учебного материала: 2-й класс / О. В. Узорова, Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 16 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 17000 экз. — ISBN 978-5-17-032800-0 (АСТ). — ISBN 978-5-271-12468-6 (Астрель). — ISBN 978-985-16-5151-7 (Харвест).

Узорова, О. В. Летние задания по русскому языку для повторения и закрепления учебного материала: 3-й класс / О. В. Узорова, Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 16 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 17000 экз. — ISBN 978-5-17-032802-4 (АСТ). — ISBN 978-5-271-12469-3 (Астрель). — ISBN 978-985-16-5121-0 (Харвест).

Узорова, О. В. Летние задания по русскому языку для повторения и закрепления учебного материала: 4-й класс / О. В. Узорова, Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 16 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 12000 экз. — ISBN 978-5-17-132804-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-12470-9 (Астрель). — ISBN 978-985-16-6533-0 (Харвест).

Узорова, О. В. 3000 примеров по русскому языку: 2-й класс / О. В. Узорова, Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 16 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 15000 экз. — ISBN 978-5-17-020661-2 (АСТ). — ISBN 978-5-271-07395-3 (Астрель). — ISBN 978-985-16-2612-6 (Харвест).

Узорова, О. В. 3000 примеров по русскому языку: 4-й класс / О. В. Узорова, Е. А. Нефедова. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 16 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10100 экз. — ISBN 978-5-17-020669-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-07397-7 (Астрель). — ISBN 978-985-16-3441-1 (Харвест).

Беларуская мова

Баршчэўскі, Л. П. Беларуска-польскі размоўнік-даведнік / Л. П. Баршчэўскі; [фотаздымкі Хрысціны Сіўчыкавай і Раісы Шастак]. — Минск: Радыёла-плюс: Сіўчыкаў У. М., 2011. — 177 с. — 700 экз. — ISBN 978-985-448-114-2 (Радыёла-плюс). — ISBN 978-985-7030-01-9 (Сіўчыкаў У. М.).

Барысенка, В. Я. Моўна-выяўленчыя сродкі ў паэзіі Васіля Віткі / В. Я. Барысенка. — Мазырь: Белы Вецер, 2011. — 154 с. — 47 экз. — ISBN 978-985-538-596-8 (у пер.).

Барысенка, В. Я. Моўна-выяўленчыя сродкі ў паэзіі Васіля Віткі : манаграфія / Барысенка Волга Яўгенееўна; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт ім. І. П. Шамякіна. — Мазырь: МЗДПУ, 2011. — 179 с. — 109 экз. — ISBN 978-985-477-470-1.

Беларуска-літоўскі размоўнік = Baltarusių-lietuvių pasikalbėjimų knygelė / [укладальнік Алесь Мікус]. — 2-е выд., дапоўненае. — Минск: Зміцер Колас, 2011. — 159 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6992-11-09.

Беларускі арфаграфічны слоўнік: новае арфаграфічнае напісанне / Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы; [укладальнікі: Л. П. Куңцэвіч, І. У. Кандраценя]; пад рэдакцыяй А. А. Лукашанца. — 3-е выд., выпраўленае. — Минск: Беларуская навука, 2012. — 694 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-18-0612-2 (у пер.).

Кандраценя, І. У. Сучасная беларуская арфаграфія: акадэмічны даведнік: [правілы, каментарыі, слоўніковыя дадаткі / Кандраценя Ірына Уладзіміраўна, Куңцэвіч Любоў Пятроўна, Лукашанец Аляксандр Аляксандравіч]; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы. — Минск: Аверсэв, 2012. — 272 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-175-0.

Канспекты па беларускай мове для падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэсціравання: практыкум для вучняў агульнаадукацыйных устаноў / [складальнік А. В. Ляўковіч]. — 2-е выд. — Мазырь: Белы Вецер, 2012. — 70 с. — 1513 экз. — ISBN 978-985-538-614-9.

Канцава, Г. М. Марфалогія: іменныя часціны мовы: зборнік вучэбных матэрыялаў для студэнтаў педагагічных спецыяльнасцей устаноў вышэйшай адукацыі / Г. М. Канцава, В. М. Шавель, М. В. Швед; Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Баранавіцкі дзяржаўны ўніверсітэт. — Баранавічы: БарДУ, 2011. — 205 с. — 150 экз. — ISBN 978-985-498-484-1.

Клышка, А. К. Пропись, 1: [вучэбны дапаможнік для 1-га класа устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання] / Анатолий Клышка. — 15-е выд., стэрэатыпнае. — Минск: Народная асвета, 2012. — 40 с. — 14782 экз. — ISBN 978-985-03-1728-5.

Клышка, А. К. Пропись, 2: [вучэбны дапаможнік для 1-га класа устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай мовай навучання] / Анатолий Клышка. — 14-е выд.,

стэрэатыпнае. — Минск: Народная асвета, 2012. — 48 с. — 14782 экз. — ISBN 978-985-03-1729-2.

Красней, В. П. Беларуская мова: дапаможнік-рэпетытар для падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэсціравання / В. П. Красней. — 2-е выд. — Минск: Аверсэв, 2012. — 384 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-182-8.

Красніцкая, Г. У. Даведнік па беларускай мове ў пачатковай школе / Г. Ул. Красніцкая. — 11-е выд. — Мазырь: Белы Вецер, 2012. — 55 с. — 2513 экз. — ISBN 978-985-538-604-0.

Мароз, В. К. Летапісі і хронікі ў кантэксце фарміравання беларускай літаратурнай мовы старажытнага перыяду: манаграфія / В. К. Мароз; Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь, Акадэмія Міністэрства ўнутраных спраў Рэспублікі Беларусь. — Минск: Акадэмія МУС Рэспублікі Беларусь, 2011. — 232 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-427-660-1.

Новік, М. І. Беларуская мова: 9-ты клас: складаны сказ без складанасці: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / М. І. Новік, С. Ф. Бут-Гусайн, В. М. Касцючык; Нацыянальны інстытут адукацыі. — Минск: Аверсэв, 2012. — 140 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-533-171-2.

Пазнякоў, М. П. Слоўнік эпітэтаў беларускай літаратурнай мовы : у 2 т. / М. П. Пазнякоў. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2012. — ISBN 978-985-6994-83-1 (у пер.). Т. 1: А–М. — 2012. — 398 с. — 1600 экз. — ISBN 978-985-6941-61-3.

Рознаўзроўнёвыя дадатковыя заданні па беларускай мове: 4-ты клас / [укладальнік Н. Р. Маўлютава]. — 3-е выд. — Мазырь: Белы Вецер, 2012. — 73 с. — 6013 экз. — ISBN 978-985-538-619-4.

Свірідзенка, В. І. Беларуская мова: 2-гі клас: рабочы сшытак: дапаможнік для вучняў устаноў агульнай сярэдняй адукацыі з рускай мовай навучання / В. І. Свірідзенка. — Минск: Аверсэв, 2012. — 128 с. — 3100 экз. — ISBN 978-985-533-174-3.

Слоўнікавая скарбонка для пачатковых класаў: беларуска-рускі, руска-беларускі тэматычны слоўнік / [складальнікі: В. М. Макеўніна і інш.; пад рэдакцыяй В. М. Макеўнінай]. — 4-е выд. — Мазырь: Образовательная компания «Содействие», 2012. — 71 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-520-488-7.

Літаратура. Літаратуразнаўства

Мастацкая літаратура на асобных мовах

30 000 слов о любви: лучшие стихи великих поэтов мира. — Москва: Астрель, 2012. — 319 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит авторов: Алигьери Д., Анненский И., Асадов Э., Байрон Д. Г., Бальмонт К., Бернс Р., Блейк В., Блок А., Бодлер Ш., Верлен П., Вордсворт В., Гейне Г., Гете И. В., Гиппиус З., Иванов Г., Йейтс В., Казакова Р., Киплинг Р., Китс Д., Колъридж С. Т., Лермонтов М., Маяковский В., Петrarка, По Э. А., Пушкин А., Рембо А., Ренъе А. де, Рождественский Р., Рубцов Н., Северянин И., Теннисон А., Уитмен У., Цветаева М., Шекспир В. — 5000 экз. — ISBN 978-5-271-41420-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0948-2 (Харвест) (в пер.).

30 000 слов о любви: лучшие стихи великих поэтов мира. — Москва: Астрель, 2012. — 319 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит авторов: Алигьери Д., Анненский И., Асадов Э., Байрон Д. Г., Бальмонт К., Бернс Р., Блейк В., Блок А., Бодлер Ш., Верлен П., Вордсворт В., Гейне Г., Гете И. В., Гиппиус З., Иванов Г., Йейтс В., Казакова Р., Киплинг Р., Китс Д., Колъридж С. Т., Лермонтов М., Маяковский В., Петrarка, По Э. А., Пушкин А., Рембо А., Ренъе А. де, Рождественский Р., Рубцов Н., Северянин И., Теннисон А., Уитмен У., Цветаева М., Шекспир В. — 20000 экз. — ISBN 978-5-271-30660-0 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0947-5 (Харвест) (в пер.).

Английская літаратура

Гейман, Н. Дым и зеркала: [новеллы] / Нил Гейман; [перевод с английского Николая Иванова]. — Москва: Астрель, 2011. — 381 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-271-37854-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0606-1 (Харвест).

Майер, С. Сумерки: [роман] / Стефани Майер; [перевод с английского С. Ахмеровой]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 445 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-17-054607-7 (АСТ). — ISBN 978-5-271-27420-6 (Астрель). — ISBN 978-985-16-5918-6 (Харвест) (в пер.).

Майер, С. Сумерки: [роман] / Стефани Майер; [перевод с английского В. Ахмеровой]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 445 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 2000 экз. — ISBN 978-5-17-03-5043-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-27419-0 (Астрель). — ISBN 978-985-13-5664-1 (Харвест) (в пер.).

Толкин, Д. Р. Р. Полная История Средиземья в одном томе: [сборник: перевод с английского] / Джон Р. Толкин. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 1425 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — В переплете. — ISBN 978-5-17059561-7 (АСТ). — ISBN 978-5-271-31631-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0680-1 (ошибоч.).

Літаратура ЗША на англійскай мове

Браун, Д. Код да Винчи: [роман] / Дэн Браун; [перевод с английского Н. В. Рейн]. — Москва: Астрель, 2012. — 446 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 23000 экз. — ISBN 978-5-271-30660-0 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0942-0 (Харвест) (в пер.).

Браун, Д. Цифровая крепость: [роман] / Дэн Браун; [перевод с английского А. А. Файнгара]. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 474 с. — Издано при

участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-17-031339-6 (АСТ). — ISBN 978-5-271-29895-0 (Астрель). — ISBN 978-985-16-4998-8 (Харвест) (в пер.).

Гибсон, М. Охотница: пробуждение / Марли Гибсон; [перевод с английского О. Калабуховой]. — Москва: Астрель, 2011. — 347 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-35498-4 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0935-2 (Харвест) (в пер.).

Гудкайнд, Т. Закон девяток: [роман] / Терри Гудкайнд; [перевод с английского И. Судакевича]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 474 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-17-069525-6 (АСТ). — ISBN 978-5-271-37-325-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0519-4 (Харвест) (в пер.).

Кинг, С. Талисман: [фантастический роман : перевод с английского] / Стивен Кинг. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 729 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-17-060820-1 (АСТ). — ISBN 978-5-271-40-226-5 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0708-2 (Харвест).

Кинг, С. Темная половина: [роман: перевод с английского] / Стивен Кинг. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 446 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-17-060821-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-40195-4 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0754-9 (Харвест).

Маклейн, П. Парижская жена: [роман] / Пола Маклейн; [перевод с английского В. И. Бернацкой]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 349 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-076120-3 (АСТ). — ISBN 978-5-271-39-415-7 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0649-8 (Харвест) (в пер.).

Мартин, Д. Р. Р. Буря мечей: [фантастический роман] / Джордж Р. Р. Мартин; [перевод с английского Н. И. Виленской]. — Москва: Астрель, 2011. — 956 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-271-40477-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0824-9 (Харвест) (в пер.).

Мартин, Д. Р. Р. Игра престолов = A game of thrones: [фантастический роман] / Джордж Р. Р. Мартин; [перевод с английского Ю. Р. Соколова]. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 765 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-17075250-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-37-185-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0962-8 (Харвест) (в пер.).

Томпсон, Х. С. Большая охота на акул / Хантер С. Томпсон; [под общей редакцией Яны Ашариной; перевод с английского А. Комарицеи]. — Москва: Астрель; Санкт-Петербург: Terra Fantastica, 2011. — 829 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-39-274-0 (Астрель). — ISBN 978-5-9721-0836-3 (Terra Fantastica). — ISBN 978-985-18-0665-8 (Харвест) (в пер.).

Хемингуэй, Э. По ком звонит колокол: [роман] / Эрнест Хемингуэй; [перевод с английского Н. Волжиной и Е. Калашниковой]. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 509 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-06-1022-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-32072-9 (Астрель). — ISBN 978-985-16-7341-0 (Харвест) (в пер.).

Ремарк, Э. М. Время жить и время умирать: [роман] / Эрих Мария Ремарк; [перевод с немецкого И. Каринцевой, В. Станевич]. — Москва: АСТ : Астрель, 2012. — 316 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-069866-0 (АСТ). — ISBN 978-5-271-076393-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0863-8 (Харвест) (в пер.).

Ремарк, Э. М. Время жить и время умирать: [роман] / Эрих Мария Ремарк; [перевод с немецкого И. Каринцевой, В. Станевич]. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 316 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-076939-1 (АСТ). — ISBN 978-5-271-30660-0 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0826-3 (Харвест) (в пер.).

Итальянская літаратура

Дилан Дог. Рассвет живых мертвецов: книга комиксов / [перевел с итальянского Пугач Д. М.; автор идеи и сценария Тициано Склавии; художник Анджело Стано]. — Пинск: Пугач Д. М., 2012. — 98 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-90253-1-0.

Французская літаратура

Влади, М. Владимир, или Прерванный полет = Vladimir ou le vol arêté / Марина Влади; перевод Юлии Абдуловой; [художник Андрей Рыбаков]. — Москва: Астрель, 2011. — 253 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-271-40708-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0823-2 (Харвест) (в пер.).

Уэльбэк, М. Магчымаасць выспы = La possibilité d'une   le : раман / Мішэль Уэльбэк; пераклад з французскай [мовы Зміцера Коласа]. — Минск: Зміцер Колас, 2012. — 366 с. — 500 экз. (1-шы з-д 200). — ISBN 978-985-6992-12-7 (у пер.).

Шміт, Э.-Э. Евангелле паводле Пілата = L'Evangile selon Pilate: раман / Эрык-Эманюэль Шміт; пераклад з французскай [мовы Андрэа Хадановіча]. — Минск: Зміцер Колас, 2012. — 204 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6992-15-8 (у пер.).

Руская літаратура

Борисова, А. Креативщик: [роман] / Анна Борисова. — Москва: Астрель, 2012. — 314 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-271-40-696-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0853-9 (Харвест) (в пер.).

Борисова, А. Там...: роман в 3 актах / Анна Борисова. — Москва: Астрель, 2011. — 316 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-271-40695-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0849-2 (Харвест) (в пер.).

Брусникин, А. О. Герой иного времени: [роман] / Анатолий Брусникин; [рисунки М. Ю. Лермонтова]. — Москва: Астрель, 2011. — 413 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-271-40697-3 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0848-5 (Харвест) (в пер.).

Булгаков, М. Мастер и Маргарита = The Master and Margarita: роман-комикс / Михаил Булгаков; [автор английского текста Андей Климовский; перевод на русский язык: С. Долотовская]; иллюстрации Андея Климовского и Данусио Шейбал. — Москва: Астрель, 2011. — 127 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-26095-7 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0793-8 (Харвест).

Веллер, М. Все о жизни: все о том, как устроена эта жизнь и этот мир, и почему ты чувствуешь то, что чувствуешь, хочешь то, что хочешь, делаешь то, что делаешь, и с тобой происходит именно то, что происходит / М. Веллер. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 750 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 165000 экз. (1–16-й з-ды 160 тысяч). — ISBN 978-5-17-035453-5 (АСТ). — ISBN 978-5-271-40788-8 (Астрель). — ISBN 978-985-16-1293-8 (Харвест) (в пер.).

Веллер, М. Легенды Невского проспекта / М. Веллер. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 414 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 201000 экз. (1–20-й з-ды 196 тысяч). — ISBN 978-5-17-035453-5 (АСТ). — ISBN 978-5-271-30152-0 (Астрель). — ISBN 978-985-13-7465-2 (Харвест) (в пер.).

Веллер, М. Легенды Невского проспекта / М. Веллер. — Москва: Астрель, 2011. — 284 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10100 экз. — ISBN 978-5-271-40589-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0841-6 (Харвест).

Веллер, М. И. Отцы наши милостивцы: [проза] / М. Веллер. — Москва: Астрель, 2011. — 285 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 15000 экз. — ISBN 978-5-271-40590-7 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0840-9 (Харвест).

Дашкова, П. В. Место под солнцем: роман / Полина Дашкова. — Москва: Астрель, 2011. — 429 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-5-271-39496-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0844-7 (Харвест) (в пер.).

Дашкова, П. В. Никто не заплатит: роман / Полина Дашкова. — Москва: Астрель, 2012. — 446 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN

Новиков, А. Уличная красotka: [стихи] / Александр Новиков. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 285 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 2000 экз. — ISBN 978-5-17-074272-1 (АСТ). — ISBN 978-5-271-35974-7 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0637-5 (Харвест) (в пер.).

Петрушевская, Л. С. Котенок Господа Бога: рождественские истории / Людмила Петрушевская. — Москва: Астрель, 2012. — 412 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-39578-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0608-5 (Харвест) (в пер.).

Стругацкий, А. Н. Волны гасят ветер: [фантастический роман] / Аркадий и Борис Стругацкие. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 219 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 1000 экз. — ISBN 978-5-17-052444-0 (АСТ). — ISBN 978-5-271-41298-1 (Астрель). — ISBN 978-985-16-6010-6 (Харвест) (в пер.).

Стругацкий, А. Н. Волны гасят ветер: [фантастический роман] / Аркадий и Борис Стругацкие. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 219 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-076942-1 (АСТ). — ISBN 978-5-271-40831-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0941-3 (Харвест) (в пер.).

Стругацкий, А. Н. Пикник на обочине; Трудно быть богом: [фантастические повести] / Аркадий и Борис Стругацкие. — Москва: Астрель, 2011. — 255, 287 с. встречной пагинации. — Книга «перевертыш». — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 15000 экз. — ISBN 978-5-271-40596-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0839-3 (Харвест).

Стругацкий, А. Н. Собрание сочинений: в 11 т. / Аркадий Стругацкий, Борис Стругацкий; [под общей редакцией С. Бондаренко при участии Л. Филиппова]. — 2-е изд., исправленное. — Москва: АСТ: АСТ Москва, 2009. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — ISBN 978-5-17-013944-6 (АСТ). — ISBN 978-5-403-00511-1 (АСТ Москва) (в пер.).

Т. 6: 1963–1973. — 2011. — 653 с. — 1000 экз. — ISBN 978-5-17-056864-2 (АСТ). — ISBN 978-5-271-40048-3 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0594-7 (Харвест).

Стругацкий, А. Н. Собрание сочинений: в 11 т. / Аркадий Стругацкий, Борис Стругацкий; [под общей редакцией С. Бондаренко при участии Л. Филиппова]. — 2-е изд., исправленное. — Москва: АСТ: Астрель, 2010. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — ISBN 978-5-17-013794-7 (АСТ). — ISBN 978-5-271-32549-6 (Астрель) (в пер.).

Т. 6: 1969–1973. — 2012. — 653 с. — 1000 экз. — ISBN 978-5-17-041988-3 (АСТ). — ISBN 978-5-271-32693-6 (Астрель). — ISBN 978-985-16-9350-0 (Харвест).

Т. 11: Неопубликованное; Публицистика. — 2011. — 735 с. — 1000 экз. — ISBN 978-5-17-041662-2 (АСТ). — ISBN 978-5-271-39921-3 (Астрель). — ISBN 978-985-16-0367-7 (Харвест).

Стругацкий, А. Н. Собрание сочинений: в 11 т. / Аркадий Стругацкий, Борис Стругацкий; [под общей редакцией С. Бондаренко при участии Л. Филиппова]. — 2-е изд., исправленное. — Москва: АСТ: Астрель, 2010. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — ISBN 978-5-17-065206-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-32548-9 (Астрель) (в пер.).

Т. 6: 1969–1973. — 2011. — 653 с. — 1000 экз. — ISBN 978-5-17-070203-9 (АСТ). — ISBN 978-5-271-32694-3 (Астрель). — ISBN 978-985-16-9351-7 (Харвест).

Т. 9: 1985–1990. — 2011. — 649 с. — 2000 экз. — ISBN 978-5-17-39982-4 (АСТ). — ISBN 978-5-271-39982-4 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0843-0 (Харвест).

Т. 11: Неопубликованное; Публицистика. — 2011. — 735 с. — 1500 экз. — ISBN 978-5-17-076878-3 (АСТ). — ISBN 978-5-271-39561-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0706-8 (Харвест) (в пер.).

Тармашев, С. С. Вычеркнутые из жизни: [фантастический роман] / Сергей Тармашев. — Москва: Астрель, 2012. — 378 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 20000 экз. — ISBN 978-5-271-41257-8 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0946-8 (Харвест) (в пер.).

Токарева, В. С. Террор любовью: [повесть и рассказы]; ЭТОТ лучший из миров: [рассказы] / Виктория Токарева. — Москва: Астрель, 2011. — 252, 318, с. встречной пагинации. — Книга «перевертыш». — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 15000 экз. — ISBN 978-5-271-40964-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0800-3 (Харвест).

Трауб, М. Плохая мать: [роман] / Маша Трауб. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 316 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-065587-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-27964-5 (Астрель). — ISBN 978-985-16-8455-3 (Харвест) (в пер.).

Ян, В. Г. Чингисхан: Батый: [романы] / Василий Ян. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 734 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 2000 экз. — ISBN 978-5-17-040338-7 (АСТ). — ISBN 978-5-271-29691-8 (Астрель). — ISBN 978-985-16-8698-4 (Харвест) (в пер.).

Ян, В. Г. Чингисхан: Батый: [романы] / Василий Ян. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 734 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 2000 экз. — ISBN 978-5-17-076934-6 (АСТ). — ISBN 978-5-271-40478-8 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0806-5 (Харвест) (в пер.).

Літаратура Беларусі на рускай мове

Амельченко, Л. Б. Белый аист летит...: эссе / Людмила Амельченко; [фото Николая Амельченко]. — Минск: Конфидо, 2011. — 63 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6777-32-8 (в пер.).

Андреевец, Г. Н. Капитан Франц: повесть / Григорий Андреевец. — Гомель: Барк, 2012. — 254 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6763-75-8 (в пер.).

Антоновский, А. А. 100 стихов / Александр Антоновский. — Минск: И. П. Логвинов, 2011. — 147 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-6991-49-6 (в пер.).

Бесперстых, А. П. Пушкину посвящается...: мой талисман (стихи): мудрые мысли Пушкина / А. П. Бесперстых. — Полоцк: Полоцкое книжное издательство, 2011. — 51 с. — 26 экз. — ISBN 978-985-6936-39-8.

Быкаў, В. Поўны збор твораў: у 14 т. / Васіль Быкаў; [укладанне і каментары Сяргея Шапрана]; рэдкалегія: Быкава І. М. [і інш.]. — Мінск: Кнігазбор, 2012. — Т. 9: Кінасцэнарыі. — 2012. — 682 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 500 экз. — ISBN 978-985-7007-44-8.

Воронин, А. Му-му. Гладиатор: [роман] / Андрей Воронин. — Минск: Харвест, 2011. — 318 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-18-0686-3 (в пер.).

Воронин, А. Панкрат. Возвращение в небо: Слепой. Один в темноте: [романы] / Андрей Воронин. — Москва: Астрель, 2011. — 318, 319 с. встречной пагинации. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 15000 экз. — ISBN 978-5-271-40436-8 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0691-7 (Харвест).

Гаврилов, В. И. Мир потерянных иллюзий: [фантастико-приключенческий роман: в 2 т.] / Вадим Гаврилов. — Минск: Белпринт, 2012. — 99 экз. — ISBN 978-985-459-239-8. Т. 1. — 238 с. — ISBN 978-985-459-240-4. Т. 2. — 204 с. — ISBN 978-985-459-241-1.

Данилов, С. Б. Время испытаний: [повесть, рассказы и сказки] / Сергей Данилов. — Минск: В. Хурсик, 2011. — 313 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6888-75-8.

Длусский, А. К. Детские премудрости, или Счастлие расти вместе / Анатолий Длусский. — Минск: Харвест, 2012. — 96 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-18-0901-7.

Кардаш, О. Н. Переоткрытие времени: сборник рифмованных мыслей / Ольга Кардаш. — Минск: В. Хурсик, 2012. — 198 с. — 50 экз. — ISBN 987-985-6888-76-5 (в пер.).

Крутько, А. Билет в одну сторону: [роман] / Александр Крутько. — Минск: Букмастер, 2011. — 248 с. — 2050 экз. — ISBN 978-985-549-169-0 (в пер.).

Песоцкая, В. Верните мне крылья: [роман] / Виктория Песоцкая. — Минск: Букмастер, 2011. — 220 с. — (Современный женский роман). — 3050 экз. — ISBN 978-985-549-115-7 (в пер.).

Пичугин, Г. В. От себя не убежишь: стихи, поэма / Геннадий Пичугин. — Минск: А. Н. Вараксин, 2011. — 86 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6986-89-8.

Подзява, Ф. Демьян, или Как люди стали верить в Бога: популярно-философская поэма / Риморосс (мером. Фома Подзява). — 2-е изд. — Полоцк: Греко-католический приход священномученика Иосафата в г. Полоцке, 2011. — 93 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6448-34-1.

Потапов, В. П. Отражение реальности: стихи / Валерий Потапов. — Минск: Печенко А. Г., 2011. — 59 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-7008-69-8.

Потапов, В. П. Соответствие: поэзия / Валерий Потапов. — Минск: Печенко А. Г., 2011. — 63 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-7008-54-4.

Потапов, В. П. Страстей безумие: стихи / Валерий Потапов. — Минск: Печенко А. Г., 2012. — 59 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-7008-77-3.

Рома. I’m: стихи / Рома (Ромашов С. К.). — Гродно: Гродненская типография, 2011. — 63 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6835-92-9.

Хоровец, Е. Ч. Не забывайте слова нежности: стихотворения / Елена Хоровец. — Минск: Ковчег, 2011. — 280 с. — 99 экз. — ISBN 978-985-7006-52-6.

Шашков, Н. С. Свет – глаза: стихи / Николай Шашков. — Минск: И. П. Логвинов, 2011. — 94 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6991-24-3.

Шкирманков, Ф. В. Понемногу о многом: размышления в стихах / Феликс Шкирманков. — Минск: Четыре четверти, 2012. — 153 с. — 95 экз. — ISBN 978-985-7026-11-1.

Беларуская літаратура

Беларуская літаратурная спадчына: анталогія; у 2 кн. — Мінск: Беларуская навука, 2011. — ISBN 978-985-08-1055-7 (у пер.).

Кн. 2 / [укладальнікі: П. М. Лапо і інш.]. — 2011. — 943 с. — Укладальнікі таксама: Зайцаў І. І., Курбанова С. А., Русак В. П. — Спўіны літаратурназвучных тэрмінаў: с. 931–938. — Змяшчае аўтураў: Адамовіч А., Баравікова Р., Барадулін Р., Бічэль-Загнетава Д., Броўка П., Брыль Я., Бураўцін Г., Быкаў В., Васілевіч А., Вялюгін А., Вяціцкі А., Гальпяровіч Н., Глєвіч Н., Грахоўскі С., Далідовіч Г., Дранько-Майсюк Л., Дудараў А., Жук А., Зуёнак В., Кавалёў С., Казько В., Карамазуў В., Куляшоў А., Лынькоў М., Макаёнак А., Мележ І., Мятліцкі М., Навуменка І., Панчанка П., Петрашкевіч А., Пташнікаў І., Пушча Я., Пысін А., Разануў А., Сіпакоў Я., Ставер А., Стральцоў М., Сурначоў М., Танк М., Чыгрынаў І., Шамакін І., Янішчыц Я. — 2000 экз. — ISBN 978-985-08-1352-7.

Болсун, М. М. Пад сузор’ем дабрыні: вершы / Міхась Болсун; [аўтар прадмовы Алесь Дубоўскі]. — Гомель: Полеспечать, 2012. — 179 с. — Змяшчае цыклы: 1999–2004;

2004–2006 ; 2006–2009 ; 2009–2011. — 295 экз. — ISBN 978-985-7012-08-4.

Гальпяровіч, Н. Я. На трапяткім агні: навелы, эсэ, публіцыстыка / Навум Гальпяровіч. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2012. — 158 с. — 1100 экз. — ISBN 978-985-6994-81-7 (у пер.).

Зьніч. Між тэктанічных пліт...: саната ўва-скрашэння у 4 ч. / Зьніч. — Слонім: Слонімска-я друкарня, 2011. — 127 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6602-94-1.

...і нараджалася Слова: зборнік літаратурных твораў супрацоўнікаў тэле-радыёкампаніі «Брэст», 1961–2011 гг. / [укладальнік Мікола Пракаповіч]. — Брэст: Брэсцкая друкарня, 2012. — 165 с. — Частка тэксту на рускай мове. — змяшчае аўтураў: Авечкін А., Барысюк В., Гарай А., Гусева Р., Жуковіч В., Загорская Н., Кавальчук А., Каско А., Краско А., Крываль С., Панасюк М., Пракаповіч М., Рудкоўскі М., Салац Т., Сухарукаў В., Трафімчук М., Федарук М., Ягоўдзік У. — 250 экз. — ISBN 978-985-524-108-0 (у пер.).

Колас, Я. Збор твораў: у 20 т. / Якуб Колас; [рэдкалегія: М. У. Мясніковіч і інш.; прадмова М. І. Мушынскага]; Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовы і літаратуры ім. Якуба Коласа і Янкі Купалы. — Мінск: Беларуская навука, 2007. — ISBN 978-985-08-0804-2 (у пер.). Т. 16: Публіцыстыка. 1906–1950 / [рэ-дактары тома: Т. С. Голуб, М. І. Мушыньскі; падрыхтоўка тэкстаў і каментарыяў: А. А. Васілевіч і інш.]. — 2011. — 766 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 1500 экз. — ISBN 978-985-08-1361-9.

Купала, Я. Шляхам жыцця: [вершы] / Янка Купала. — Факсімільнае выд. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2012. — 264 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-02-1330-3 (у пер.).

Ліпскі, У. С. Мужик: дакументальная аповесць / Уладзімір Ліпскі ; [фотаздымкі К. Л. Дробава]. — Мінск: Літаратура і Мас-тацтва, 2011. — 213 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6994-76-3 (у пер.).

Мазурэнка, М. Бацькоўскі наказ: вершы і байкі на беларускай і рускай мовах / Міхась Мазурэнка. — Минск: В. Хурсік, 2011. — 137 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 200 экз. — ISBN 978-985-6888-78-9.

Мароз, У. В. Шляхцянка-восень: лірыка любові і кахання / Уладзімір Мароз; [мастак Марына Мароз]. — Мінск: Зміцёр Колас, 2012. — 138 с. — 550 экз. — ISBN 978-985-6992-13-4.

Мільён непатрабных гукаў: [конкурс маладых літаратараў: вершы і фотаздымкі / фота: Аляксандр Абуховіч]. — Мінск: Га-ліфья, 2011. — 30 с. — Змяшчае аўтураў: Брыль В., Гануліч А., Грышчук Н., Емельянаў А., Захарэвіч Н., Карзіла І., Левычэнкава А., Палачанскі А., Прычынец В., Суднік І., Цярэн-цьеў Д., Чарняўскі А., Шчасная К. — 500 экз. — ISBN 978-985-6906-50-6.

Мінскевіч, С. Сад Занкённых Гор: [вы-браныя творы] / Серж Мінскевіч. — Мінск: Галіяфы, 2011. — 262 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6906-56-8.

Сіўко, Ф. Выспы: [аповесці, эсэ, апавя-данні] / Франц Сіўко. — Мінск: І. П. Логвінаў, 2011. — 277 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-6991-36-6.

Супрун, Ф. У. Ад шчырага эсра! [вершы] / Фёдар Супрун; [аўтар прадмовы Алесь Кар-люкевіч]. — Мінск: Белпринт, 2012. — 90 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 99 экз. — ISBN 978-985-459-233-6.

Сыс, С. Стрэмка: вершы / Сяргук Сыс. — Мінск: Кнігазбор, 2011. — 110 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-7007-41-7.

Сямнацатай вясной: зборнік сучаснай беларускай прозы і крытыкі / [укладальнікі: Лада Алецін, Мікола Мінзер]. — 2-е выд., напраўленае. — Мінск: Літаратура і Мас-тацтва, 2012. — 190 с. — Змяшчае аўтураў артыкулаў: Бугаёў Д., Васючэнка П., Сінько-ва Л. — 1100 экз. — ISBN 978-985-6994-82-4 (у пер.).

Польская літаратура

Вишневский, Я. Интимная теория отно-сительности: Молекулы эмоций: [перевод с польского] / Януш Вишневский. — Москва: Астрель, 2011. — 221, 221 с. встречной пагинации. — Книга «перевертыш». — На титульном л. и обложке: перевертыш. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 15000 экз. — ISBN 978-5-271-40229-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0707-5 (Харвест).

Лем, С. Звездные дневники Ийона Тихого: [сборник: перевод с польского] / Станислав Лем. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 344 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-068728-2 (АСТ). — ISBN 978-5-271-41-049-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0825-6 (Харвест) (в пер.).

Літаратура на індаіранскіх мовах

Чарказян, Г. Б. Горький запах полыни: роман / Ганад Чарказян; [перевод с курд-ского языка Валерия Липневича]. — Минск: Мастацкая літаратура, 2012. — 205 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-02-1329-7 (в пер.).

Літаратура на каўказскіх мовах

Асадулаев, Х. Г. Нигмат: стихотворения / Хизри Асадулаев. — Минск: Кнігазбор, 2011. — 198 с. — Текст на каратинском языке. — Из содержания: переводы авторов: Гамзатов Р., Колас Я., Купала Я., Лермонтов М. Ю., Пушкин А. С., Хайям О. — 500 экз. — ISBN 978-985-7007-36-3.

Кітайская літаратура

Ли Бай. Сто избранных лирик / Ли Бай; [перевод с китайского и составление Ли Цзо; автор предисловия Георгий Марчук]. — Минск: Мастацкая літаратура, 2012. — 135 с. — Часть текста параллельно на китайском и русском языках. — 1030 экз. — ISBN 978-985-02-1321-1 (в пер.).

Мастацкая літаратура для дзяцей і юнацтва

Андерсен, Х. К. Сказки: [для дошкольного возраста] / Ханс Кристиан Андерсен; [в переводе А. Ганзен, в перекладе С. Летовой, М. Тарловского]; художник Тони Вульф. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 27 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10000 экз. — ISBN 978-5-17-074171-7 (АСТ). — ISBN 978-5-271-35868-5 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0345-9 (Харвест) (в пер.).

Андерсен, Х. К. Сказки: [для дошкольного возраста] / Ханс Кристиан Андерсен; [в переводе А. Ганзен, в перекладе С. Летовой, М. Тарловского]; художник Тони Вульф. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 27 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-075210-2 (АСТ). — ISBN 978-5-271-36923-0 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0346-6 (Харвест).

Бабка-ёжка: [для дошкольного и млад-шего школьного возраста]. — Минск: Бук-мастер, 2012. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-549-134-8.

Барто, А. Л. Лучшие стихи: [для дош-кольного и младшего школьного возраста] / Агния Барто ; художник Иван Цыганков. — Тула: Родничок; Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 126 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10100 экз. — ISBN 978-5-89624-381-6 (Родничок). — ISBN 978-5-271-25655-4 (Астрель). — ISBN 978-5-17-062790-5 (АСТ). — ISBN 978-985-16-7729-6 (Харвест) (в пер.).

Барто, А. Л. Стихи для самых маленьких: [для дошкольного возраста] / Агния Барто; [художники: Борис Тржемецкий и др.]. — Москва: Оникс: Центр общечеловеческих ценностей, 2011. — 62 с. — Издано при учас-тии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-5-488-02186-0 (Оникс). — ISBN 978-985-16-9772-0 (Харвест) (в пер.).

Барто, А. Л. Стихи для самых маленьких: [для дошкольного возраста] / Агния Барто; [художники: Борис Тржемецкий и др.]. — Москва: Оникс: Центр общечеловеческих ценностей, 2012. — 62 с. — Издано при учас-тии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-488-02187-7 (Оникс). — ISBN 978-985-16-9773-7 (Харвест).

Бианки, В. В. Лесные загадки: рассказы и сказки: [для младшего школьного возраста] / В. Бианки, М. Пришвин, Э. Шим; [художник И. Цыганков]. — Тула: Родничок; Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 123 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-89624-481-3 (Родничок). — ISBN 978-5-271-38487-5 (Астрель). — ISBN 978-5-17-076701-4 (АСТ). — ISBN 978-985-18-0668-9 (Харвест) (в пер.).

Бианки, В. В. Лучшие сказки о природе: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / В. Бианки, Н. Сладков; [художник Иван Цыганков]. — Тула: Родничок; Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 104 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-89624-406-6 (Родничок). — ISBN 978-5-17-064923-5 (АСТ). — ISBN 978-5-271-26735-2 (Астрель). — ISBN 978-985-16-8089-0 (Харвест) (в пер.).

Бианки, В. В. Сказки и рассказы: [для младшего школьного возраста] / В. В. Биан-ки, М. М. Пришвин; [художник И. Цыганков]. — Тула: Родничок; Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 123 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-89624-478

Иванов, А. А. Про Хому и Суслика: [сказки: для дошкольного возраста] / Альберт Иванов; [художник И. Говорухина]. — Москва: Оникс, 2012. — 46 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 2000 экз. — ISBN 978-5-488-02725-1 (Оникс). — ISBN 978-985-16-8923-7 (Харвест) (в пер.).

Как лиса летать училась: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста / обработка Сергея Кузьмина; художники Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 14 с.. — 8030 экз. — ISBN 978-985-17-0413-8.

Коларов, И. Аги и Эмма: [роман: для детей и взрослых] / Игор Коларов; перевод с сербского Александра Логинова. — Минск: Издательство Дмитрия Харченко, 2012. — 95 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-545-033-8. — ISBN 978-985-544-033-8 (ошибоч.).

Коржиков, В. Т. Веселое мореплавание Солнышкина: [повесть: для младшего школьного возраста] / Виталий Коржиков. — Москва: Астрель, 2011. — 190 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-39829-2 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0777-8 (Харвест) (в пер.).

Коржиков, В. Т. Веселое мореплавание Солнышкина: [повесть: для младшего школьного возраста] / Виталий Коржиков. — Москва: Астрель, 2011. — 190 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 1500 экз. — ISBN 978-5-271-37944-4 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0779-2 (Харвест) (в пер.).

Коржиков, В. Т. Веселое мореплавание Солнышкина: [повесть: для младшего школьного возраста] / Виталий Коржиков. — Москва: Астрель, 2011. — 190 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 1500 экз. — ISBN 978-5-271-38395-3 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0778-5 (Харвест) (в пер.).

Кот в сапогах: [для дошкольного и младшего школьного возраста]. — Минск: Букмастер, 2012. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-549-136-2.

Кот и Лиса: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста / обработка Сергея Кузьмина; художники Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 14 с. — 8030 экз. — ISBN 978-985-17-0410-7.

Кремер, А. Колдовская война. Нерушимая клятва: [роман: для старшего школьного возраста] / Андреа Кремер; [перевод с английского Дмитрия Александрова]. — Москва: Астрель, 2011. — 541 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 20-00 экз. — ISBN 978-5-271-29327-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0758-7 (Харвест) (в пер.).

Кто живет в темноте?: [стихи: для дошкольного возраста / художники: С. Богачев и др.]. — Москва: Оникс, 2012. — 47 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Художники также: Власова А., Гардян Е., Лебедев А., Новиков И., Щербакон Н., Ясько Е. — Содержит авторов: Глушнев Г., Григорьева Е., Дядина Г., Крупская Д., Кушак Ю., Лагерева И., Левин В., Лунин В., Матвеева Н., Махотин С., Мошковская Э., Орлов В., Пивоварова И., Усачев А., Хрущева Н., Шевченко А., Шевчук И., Яснов М. — 3000 экз. — ISBN 978-5-488-03025-1 (Оникс). — ISBN 978-985-18-0736-5 (Харвест).

Кто живет в темноте?: [стихи: для дошкольного возраста / художники: С. Богачев и др.]. — Москва: Оникс, 2012. — 47 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Художники также: Власова А., Гардян Е., Лебедев А., Новиков И., Щербакон Н., Ясько Е. — Содержит авторов: Глушнев Г., Григорьева Е., Дядина Г., Крупская Д., Кушак Ю., Лагерева И., Левин В., Лунин В., Матвеева Н., Махотин С., Мошковская Э., Орлов В., Пивоварова И., Усачев А., Хрущева Н., Шевченко А., Шевчук И., Яснов М. — 4000 экз. — ISBN 978-5-488-03024-4 (Оникс). — ISBN 978-985-18-0735-8 (Харвест) (в пер.).

Летучий корабль: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста / обработка Сергея Кузьмина; художники Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 14 с. — 8030 экз. — ISBN 978-985-17-0414-5.

Линдгрэн, А. Крошка Нильс Карлсон: сказки: [для чтения взрослыми детям] / Астрид Линдгрэн; [перевод со шведского Л. Ю. Брауде, Е. А. Соловьевой; художники: А. Ю. Власова и др.]. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 153 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-5-17-057123-9 (АСТ). — ISBN 978-5-271-22658-8 (Астрель). — ISBN 978-985-16-6700-6 (Харвест) (в пер.).

Лиса, Овца и Волк: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста / обработка Сергея Кузьмина; художники Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 14 с. — 8030 экз. — ISBN 978-985-17-0409-1.

Лучшие русские сказки: [для чтения взрослыми детям] / художник Иван Цыганков. — Тула: Родничок; Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 126 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит обработчики: Елисеева Л., Толстой А., Ушинский К. — 5100 экз. — ISBN 978-5-896-24-366-3 (Родничок). — ISBN 978-5-271-2459-9 (Астрель). — ISBN 978-5-17-060767-9 (АСТ). — ISBN 978-985-16-7684-8 (Харвест) (в пер.).

Лучшие стихи для малышей: [для дошкольного возраста / художники: И. Цыганков, И. Блохина]. — Тула: Родничок; Москва: Астрель, 2011. — 127 с. — Издано при уча-

Чытальная зала

Букет из чужих цветов

Книга Владимира Воложинского “Минск в легендах, мифах и преданиях” вышла в издательстве “ФУАинформ” в этом году. Вымыслы, версии, сказки, изобилующие невероятными деталями, — всему есть место на её страницах. Найдёт читатель в книге и страшилки о последнем поезде Минского метро, и другие образчики городского фольклора (например, что дискотека в парке Челюскинцев зовётся “Доски”, ресторан “Каменный цветок” — “Камушки” и проч.), узнает историю, как лось забрёл чуть ли не в один из гастрономов, с тех пор именуемый “Лосиный”, и где находится “Поле Чудес”.

Откуда взялись названия городских улиц, районов, площадей, что должно было символизировать то или иное сооружение, благодаря кому перед войной Минск считался джазовой столицей, какая из башен города называется “башней Цанавы”, кто и как построил купол цирка, где рос легендарный дуб и откуда взялось название гостиницы “Орбита”, какая из городских скульптур В. Жбанова может сделать день удачным, — обо всём понемногу где-то когда-то сообщали разные авторы: Павел Шпилевский, Сергей Тарасов, Оксана Яновская, Ирина Юдина, Оксана Оспищева, Ирина Масленицина, Светлана Иванова и многие другие. Владимир Воложинский, размещая их тексты, ссылается на источник: “живой журнал”, публикации в периодических изданиях (“Минский курьер”, “Женский журнал”, “Советская Белоруссия”, “Ва-банк” и др.). Недаром эпиграфом к изданию стали слова Мишеля Монтеня: “Могут сказать, что в этой книге я лишь составил букет из чужих цветов, а моя здесь только ленточка, которая связывает их”.

Ольга ПАВЛЮЧЕНКО

стии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит авторов: Азбукин В., Аким Я., Александрова З., Александрова О., Барто А., Берестов В., Бокова Т., Босев А., Верба В., Виеру Г., Гамазкова И., Грубин Ф., Гудков В., Демьянов И., Духанина И., Жак В., Заходер Б., Кай Е., Картавцева Е., Катанов В., Котляр Э., Кузьмин Л., Лагздынь Г., Лукашкина М., Лунин В., Мазнин И., Мошковская Э., Орлов В., Пивоварова И., Погореловский С., Сапгир Г., Селезнева Н., Серова Е., Сеф Р., Соловьева П., Сорокин Н., Степанов В., Токмакова И., Трутнева Е., Успенский Э., Шлыгин А., Яснов М., Яхнин Л. — Содержит переводчиков: Аким Я., Викторов В., Мазнин И., Солонович Е. — 7000 экз. — ISBN 978-5-89624-488-2 (Родничок). — ISBN 978-5-271-39885-8 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0682-5 (Харвест) (в пер.).

Маршак, С. Я. А дело было ночью: английские народные песенки / С. Маршак; рисунки Е. Моница. — Москва: Астрель, 2011. — 29 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-5-271-39922-0 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0755-6 (Харвест) (в пер.).

Маршак, С. Я. Азбука в картинках: [для чтения взрослыми детям] / С. Маршак, Б. Заходер, В. Берестов. — Тула: Родничок; Москва: Астрель, 2011. — 63 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-89624-490-5 (Родничок). — ISBN 978-5-271-39910-7 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0752-5 (Харвест) (в пер.).

Маршак, С. Я. Азбука в стихах и картинках: [для дошкольного возраста: для чтения взрослыми детям] / С. Маршак, Б. Заходер, В. Берестов. — Тула: Родничок; Москва: Астрель, 2011. — 63 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-89624-7 (Родничок). — ISBN 978-5-271-39-281-8 (Астрель). — ISBN 978-985-16-7554-4 (Харвест) (в пер.).

Маршак, С. Я. Разноцветная книга: стихи, сказка, английские песенки: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / С. Маршак; [художники: С. Борджо и др.]. — Москва: Астрель, 2011. — 107 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-271-40062-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0702-0 (Харвест) (в пер.).

Маршак, С. Я. Сказки про зверят: сказки и рассказы: [для дошкольного возраста: 2-5 лет] / С. Маршак; рисунки В. Лебедева. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 59 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 2000 экз. — ISBN 978-5-17-060507-1 (АСТ). — ISBN 978-5-271-24347-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0634-4 (Харвест) (в пер.).

Маршак, С. Я. Сказки про зверят: сказки и рассказы: [для дошкольного возраста] / С. Маршак; рисунки В. Лебедева. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 59 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-030006-8 (АСТ). — ISBN 978-5-271-11-845-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0635-1 (Харвест) (в пер.).

Маршак, С. Я. Усатый-полосатый: [сказки, рассказ, чешские песенки, стихи, песенки: для дошкольного возраста] / С. Маршак. — Москва: Астрель, 2011. — 124 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-271-39441-6 (Астрель). — ISBN 978-985-16-7953-5 (Харвест) (в пер.).

Маяковский, В. В. Что такое хорошо и что такое плохо: стихи: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Владимир Маяковский; [художник Надежда Бугославская]. — Москва: Оникс: Центр общечеловеческих ценностей, 2011. — 61 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 4000 экз. — ISBN 978-5-488-02012-2 (Оникс). — ISBN 978-985-16-8582-6 (Харвест) (в пер.).

Маяковский, В. В. Что такое хорошо и что такое плохо: стихи: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Владимир Маяковский; [художник Надежда Бугославская]. — Москва: Оникс: Центр общечеловеческих ценностей, 2012. — 61 с. — Издано

при участии ООО «Харвест» (Минск). — 1500 экз. — ISBN 978-5-488-01953-9 (Оникс). — ISBN 978-985-16-8583-3 (Харвест).

Мифы русского народа: герои сказаний, легенд и преданий: [для среднего школьного возраста] / художник Иван Цыганков. — Тула: Родничок; Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 159 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-89624-427-1 (Родничок). — ISBN 978-5-17-068444-1 (АСТ). — ISBN 978-5-271-29120-3 (Астрель). — ISBN 978-985-16-8850-6 (Харвест) (в пер.).

Михалков, С. В. Дядя Степа: [стихи] / С. Михалков; рисунки Ф. Лемкуля. — Москва: Астрель, 2011. — 121 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 10100 экз. — ISBN 978-5-271-39479-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0698-6 (Харвест) (в пер.).

Остер, Г. Б. Домашние вредные советы: [для младшего школьного возраста] / Г. Остер; [художник А. Мартынов]. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 125 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-17-065903-6 (АСТ). — ISBN 978-5-271-27-109-0 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0709-9 (Харвест) (в пер.).

Перро, Ш. Волшебные сказки Шарля Перро: [для семейного чтения] / перевод Ивана Тургенева; рисунки Гюстава Доре. — Москва: Астрель, 2011. — 127 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-271-40044-5 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0692-4 (Харвест) (в пер.).

Перро, Ш. Золушка: [для школьного и младшего школьного возраста] / Шарль Перро; [переклад Сергея Кузьмина; художники Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 14 с. — 8030 экз. — ISBN 978-985-17-0415-2.

Перро, Ш. Красная Шапочка: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Шарль Перро; [переклад Сергея Кузьмина; художники Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 14 с. — 8030 экз. — ISBN 978-985-17-0416-9.

Песенки, стихи, потешки: [для дошкольного возраста / художники: Д. Вдовенко и др.]. — Москва: Оникс, 2012. — 47 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-488-03061-9 (Оникс). — ISBN 978-985-18-0790-7 (Харвест).

Песенки, стихи, потешки: [для дошкольного возраста / художники: Д. Вдовенко и др.]. — Москва: Оникс, 2012. — 47 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Художники также: Дугин В., Куричева Н., Реброва Н., Смирнова Е. — 2000 экз. — ISBN 978-5-488-02777-0 (Оникс). — ISBN 978-985-16-9217-6 (Харвест) (в пер.).

По щучьему веленью: [для дошкольного и младшего школьного возраста]. — Минск: Букмастер, 2012. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-549-137-9.

Пройслер, О. Водошлен и Когтезверь: [сказка: для младшего школьного возраста] / Отфрид Пройслер; перевод [с немецкого] Эльвиры Ивановой; [художник Вернер Шинко]. — Москва: Астрель, 2012. — 31 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-5-271-39589-5 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0762-4 (Харвест) (в пер.).

Пройслер, О. Волшебник Пумпхут и нищие дети: [сказка: для дошкольного возраста] / Отфрид Пройслер; [перевод с немецкого Э. Ивановой; художник Зденек Сметана]. — Москва: Астрель, 2011. — 30 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 50-00 экз. — ISBN 978-5-271-39097-5 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0761-7 (Харвест) (в пер.).

Пройслер, О. Ярмарка в Руммельсбахе: [рассказ: для младшего школьного возраста] / Отфрид Пройслер; перевод [с немецкого] Эльвиры Ивановой; художник Розы Фогель. — Москва: Астрель, 2011. — 30 с. — Издано при участии ООО «Харвест»

(Минск). — На титульном л. в выходных данных: Планета детства. — 5000 экз. — ISBN 978-5-271-38315-1 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0719-8 (Харвест) (в пер.).

Пушкин, А. С. Сказка о рыбаке и рыбке; Сказка о попе и о работнике его Балде; Сказка о мертвой царевне и о семи богатырях: [для дошкольного возраста] / Александр Пушкин; [художник Анатолий Елисеев]. — Москва: Оникс: Центр общечеловеческих ценностей, 2012. — 62 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 1500 экз. — ISBN 978-5-488-02755-8 (Оникс). — ISBN 978-985-16-8887-2 (Харвест).

Пушкин, А. С. Сказка о рыбаке и рыбке; Сказка о попе и о работнике его Балде; Сказка о мертвой царевне и о семи богатырях: [для дошкольного возраста] / Александр Пушкин; [художник Анатолий Елисеев]. — Москва: Оникс, 2011. — 62 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 40-00 экз. — ISBN 978-5-488-01868-6 (Оникс). — ISBN 978-985-16-8886-5 (Харвест) (в пер.).

Репка: [для дошкольного и младшего школьного возраста]. — Минск: Букмастер, 2012. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-549-138-6.

Родничок: [книга] для внеклассного чтения в 3-м классе. — Тула: Родничок; Москва: Астрель: АСТ, 2011. — 219 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит авторов: Алексеев С., Алферов В., Бажов П., Дмитриев Ю., Драгунский В., Заходер Б., Ивич А., Ильин М., Киплинг Р., Лермонтов М., Майков А., Мамин-Сибиряк Д., Маршак С., Мошковская Э., Нагибин Ю., Паустовский К., Пришвин М., Сент-Экзюпери А. де, Скребицкий Г., Тихомиров О., Толстой А., Тургенев И., Успенский Э., Хармс Д., Шим Э. — 12000 экз. — ISBN 978-5-89624-341-0 (Родничок). — ISBN 978-5-271-21708-1 (Астрель). — ISBN 978-5-17-052774-8 (АСТ). — ISBN 978-985-16-8646-5 (Харвест) (в пер.).

Сивка-Бурка: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста / обработка Сергея Кузьмина; художники Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 14 с. — 8030 экз. — ISBN 978-985-17-0411-4.

Сказки народов мира: [для младшего и среднего школьного возраста / редактор-составитель А. С. Бржозовский]. — Изд. 2-е. — Минск: Парадокс, 2012. — 366 с. — Содержит авторов: Андерсен Х. К., Гофман Э. Т. А., Перро Ш. — Содержит переклады авторов: Габбе Т., Любарская А., Подольская Н., Салье М. — Содержит переводчиков: Абкина М., Веденский А., Величко Т., Ганзен А., Горбов Д., Зограф Г., Касевич В., Клягина М., Малыгина Е., Мамонова В., Никольников Ф., Пак В., Потапова З., Рифтин Б., Ручкина Н., Татаринова И., Шерешевская Н., Шишлова Т. — 2000 экз. — ISBN 978-985-451-271-6 (в пер.).

Сказки о богатырской доблести: русские народные сказки и былинныя сказы: [для младшего школьного возраста: для чтения взрослыми детям]. — Тула: Родничок; Москва: Астрель, 2011. — 127 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит обработчики: Афанасьев А.,

Нечаев А. — Содержит автора переклада: Ушинский К. — 7000 экз. — ISBN 978-5-896-24-486-8 (Родничок). — ISBN 978-5-271-38-645-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0590-3 (Харвест) (в пер.).

Сказки о волшебных помощниках: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составитель, редактор Р. Е. Данкова; художники: Б. Барабанов и др.]. — Москва: Оникс, 2012. — 48 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Художники также: Егунов И., Чукавин А., Чукавина И. — 5000 экз. — ISBN 978-5-488-03051-0 (Оникс). — ISBN 978-985-18-0783-9 (Харвест) (в пер.).

Сказки о любви: [для дошкольного возраста / в переводе А. Ганзен, в перекладе Л. Кузнецова, С. Летовой, Л. Яхнина; художники Тони Вульф и Пьеро Катанио]. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 46 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит авторов: Андерсен Х. К., Перро Ш. — 5000 экз. — ISBN 978-5-17-069988-9 (АСТ). — ISBN 978-5-271-30713-3 (Астрель). — ISBN 978-985-16-9200-8 (Харвест) (в пер.).

Сказки про маленьких да удаленьких: [для дошкольного возраста / в перекладе С. Летовой, Л. Яхнина]; художник Тони Вульф. — Москва: Премьера: Астрель, 2011. — 26 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит обработчика: Афанасьев А. — 3500 экз. — ISBN 978-5-94719-284-1 (Премьера). — ISBN 978-5-271-38211-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0525-5 (Харвест).

Сказки про маленьких да удаленьких: [для дошкольного возраста / в перекладе С. Летовой, Л. Яхнина]; художник Тони Вульф. — Москва: Премьера: Астрель, 2011. — 26 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Содержит обработчика: Афанасьев А. — 3500 экз. — ISBN 978-5-94719-284-1 (Премьера). — ISBN 978-5-271-38211-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0524-8 (Харвест) (в пер.).

Сказки с секретом: [для дошкольного и младшего школьного возраста / составитель, редактор Р. Е. Данкова; художники: Н. Васильева и др.]. — Москва: Оникс, 2012. — 48 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Художники также: Золотарев Л., Малкус М., Салиенко Н., Чукавин А., Чукавина И. — Содержит переклада автора: Ушинский К. Д. — 5000 экз. — ISBN 978-5-488-03016-9 (Оникс). — ISBN 978-985-18-0829-4 (Харвест) (в пер.).

Стихи и рассказы о маме: [для младшего и среднего школьного возраста / художники: А. Аземша и др.]. — Москва: Астрель, 2011. — 222 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Художники также: Беланов Н., Булатов Э., Васильев О., Гальдяева Е., Зотов О., Мацыгин Г., Молоканов Ю., Почтенная К., Токмаков Л. — Содержит авторов: Аким Я., Александрова З., Барто А., Бедаев О., Белоусов И. А., Беляевская О. А., Берестов В., Бородинская М., Войтюк С., Воронкова Л., Гамазкова И., Голявкин В., Григорьева Е., Драгунский В., Дружинина М., Есенин С., Ивенсен М., Капустин С., Карганова Е., Козлов С., Коржиков В., Коринец Ю., Косьяков И. И., Кригер О., Кургузов О., Липатова Е., Лукашкина М., Мазнин И., Усачев А., Михалков С., Мошковская Э., Новичихин Е., Орлов В., Остер Г., Пантелеев Л., Пивоварова И., Плещеев А. Н., Погореловский С., Раскин А., Саконская Н., Синавский П., Стариков А., Тимофеевский А., Токмакова И., Усачев А., Успенский Э., Фет А., Черный С., Шварц М. — 2500 экз. — ISBN 978-5-271-39172-9 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0802-7 (Харвест) (в пер.).

Стихи и рассказы о маме: [для младшего и среднего школьного возраста / художники: А. Аземша и др.]. — Москва: Астрель, 2011. — 222 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Художники также: Беланов Н., Булатов Э., Васильев О., Гальдяева Е., Зотов О., Мацыгин Г., Молоканов Ю., Почтенная К., Токмаков Л. — Содержит авторов: Аким Я., Александрова З., Барто А., Бедаев О., Белоусов И. А., Беляевская О. А., Берестов В., Бородинская М., Войтюк С., Воронкова Л., Гамазкова И., Голявкин В., Григорьева Е., Драгунский В., Дружинина М., Есенин С., Ивенсен М., Капустякин С., Карганова Е., Козлов С., Коржиков В., Коринец Ю., Косьяков И. И., Кригер О., Кургузов О., Липатова Е., Лукашкина М., Мазнин И., Махотин С., Шварц М. — 1500 экз. — ISBN 978-5-271-40-782-6 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0801-0 (Харвест) (в пер.).

Сутеев, В. Г. Книга сказок В. Сутеева: [для дошкольного возраста / Владимир Григорьевич Сутеев и коллектив авторов; художники: В. Сутеев и др.]. — Москва: Астрель: АСТ, 2011. — 282 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Художники также: Каюков Л., Кудрявцева Н., Михайлов М., Савченко А., Ярина З. — Содержание: разделы: В. Сутеев — автор и художник; По сценариям В. Сутеева; Сказки с иллюстрациями В. Сутеева. — В книге также авторы: Кипнис И., Мацуорек М., Пляцковский М., Чуковский К. — Содержит переводчика: Баумволь Р. — 7000 экз. — ISBN 978-5-17-056850-5 (АСТ). — ISBN 978-985-16-6622-1 (Харвест) (в пер.).

Сутеев, В. Г. Сказки и картинки В. Сутеева: [сказки и рассказы: для чтения родителями детям]. — Москва: Астрель: АСТ, 2011. — 267 с. — Издано при участии

ДОРОГИЕ ЧИТАТЕЛИ!

Если вы хотите продать книгу из вашей домашней библиотеки или купить нужное вам издание, приложение "Кніжны свет" — к вашим услугам.

Заполните купон для бесплатного частного объявления о продаже или желании покупки книг, печатных периодических изданий.

ПРИМЕЧАНИЕ: объявления принимаются только при наличии вырезанного купона, а не его ксерокопии.

ООО «Харвест» (Минск). — 10100 экз. — ISBN 978-5-271-06025-0 (Астрель). — ISBN 978-5-17-012048-2 (АСТ). — ISBN 978-985-16-02-55-7 (Харвест) (в пер.).

Теремок: [для дошкольного и младшего школьного возраста]. — Минск: Букмастер, 2012. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-549-139-3.

Толстой, Л. Н. Три медведя: [для дошкольного и младшего школьного возраста / Толстой Лев Николаевич; художник Марина Малкус]. — Москва: Оникс, 2011. — 10 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5100 экз. — ISBN 978-5-488-02385-7 (Оникс). — ISBN 978-985-18-0794-5 (Харвест).

Успенский, Э. Н. Дядя Федор, пес, кот и другие: [для чтения взрослыми детям] / Э. Успенский. — Москва: АСТ: Астрель, 2011. — 122 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 7000 экз. — ISBN 978-5-17-063740-9 (АСТ). — ISBN 978-5-271-26045-2 (Астрель). — ISBN 978-985-16-76-89-3 (Харвест) (в пер.).

Фраерман, Р. И. Дикая собака динго, или Повесть о первой любви: [для среднего школьного возраста] / Рувим Фраерман. — Москва: АСТ: Астрель, 2012. — 187 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-17-07-1405-6 (АСТ). — ISBN 978-5-271-33006-3 (Астрель). — ISBN 978-985-16-9427-9 (Харвест) (в пер.).

Царевна-лягушка: [русская народная сказка: для дошкольного и младшего школьного возраста / обработка Сергея Кузьмина; художники: Виктор Чайчук и Александр Ткачук]. — Минск: Книжный Дом, 2011. — 14 с. — 8030 экз. — ISBN 978-985-17-0412-1.

Цыферов, Г. М. Дневник медвежонка: [сказки для дошкольного возраста] / Г. Цыферов; рисунки Э. Булатова и О. Васильева. — Москва: Астрель, 2011. — 30 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 5000 экз. — ISBN 978-5-271-39100-2 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0734-1 (Харвест).

Літаратура Беларусі на рускай мове

Авласенко, Г. П. Ветерок и госпожа Зима: сказка / Геннадий Авласенко. — Минск: Літаратура і Мастацтва, 2012. — 133 с. — Содержит художники: Аверченко А., Агибалов Д., Вардевянц С., Ващенко А., Долганова Д., Станкевич М., Тимохов Г., Филиппова М., Шпунт А.-М. — 1600 экз. — ISBN 978-985-6994-84-8 (в пер.).

Азбука в стихах: [для дошкольного и младшего школьного возраста]. — Минск: Букмастер, 2012. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-549-133-1.

Болдин, В. Для чего придуман слон?: [для дошкольного и младшего школьного возраста] / Валерий Болдин. — Минск: Минская фабрика цветной печати, 2012. — 31 с. — 5000 экз. — ISBN 978-985-454-608-7 (в пер.).

Добрый котик: [для дошкольного и младшего школьного возраста]. — Минск: Букмастер, 2012. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-549-135-5.

Екимова, Е. А. Православная азбука в стихах: [для чтения взрослыми детям] / Елена Екимова; [рисунки Татьяны Соколовой]. — Минск: Свято-Елисаветинский женский монастырь в г. Минск, 2011. — 43 с. — 2000 экз. — ISBN 978-985-6886-69-3.

Кто будет за нас молиться?: сборник рассказов: [для среднего и старшего школьного возраста] / автор-составитель Борис Ганаго; художник Ирина Зенюк. — Минск: Братство в честь Святого Архистратига Михаила в г. Минске Минской епархии Белорусской Православной Церкви, 2011. — 62 с. — 10000 экз. — ISBN 978-985-6978-17-6.

Литвяк, Е. В. Праздник белого цветка: детям о царской семье: [для чтения взрослыми детям] / Елена Литвяк; [художник Евгения Суховерхова]. — Минск: Свято-Елисаветинский женский монастырь в г. Минск, 2011. — 34 с. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6886-74-7.

Севивончик: приложение к альманаху детского творчества «Севивон» / Еврейское культурное общество «Эмуна»; [редактор-составитель: В. Л. Лясковский]. — Минск: В.И.З.А. ГРУПП, 2011. — 35 с. — 100 экз.

Умная сказка: [для дошкольного и младшего школьного возраста]. — Минск: Букмастер, 2012. — 16 с. — 11000 экз. — ISBN 978-985-549-132-4.

Беларуская літаратура

Белорусские народные сказки: [для младшего и среднего школьного возраста / перевел с белорусского: Г. Петников]. — Минск: Парадокс, 2012. — 383 с. — 2837 экз. — ISBN 978-985-451-267-9 (в пер.).
Мазго, У. М. Лепшыя сябры: вершы, казка: для дзяцей дашкольнага і малодша-га школьнага ўзросту / Уладзімір Мазго. — Мінск: Народная асвета, 2012. — 27 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1710-0.
Якімовіч, А. М. Каб мама ўсміхалася: апавяданні, казкі, смяшынкі: [для малодша-га школьнага ўзросту] / А. М. Якімовіч; [мастак У. С. Пашчасцеў]. — Мінск: На-родная асвета, 2012. — 119 с. — 3000 экз. — ISBN 978-985-03-1735-3.

Тэорыя літаратуры

Хрысціанскі гуманізм і яго тра-диции в славянскіх культурах: [сборник научных статей] / Министерство образо-вания Республики Беларусь, Гомельский государственный университет им. Ф. Скорины; [редколлегия: Т. Н. Усольцева (главный редактор), И. Н. Афанасьев, Н. В. Суслова]. — Гомель: ГГУ, 2009— ISSN 2223-1579.

Вып. 4. — 2011. — 183 с. — Часть текста на белорусском и украинском языках. — 60 экз.

Беларуская літаратура

Васіль Быкаў: вядомы і невядомы: літа-ратурнаўчае эсэ, успаміны / [укладальнік Мікола Мінзер]. — Мінск: Літаратура і Мас-тацтва, 2011. — 173 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 1000 экз. — ISBN 978-985-6994-80-0 (у пер.).

ГЕАГРАФІЯ. БІЯГРАФІІ. ГІСТОРЫЯ

Краязнаўства

Беларусь. Факты, 2012: [справочное издание / составители: Балышева Светлана Валентиновна, Дылейко Александр Алек-сандрович; главный редактор: Г. Н. Голо-ватая]. — Минск: БЕЛТА, 2011. — 10 с. + 1 электронно-оптический диск (DVD-ROM). — 2000 экз. — ISBN 978-985-6828-81-5. — ISBN 978-985-6828-77-8 (отд. кн.). — ISBN 978-985-6828-79-2 (DVD-ROM).

Belarus. Facts, 2012: [справочное из-дание / составители: Балышева Светлана Валентиновна, Дылейко Александр Алек-сандрович; перевод: Е. Л. Мороз; главный редактор: Г. Н. Голотавая]. — Минск: БЕЛТА, 2011. — 10 с. + 1 электронна-аптычны дыск (DVD-ROM). — На англійскай мове. — 4000 экз. — ISBN 978-985-6828-82-2. — ISBN 978-985-6828-78-5 (асоб. кн.). — ISBN 978-985-6828-80-8 (DVD-ROM). — Беларусь. Факты, 2012.

Географія. Географія Беларусі

Гомельская область: [оценка геогра-фического и хозяйственного положения области / Г. Н. Каропа и др.]; Министерство образования Республики Беларусь, Го-мельский государственный университет им. Франциска Скорины. — 2-е изд., до-полненное и переработанное. — Гомель: ГГУ, 2011. — 166 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-439-598-2.

Гістарычная навука. Гістарыяграфія

Консультативный совет руководи-телей государственных архивных служб государств – участников СНГ: рабочие документы: (Минск, 21 июня 2011 г.) / [ред-коллегия: В. И. Адамushко и др.]. — Минск: БелНИИДАД, 2012. — 51 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-6733-60-7.

Криштапович, Л. Е. Беларусь как русская святыня / Лев Криштапович. — Минск: БОHEM, 2011. — 149 с. — 300 экз. — ISBN 978-985-6630-58-6.

Гісторыя Сярэдняй вякоў, новага і найноўшага часу

Носовский, Г. В. Империя: Славянское завоевание мира. Европа. Китай. Япония. Русь как средневековая метрополия Вели-кой Империи / Г. В. Носовский, А. Т. Фоменко. — Москва: Астрель, 2011. — 718 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — Библиография: с. 696–710. — 2500 экз. — ISBN 978-5-271-37706-8 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0679-5 (Харвест) (в пер.).
Носовский, Г. В. Тайна русской истори-рии: Новая хронология Руси. Татарский и арабский языки на Руси. Ярославль как Великий Новгород, Древняя английская история – отражение византийской и ор-дынской / Г. В. Носовский, А. Т. Фоменко. — Москва: Астрель, 2011. — 686 с. — Из-дано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-37707-5 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0712-9 (Хар-вест) (в пер.).

Гісторыя Расіі. Гісторыя СССР у цэлым

Гумилев, Л. Н. Древняя Русь и Великая степь / Лев Гумилев. — Москва: Астрель, 2011. — 839 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3000 экз. — ISBN 978-5-271-39643-4 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0930-7 (Харвест) (в пер.).
Носовский, Г. В. Новая хронология Руси: Русские летописи. «Монголо-татар-ское» завоевание. Куликовская битва. Иван Грозный. Разин. Пугачев. Разгром Тобольска и раздел его огромных северо-американских владений между романов-ской Россией и европейскими колониями на востоке Америки. Возникновение США / Г. В. Носовский, А. Т. Фоменко. — Москва: Астрель, 2011. — 751 с. — Издано при учас-тии ООО «Харвест» (Минск). — 2500 экз. — ISBN 978-5-271-37699-3 (Астрель). — ISBN 978-985-18-0704-4 (Харвест) (в пер.).

Гісторыя Беларусі

Аўгустоўскі канал і яго наваколле: (па документах Дзяржаўнага архіва Гродзенскай вобласці) / Дэпартамент на архівах і спра-ваводству Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь, Навукова-метадычная установа «Дзяржаўны архіў Гродзенскай вобласці»; [складальнікі: Л. В. Кісель і інш.; навуковы рэ-дактар: С. К. Юль-Сяльверстава]. — Слонім: Слонімская друкарня, 2011. — 113 с. — 250 экз. — ISBN 978-985-6602-97-2.

Баюра, А. Н. Хроника основных событий Второй мировой и Великой Отечественной войн: пособие для студен-тов всех специальностей / Баюра А. Н.; Министерство образования Республики Беларусь, Брестский государственный технический университет, Кафедра соци-ально-политических и исторических наук. — Брест: БрГТУ, 2012. — 59 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-493-212-5. — ISBN 985-493-212-5 (ошибоч.).

Борисенко, Н. С. 1941-й: пылающие рубежи Днепра и Сожа / Николай Борисен-ко. — Могилев: АмелияПринт, 2011. — 658 с. — 600 экз. — ISBN 978-985-6891-18-5 (в пер.).

Гісторыя Беларусі: практыкум для на-вучэнцаў усіх спецыяльнасцей 1-га курса / Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь, Мінскі дзяржаўны вышэйшый радыётэхніч-ны каледж; [складальнік: В. С. Саўчанка]. — Мінск: МДРВК, 2011. — 60 с. — 120 экз. — ISBN 978-985-526-129-3.

Гісторыя беларускай дзяржаўнасці ў канцы XVIII – пачатку ХХІ ст.: у 2 кн. / [А. А. Каваленя і інш.: рэдкалегія: А. А. Ка-валеня (галoўны рэдактар) і інш.]; Нацыя-нальная акадэмія навук Беларусі. — Мінск: Беларуская навука, 2011— — ISBN 978-985-08-1308-4 (у пер.).

Кн. 1. — 2011. — 583 с. — 700 экз. — ІS- BN 978-985-08-1309-1.

Дианова, Т. Б. История Беларуси: учеб-но-методическое пособие для студентов заочного отделения по специальностям 1-74 03 02 «Ветеринарная медицина» и 1-74 03 01 «Зoотехния»: [в 2 ч.] / Т. Б. Диано-ва, Н. К. Юргевич, Т. В. Воронова; Витебская государственная академия ветеринарной медицины. — Витебск: ВГАВМ, 2011 –

Ч. 1: От первобытнообщинного строя до разделов Речи Посполитой. — 2011. — 37 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-512-566-3.

Лякин, В. А. Реквием Минской бригаде: исторический очерк / В. А. Лякин. — Мо-зырь: Белый Ветер, 2012. — 92 с. — 121 экз. — ISBN 978-985-538-616-3 (в пер.).

Панов, С. В. История Беларуси: 9-й класс: билеты / С. В. Панов. — 5-е изд., переработанное. — Минск: Аверсэв, 2012. — 96 с. — 21000 экз. — ISBN 978-985-533-185-9.

Рубинштейн, Л. М. Нельзя забыць: [вос-поминания малолетнего узника Минского гетто и фашистских концлагерей] / Леонид Рубинштейн; [фотографии Аркадия Шуль-мана]. — Минск: Медисонт, 2011. — 127 с. — 200 экз. — ISBN 978-985-6982-40-1.

АГУЛЬНЫ РАЗДЗЕЛ. НАВУКА І ВЕДЫ. ДАКУМЕНТАЦЫЯ. БІБЛІЯТЭЧНАЯ СПРАВА

Навука і веды ў цэлым

Основные результаты фундамен-тальных исследований и предложения по перспективам их использования / Белорусский республиканский фонд фун-даментальных исследований. — Минск: БРФФИ, 1994—

Вып. 18 / [Составители: В. В. Кручинский и др.: под общей редакцией В. А. Орлови-ча, В. И. Прокошина, Н. Н. Костюковича]. — 2011. — 264 с. — 152 экз.

Catalogue of innovation projects and products: [realized in 2010] / State Com- mittee on Science and Technologies of the Republic of Belarus; [edited by I. Voitau]. — Minsk: Belarussian Institute of System Analysis and Information Support of Scie- ntific and Technical Sphere, 2011. — 182 с. — На англійскай мове. — 150 экз. — ISBN 978-985-6874-25-6.

Каталог інавацыйных праектаў і рас-працовак.

Main results of fundamental research and search scientific works / Belarusian Republican Foundation for Fundamental Research. — Minsk: BRFFR, 1994— — На англійскай мове.

Асноўныя вынікі фундаментальных і пошукавых даследаванняў.

Iss. 18 / [compiling: Natalia N. Polovinko; editor: Nikolai N. Kostyukovich]. — 2011. — 209 с. — 74 экз.

Science, innovations and technologies in the Republic of Belarus, 2010: short statistical book / State Committee on Science and Technologies of the Republic of Belarus; [scientific editor: I. Khartoniĭk]. — Minsk: Belarusian Institute of System Analysis and Information Support to Scientific and Technical Sphere, 2011. — 67 с. — На англійскай мове. — 100 экз. — ISBN 978-985-6874-22-5.

Навука, інавацыі і тэхналогіі ў Рэспублі-цы Беларусь.

Інфармацыйная тэхналогіі. Вылічальная тэхніка

Абламейко, С. Д. Кибернетика жизни: разъяснения академика / С. В. Абламейко. — Минск: Издательский центр БГУ, 2012. — 252 с. — 1000 экз. (1-й з-д 500). — ISBN 978-985-476-965-3 (в пер.).

Аладьев, В. З. Программирование в пакетах Maple и Mathematica: сравнитель-ный аспект / В. З. Аладьев, В. К. Бойко, Е. А. Ровба; Гродненский государственный университет им. Янки Купалы. — Гродно: ГрГУ, 2011. — 517 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-515-481-6 (в пер.).

Василькова, И. В. Основы информаци-онных технологий в Microsoft Office 2010: практикум: [для студентов] / И. В. Василь-кова, Е. М. Васильков, Д. В. Романчик. — Минск: ТетраСистемс, 2012. — 142 с. — 1500 экз. — ISBN 978-985-536-287-7.

Голдобина, Т. А. Оформление много-страничных документов в MS Word: учебно-методическое пособие для самостоятель-ной работы студентов экономических спе-циальностей / Т. А. Голдобина; Министер-ство образования Республики Беларусь, Белорусский государственный университет транспорта, Кафедра «Информационные технологии». — Гомель: БГУТ, 2012. — 46 с. — 500 экз. — ISBN 978-985-468-986-9.

Открытые семантические техноло-гии проектирования интеллектуальных систем = Open semantic technologies for intelligent systems: OSTIS-2012: материалы II Международной научно-технической кон-ференции (Минск, 16–18 февраля 2012 г.) / [редколлегия: В. В. Голенков (отв. ред.) и др.]. — Минск: БГУИР, 2012. — 544 с. — Часть текста параллельно на русском и английском языках. — Часть текста на английском и белорусском языках. — 120 экз. — ISBN 978-985-488-859-0.

Кіраванне. Менеджмент

Бланшар, К. Одноминутный менеджер и обезьяны: [крутой поворот к большому успеху] / Кен Бланшар, Уильям Онкен-младший, Хэл Берроуз; [перевел с англи-ского П. А. Самсонов]. — Минск: Попурри, 2012. — 173 с. — Издано при участии ООО «Харвест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1530-7.

Бланшар, К. Одноминутный менеджер строит высокоэффективную команду: [новейшие концепции управления] / Кен Бланшар, Дональд Керью, Юнайс Па-ризи-Керью; [перевел с английского П. А. Самсонов]. — Минск: Попурри, 2012. — 158 с. — Издано при участии ООО «Хар-вест» (Минск). — 3500 экз. — ISBN 978-985-15-1531-4.

Дзикович, Н. Г. Логистика: пособие: [для студентов и слушателей] / Н. Г. Дзи-кович; Академия управления при Пре-зиденте Республики Беларусь. — Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2012. — 174 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-527-055-4.

Казакевич, Л. А. Теоретические основы менеджмента: пособие для специалистов агропромышленного комплекса / Л. А. Казакевич, Е. И. Михайловский; Министер-ство сельского хозяйства и продоволь-ствия Республики Беларусь, Белорусский государственный аграрный технический университет. — Минск: БГАТУ, 2012. — 290 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-519-500-0.

Лазарчик, Т. В. Делопроизводство: курс лекций / Т. В. Лазарчик; Министерство об-

разования Республики Беларусь, Могилевский государственный университет им. А. А. Кулешова. — Могилев: МГГУ, 2012. — 142 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-480-766-9.

Социально-экономические техноло-гии бизнеса: монография / [Н. В. Киреенко и др.]; Министерство образования Рес-публики Беларусь, Частное учреждение образования «Институт предпринима-тельской деятельности». — Минск: БГПУ, 2012. — 231 с. — 100 экз. — ISBN 978-985-501-982-5.

Стандартызацыя прадукцыі, працасаў, мер, вагаў і часу

Добросольцева, Е. С. Метрология и стандартизация: учебно-методический комплекс для студентов специальности 1-70 04 02 «Теплогазоснабжение, венти-ляция и охрана воздушного бассейна» / Е. С. Добросольцева; Министерство обра-зования Республики Беларусь, Полоцкий государственный университет. — Новопо-лоцк: ПГУ, 2011. — 67 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-531-251-3.

Метрология: каталог документов: по состоянию на 1 февраля 2012 г. / Госу-дарственный комитет по стандартизации Республики Беларусь, Республиканское унитарное предприятие «Белорусский государственный институт метрологии». — Минск: БелГИМ, 2012. — 203 с. — 60 экз. — ISBN 978-985-6726-48-7.

Правила подтверждения соответ-ствия Национальной системы под-тверждения соответствия Республики Беларусь : (по состоянию на 01.01.2012) / Государственный комитет по стандар-тизации Республики Беларусь. — Минск: БелГИСС, 2012. — 69 с. — 30 экз.

Справочник по основным динамическим характеристикам и показателям многопараметрического дискретно-не-прерывного закона распределения ГАНКА и сферы его применения: [в 7 т.] / Белору-ский государственный институт метрологии; [под общей редакцией Н. А. Жагоры]. — Минск: БелГИМ, 2010—

Т. 2: Таблицы и графики основных дина-мических характеристик и показателей мно-гопараметрического дискретно-непрерыв-ного закона распределения ГАНКА (R_p, R_p, R_p, Φ, M_p, D_p) и их зависимости от параметров a=b=1, 2, 4, 8, 16, 32, 64, 128; 0≤k≤10; 0≤j≤1 / [А. Н. Головин и др.]. — 2012. — 670 с. — 50 экз. — ISBN 978-985-6726-47-0.

Бібліяграфія і бібліяграфіі. Каталогі

«Аверсэв», издательство (Минск). Централизованное тестирование, 2012: каталог изданий / Издательство «Аверсэв». — Минск: Аверсэв, 2012. — 62 с. — Часть текста на белорусском языке. — 4100 экз.
Белорусский государственный уни-верситет (Минск). Тематический план издания учебной, учебно-методической, научной и справочной литературы Бело-русского государственного университета на 2012 год. — Минск: БГУ, 2012. — 21 с. — 60 экз.
Брестский государственный универ-ситет имени А. С. Пушкина. Тематический план издания научной, учебной, учебно-методической литературы издательством Брестского государственного универ-ситета имени А. С. Пушкина на 2012 год. — Брест: БрГУ, 2012. — 35 с. — 100 экз.

Кузьмініч, Т. В. Бібліяграфізнаўства. Тэорыя: вучэбны дапаможнік для студэн-таў установай вышэйшай адукацыі па спецы-яльнасці «Бібліятэказнаўства і бібліяграфія (па напрамках)» / Т. В. Кузьмініч. — Мінск: Беларусь, 2012. — 213 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 400 экз. — ISBN 978-985-01-0944-6 (у пер.).
Мазырскі дзяржаўны педагагічны інстытут. Бібліяграфічны паказальнік на-вуковых, навукова-метадычных і творчых работ прафесарска-выкладчыцкага складу і аспірантаў / Міністэрства адукацыі і наву-кі Рэспублікі Беларусь, Мазырскі дзяржаўны педагагічны інстытут. — Мазыр: МЗДПІ, 1994—

Вып. 1 / рэдактары-складальнікі: С. М. Ла-зарава, Г. С. Макеранкова [г. зн. Макеран-кава], Т. Т. Петухова. — 1994. — 228 с., уключаючы вокладку. — Частка тэксту на рускай мове. — Прысвячаецца 50-годдзю інстытута. — 30 экз.

Вып. 2: (1994 г.) / [складальнік Г. С. Ма-керанкава; адказны рэдактар В. В. Шапя-левіч]. — 1996. — 84 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 30 экз.

Вып. 3: (1995 г.) / [складальнік Г. С. Ма-керанкава; адказны рэдактар В. В. Шапя-левіч]. — 1997. — 62 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 30 экз.

Вып. 4: (1996 г.) / [складальнікі: З. А. Ва-летава, Г. С. Макеранкава, Н. М. Баярчук]. — 2003. — 79 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 30 экз.

Вып. 5: (1997 г.) / [складальнікі: Г. С. Ма-керанкава, С. М. Лазарава, Н. М. Баярчук]. — 2003. — 68 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 30 экз.

Вып. 6: (1998 г.) / [складальнікі: С. М. Ла-зарава, Г. С. Макеранкава, Н. М. Баярчук]. — 2003. — 72 с. — Частка тэксту на рускай мове. — 30 экз.

Вып. 7

Мастак і кніга

Аліўе Талек

Маляванне без межаў

Вектары інтарэсаў аматараў кнігі з розных краін перакрываюцца ў Мінску. Пазнаёміць беларускіх дзяцей і моладзь з найлепшымі ўзорамі літаратуры сваёй краіны — такой мэтай кіравалася Пасольства Францыі ў Рэспубліцы Беларусь, прапануючы наведаць Мінск мастаку Аліўе Талеку. Выхаду ў свет кнігі на рускай мове “Надо бы” Цьеры Ленэна, якую аздабіў Аліўе Талек, паспрыяла выдавецтва “КомпасГид” (на вокладцы французскіх дзіцячых выданняў прозвішчы аўтара і мастака — побач. І не дзіўна: часта ілюстрацыі аддадзены цэлы разварот, а тэксту на ім — літаральна некалькі радкоў). Заснаванае ў 2008 годзе маскоўскае выдавецтва з самага пачатку бярэ ўдзел у Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы, актыўна супрацоўнічае з беларускімі бібліятэкамі і Пасольствам Францыі. Яго дэвіз — “Стварыць прастору для грамадзян свету”.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА,
фота Веры Сіраты

Праграма госця была насычанай: Аліўе Талек сустрэўся з дзецьмі, якія вывучаюць французскую мову, з навучэнцамі Мінскага дзяржаўнага мастацкага каледжа імя А. К. Глебава, наведвальнікамі і супрацоўнікамі бібліятэк сталіцы. Ганаровым абавязкам мастака было падвядзенне вынікаў конкурсу “Горад маёй мары”, арганізаванага выдавецтвам “КомпасГид”, Пасольствам Францыі ў Рэспубліцы Беларусь і парталам TUT.BY. У офісе TUT.BY мастак уручыў прызы пераможцам: кнігі з уласным аўтографам, камплект выданняў для дзяцей і падлеткаў і нават фотаапарат.

Яго майстар-класы прайшлі ў спецыяльнай агульнаадукацыйнай школе № 14 для дзяцей з парушэннем слыху і ў дзіцячай бібліятэцы № 1 г. Мінска. Пакуль юныя мастакі старанна выконвалі заданне, у мяне была магчымасць задаць Аліўе некалькі пытанняў.

— Ці лёгка згадзіліся на паездку ў Беларусь?

— Так, люблю падарожжы. Шмат вандраваў па Азіі, Бразіліі, быў на Мадагаскары і ў Чылі.

— Можна, пазнаёміліся з беларускай літаратурай?

— Знаёмы з рускай класікай, тое, што мы вывучалі, мне вельмі падабаецца. Калі падкажаце, творы якіх беларускіх аўтараў перакладзеныя на французскую, абавязкова знайду.

(Разам з супрацоўнікамі Пасольства пералічваем: Купала, Колас, Караткевіч, Быкаў, Курэйчык.)

— Скажыце, калі ласка, што паўплывала на ваша рашэнне стаць мастаком?

— Мой тата вельмі любіў маляваць. Прафесійны вайсковец, ён выхадны аддаваў свайму хобі і заўсёды далучаў мяне да сваіх заняткаў. Дазваляў шмат маляваць. Пасля заканчэння школы былі два гады ў школе вытанчаных мастацтваў у Страсбургу і ўніверсітэт, потым тры гады ў вышэйшай школе прыкладных мастацтваў у Парыжы.

Ілюстрацыя да кнігі “Надо бы”.

Візітка:

Аліўе Талек нарадзіўся ў 1970 годзе ў Брэтані. Скончыў вышэйшую школу прыкладных мастацтваў Дзюперэ ў Парыжы. Актыўна ўдзельнічаў у шматлікіх выстаўках. Працаваў графічным дызайнерам у рэкламных кампаніях, але неўзабаве пачаў ствараць ілюстрацыі да дзіцячых кніг і адразу заваяваў сэрцы лёгкай стылем малявання, забавнымі персанажамі і выдатным пачуццём гумару. На яго рахунку 60 аздабленых кніг, якія запатрабаваныя не толькі ў Францыі, але і за яе межамі. Яны выдаваліся на 15 мовах свету і атрымалі міжнародныя ўзнагароды ў Японіі, ЗША, Галандыі і г.д. Кніга “Надо бы” Цьеры Ленэна і Аліўе Талека перакладзена на італьянскую, тайваньскую, кітайскую, грэчаскую і іспанскую мовы і атрымала спецыяльны прыз Прэміі Х. К. Андэрсена; прэмію італьянскага часопіса “LIBeR”, французскую Прэмію непадкупных, Прэмію за выхаванне грамадзянскай адказнасці.

Жыве і працуе ў Парыжы.

Ілюстрацыя да кнігі “Надо бы”.

— Сёння большасць мастакоў стварае ілюстрацыі з дапамогай камп’ютара, а вы аддаеце перавагу ручной працы...

— Мне значна больш падабаюцца фарбы, я прывязаны да арыгіналаў. Камп’ютар — толькі інструмент, як пэндзаль і іншыя. Трэба ўмець кары-

стацца ўсімі інструментамі. Галоўнае — творчасць. Добра, што ёсць выдавецтвы, для якіх галоўнае — захоўваць шчырасць кнігі. І фарбы дзеля такой задачы больш прыдатныя.

— Вы праводзілі майстар-класы для дзяцей розных краін. Мова іх малонкаў — інтэрнацыянальная?

— Насамрэч складана адказаць, ці ёсць нешта нацыянальнае, хутчэй ідзе размова пра індывідуальнае. Ёсць людзі, якія могуць данесці сваё персанальнае бачанне. Вось задача: размаляваць фарбай чорна-белую ілюстрацыю. Адны проста размаляюць, а іншыя выкарыстаюць магчымасць і ўнясуць нейкія дапаўненні. І ў гэтай асаблівасці мастацкага бачання ў кожнага нешта сваё.

Дзеці, якія сёння малююць, даволі вялікія. Вось таго мядзведзіка, што малюе беларуская дзяўчынка, магла намалюваць яе французская равесніца. Уплывае, што яны бачаць вакол сябе, масавая культура. Калі б дзеці былі меншыя, было б нешта, што здзівіла. Маленькія больш чыстыя ў плане інфармацыі. Самыя маленькія дзеці розных краін малююць даволі падобна. Калі яны вырастаюць, набываюць больш ведаў і гэта ўплывае на іх манеру маляваць.

Ёсць некаторы ўплыў нацыянальнага: можна сказаць, гэта больш французскае, гэта больш японскае. Але для дзяцей няма розніцы — ім толькі падабаецца альбо не. Калі ўбачыла свет серыя “Рита и Этот, как его?” (пра дзяўчынку і яе сабаку), французскія чытачы казалі: гэта так забавна, так па-японску. Выдатная японская анімацыя! (Іх тэлеканал адаптаваў серыю для анімацыі). Калі яна трапіла да японцаў, тыя адзначылі: цудоўны французскі гумар.

— Ці даводзілася вам адмаўляцца ад прапанаваных праектаў?

— Адмаўляцца — бо адбор ужо праведзены — тэксты прыходзяць ад выдаўца. Рэдактары не прапускаць кнігу, якая змяшчае эпізоды гвалту, прыгнёту, жорсткасці. Адмовіўся б ад кнігі, дзе занадта падрабязны апісанні герояў — гэта не дазваляе фантазіраваць і ўносіць у тэкст нешта сваё. Шмат працую з мастацкай літаратурай, люблю тэксты філасофскія, з пэўнай ідэяй.

— Каго з аўтараў марыце праілюстраваць?

— Хацеў бы Сервантэса.

— Што чытаеце для душы?

— Чытаю шмат сучаснай французскай літаратуры, таму што мая жонка — пісьменніца. І дзеля яе задавальнення, чытаю. Нават кнігу для дзяцей разам выдаці.

— Не перашкаджае побыту наяўнасць двух творцаў побач?

— Мы ўмеем ствараць адно аднаму прастору для творчасці, а не ходзім адно за адным па пятах.

Пад вокладкай

Юзэфа ВОЎК

Гігевіч, В. С. Крах цывілізацыі / Васіль Гігевіч. — Мінск: Літаратура і Мастацтва, 2012. — 288 с.

У новую кнігу прозы Васіля Гігевіча ўвайшло чатыры аповесці: “Карабель”, “Палтэргейст”, “Марсіянскае падарожжа”, “Страчанае шчасце”. У іх аўтар даследуе сучасныя праблемы існавання цывілізацыі ў Сусвеце: паводзіны чалавека, які апынуўся ў чужым грамадстве; магчымасці найноўшых тэхналогій стварыць штучны розум, каб кантраляваць людзей; рэакцыя зямлянаў на незвычайныя побытавыя праявы, выкліканыя кантактамі з іншапланецянамі.

Корнилович, Э. А. Святополк-Мірские. Хранители чести / Эдуард Корнилович. — Мінск: ФУА-информ, 2012. — 104 с.

У сваёй новай кнізе гісторык звяртаецца да складанага перыяду нашай мінуўшчыны, калі Мірскі замак быў не музеем, а рэзідэнцыяй князёў Святаполк-Мірскіх. У даследаванні, вынікі якога прадстаўлены ў выглядзе нарысаў, выкладзены малавядомыя ці зусім невядомыя факты і падзеі, з іх складаюцца захаваныя біяграфіі прадстаўнікоў старажытнага беларускага роду. Не так даўно пабачыла свет кніга Анатоля Бутэвіча “Таямніцы Мірскага замка”, новае выданне можа стаць яе паўнаватарскім дапаўненнем.

Радунь, В. В. След дождя / Валерия Радунь. — Мінск: Четыре четверти, 2012. — 54 с.

Серыя “Мінскія малодыя галасы”, заснаваная Мінскім гарадскім аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі, папоўнілася новым зборнікам вершаў. Павіншаваць з першай кніжкай можна паэтку Валерыю Радунь. Аўтарка спрабуе паглядзець на свет шчыра, адкрыта, але ў той жа час стараючыся прыручыць яго — амаль так, як глядзіць на свет дзіця. Свет жа ў адказ прычыняе свае таямніцы, ды так, каб не знікала жаданне яго даследаваць і натхненне пісаць новыя вершы.

Гофман, Э. Т. А. Эликсиры Сатаны / Эрнст Теодор Амадей Гофман; пер с нем. Н. Славятинского. — Санкт-Петербург: Азбука, Азбука-Аттикус, 2012. — 448 с.

Калі вам вядомыя такія імёны, як Гарацый Уолпал, Жак Казот, Эн Рэдкліф, калі вы не проста ведаеце гэтых пісьменнікаў, але і з задавальненнем чытаеце іх кнігі, то згаданы раман Гофмана, безумоўна, прыйдзецца вам даспадобы. Тут ёсць усе класічныя складнікі гатычнай прозы: манастыр, манахі, таямнічыя скрынкі са святынямі, Незнаёмец у фіялетавым плашчы (ён жа Мастак), дзіўныя гісторыі з пераапрачэннем і пераўвасабленнем, няшчаснае каханне, вар’яцтва, ну і, натуральна, спакусы Д’ябла. Раман можна ўспрымаць сур’ёзна, бо напісаны ён сапраўды па-майстэрску, з дэталёва прапрацаванымі вобраза-мі і хадамі сюжэта. Аднак яго часцей за ўсё інтэрпрэтуюць як твор з элементамі гратэска і пародыі на той самы гатычны раман, такі папулярны ў літаратуры позняга рамантызму. Вось і атрымліваецца, як у казцы: з аднаго боку — гратэскныя вобразы з наўмысна падкрэсленымі рысамі, з іншага — сцэны сапраўднага жаху, апісанні стану, блізкага да вар’яцтва (іх жа нельга падрабіць і выдаць за насмешку). Якія дзверы адчыніць — выбар за чытачом.

— Мы ўмеем ствараць адно аднаму прастору для творчасці, а не ходзім адно за адным па пятах.

Водзукі дасылаіце на электронны адрас аўтара: hitarina@tut.by

Кнігі для агляду прадстаўленыя магазінам “Кніжны салон”. Тэл.: 385-60-89.

Наталля Ермольчык

Смак яблыка

Апавяданне для падлеткаў

раліся гэта зрабіць ў самы бліжэйшы час, лічы, праз старонку ці праз дзве.

Аднак нейкім цудам першы дзень пратрымалася, а на другі ўжо стала лягчэй: пра ежу наогул можна было б забыцца, каб не суседзі: калі ў першы дзень майго змагання яны гатавалі катлеты і варылі абрыкосавае сочыва, то на другі, бачыш ты, захацелася ім паспытаць дранічкаў і капусты тушанай, а я яе так люблю!

Тым не менш дзень не год, перажыла-перамучылася.

Я ўжо і не памятаю дакладна, колькі мінула дзён, калі да мяне завітала цётка Галя, маміна сяброўка. У той дзень я вырашыла зварочваць свой эксперымент, бо мая любімая спадніца ўжо два дні таму пачала сігналаваць мне: маўляў, хопіць, дарагая, а то пры такіх тэмпях нам давядзецца развітацца. Я і сама ўжо зразумела, што перавыканала план, калі з цяжкасцю дапаўзла да бліжэйшай крамы і з аддышкай старэнькай бабулькі ледзь далезла на свой трэці паверх. Потым яшчэ распачала прыбірацца ў кватэры, а тут і выявілася, што пасля таго, як я нагінаю долу галаву, мяне пачынае ванітаваць. Падлогу давалася дамываць адмысловым чынам, быццам я сляпая, погляд мой быў скіраваны не на падлогу, а на сцены і мэблю. Ад гэтай няўвагі да сябе падлога пакрыўдзілася і, не інакш з жадання адпомсціць мне, засталася мурзатай.

Такі вось незвычайны фізічны экзэрсіс і падкасіў мяне цалкам. Ледзь даплялася да канала. Адпачну і ўстану, ага, а ўстаць жа я не магу: як толькі маё цела прымае вертыкальнае становішча, я валюся, нібыта лялька, у якой замест ног шарык.

А дарма цела са мной так пачало сябе паводзіць, у мяне ж мэта высакародная з’явілася — дайсці да кухні і зварыць паболей вугляводаў, каб падмацаваць арганізм сотнай-другой калорый. У такі момант ужо не да пахудзення, тут бы выжыць.

Ляжу, і думка страшэнная ў галаву ўпаўзае: усё, канец. Сяброўкі ўсе як адна на лета разляцеліся хто куды, бабуль-дзядуль у мяне ўжо няма, пра бацьку мне наогул нічога невядома, мама на ўсе мае пытанні маўчыць. І так мне шкада сябе зрабілася: памерці давядзецца з-за дурацці сваёй. Вось у такі трагічна-драматычны момант і прыйшло маё выратаванне ў выглядзе цёткі Галі, якая, не дачакаўшыся, што ёй адчыняць (а званок я і не чула, ён ужо колькі месяцаў быў сапсаваны), адчыніла дзверы тымі ключамі, якія пакінула ёй мая абачлівая мамачка. Праўда, у першыя хвіліны я зусім не ўзрадавалася мамінай сяброўцы, бо яна такі вэрхал усцала, ай-ай-ай, “хуткую” выклікаць кінулася, але, пачуўшы, што я такая худая і бледная не ад хваробы, а праз барацьбу, якая зайшла ну зусім не туды, куды яе накіроўвалі, спынілася пасярод кватэры як укапаная. Праз некалькі хвілін ваганняў я зразумела: “хуткай” не будзе, а чакае

мяне размова з мамай, якой па тэлефоне мая выратавальніца ўжо дакладала пра вынікі апошніх дзён маёй біяграфіі.

— Не, “хуткую” не выклікала, сама ведаеш, куды яе завязуць, гэта ж пляма на ўсё жыццё. Калі прыедзеш? Добра, добра... Пасяджу з ёй... Ага. Ты ж сама медык, выхадзіш, ды худая, страшная, што тут гаварыць... Давай тэрмінова выезджай.

З наступнага дня мама выходжае, а я ёй дапамагаю, імкнуся з усіх сіл акрыяць, каб спыніць яе слёзы і “перазагрузіць” нарэшце ейны позірк.

Мама корміць мяне праз дзве гадзіны маленькімі порцыямі ані халоднай, ані гарачай ежы, смаку якой я зусім не адчуваю. Мне што яблык, што абрыкос, што аўсянка, што манка — усё адно — не тое, што раней, перабірала-выбірала, тое буду, тое не буду, гэта смачна, а гэта толькі свінні могуць есці, носам круціла.

Цяпер я маўклівы і ўдзячны паглынальнік усяго, што даюць, нібыта касманаўт на арбіце, які глытае свае пакецікі без колеру, без смаку і без паху. Калі мне, напрыклад, наліць замест кампoutu з сушаных яблыкаў “Fairy” з водарам зялёнага яблыка, я вып’ю і скажу: “Вялікі дзякуй, якая смачата”. Мама робіць мне яшчэ і ўколы, балючыя такія, вітаміны розныя, усе, якія павінны быць у чалавека, але якія я так неабачліва павыганяла прэч са свайго арганізма. Яшчэ мне патрэбна свежае паветра, таму кожную раніцу я выходжу і сяджу на лавачцы, вартую пост, што займаюць звычайна бабулькі, якія цяпер адпачываюць-працуюць на лецішчах.

Аднойчы падчас аднаго з такіх адпачыванняў-вартаванняў сядзела я, нічога і

Раніцай я зазірнула ў люстэрка і не ўбачыла больш на твары карычневых плям, сведчанняў парушаных маёй дурасцю працэсаў пігментацыі, мяне гэта ўзрадавала, бледнасць засталася, але ж плямам, плямам я сказала “да пабачэння”, “гудбай”, “ад’ё” — спадзяюся, назаўжды.

Я ніколі не лічыла сябе прыгожай ці то з-за шырокіх скулаў (відаць па ўсім, нейкі мангола-татар завітаў у наш род-радавод падчас іхняй навалы на нашыя землі), ці то з-за вачэй... Не, вочы мае мне падабаюцца, але толькі на фотаздымку, дзе мяне два гады, там яны такія велічэзныя, як два сподкі, дакладней, як дзве талеркі. Якім чынам з такіх “гігантаў” атрымаліся да дзявятага класа адно толькі міндалепадобныя вочы, зразумець я не магу. На ўроках англійскай мовы я для ўсяго класа была дэманстратарам “almond-shaped eyes”. Вось так: ва ўсіх вочы як вочы, у каго “біг”, у каго “смог”, а ў мяне “алмонд”. А яшчэ ж рабачіння-рабачіння... Яно наогул на маім твары пачувае сябе паўна-вартастым гаспадаром. Праўда, нос — гэта мой гонар, прыгожанькі, акуратненькі, адным словам, такі, які мне і патрэбны, але, як кажуць, адзін у полі не воін, ён усіх да таго стану, каб на цябе людскія позіркі пачапалі шылду “прыгожая знешнасць”, выцягнуць не можа.

Спачатку я вельмі хацела быць падобнай да Жызэль Бундхэн, бразільскай супермадэлькі, а потым, убачыўшы перадачу пра Грэйс Кэлі, колішнюю каралеву Манака, доўгі час шкадавала, што мая знешнасць не мае нічога агульнага з ейнай, пасля ж я паглядзела адзін вядомы серыял... там была такая прыгажунька-актрыса... дый апошнім часам я прыглядаюся да Карлы Бруні, нічога сабе такая...

— Вітаю! — нехта ўрываецца ў мае невясёлыя думкі, лепш сказаць, стратэгічныя планы на бліжэйшую будучыню наконт майго жадання прыпадабенства.

А... гэта ж Сашка, прывітанне-прывітанне! Саша — мой аднагодак, сусед па лецішчы, ягоныя бацькі — мастакі, у іхняга сына таксама лепшыя сябры — альбом і аловак. Вось і цяпер ён беражліва трымае іх у зубах, пералазячы цераз плот, што адзяляе нашыя дзялянкі. Падыходзіць да мяне, з кішэні выцягвае вялікі спелы яблык.

— Трымай!
— Дзякуй. А які ў яго смак?
— Гэта самы смачны яблык ва ўсім свеце!

— Ого! Аднак, які гонар, то дзякуй яшчэ раз! Чым жа ён такі адметны?

— Ён — апошні... Ад нашай старэнькай яблыні. Падарунак перад развітаннем.

Яблык важкі, гладкі і прыгожы. Чырвоны-чырвоны! Аж вочы слепіць ягоная чырвань!

— Пойдзем да нас. Падзякуеш яблыні, развітаецца з ёй.

Я, павольна ступаючы, накіроўваюся да веснічак...

Пад вечар Сашка прыходзіць ізноў, працягвае мне аркуш паперы і са словамі “гэта табе!” знікае.

Малюнак мастака-пачаткоўца Сашкі. Паглядзім, што ж ён там накрэмаў...

Пад старой яблыняй сядзіць ладная, сімпатычная дзяўчынка, у руках ейных — яблык, у якім сіла і моц, любоў і пяшчота, надзея і вера для той, што павінна жыць, ад той, што павінна памерці.

На малюнку не Жызэль Бундхэн, не Грэйс Кэлі, на ім — я, такая, як ёсць... І... я — прыгожая! Ах, якая ж я прыгожая!...

— Мама, мама! Я адчуваю, адчуваю, ён — салодка-горкі. Яблык — салодка-горкі!

Мама абдымае мяне, па шчоках яе цякуць слёзы, я з надзеяй зазіраю ў ейныя вочы: перазагрузіўся, позірк перазагрузіўся! Нарэшце!

Мой дарагі падарунак, ты сапраўды салодка-горкі: салодкі, як любоў тых, хто побач з намі, горкі — як любоў тых, хто нас пакінуў!

Яднанне ў малітве і творчасці

Міжнародная выстаўка “Іконы” адкрылася ў мастацкай галерэі Інстытута тэалогіі імя святых Мяфодзія і Кірылы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Назва экспазіцыі — простая, пазбаўленая прыўкрасных эпітэтаў — раскрывае яе канкрэтны змест і адразу настройвае на сустрэчу з мастацтвам сакральнага жывапісу, спакроўленага са старажытнай, прыгожай і трагічнай гісторыяй веры хрысціянскай, з багаслоўскай мудрасцю, з кананічнымі традыцыямі іканапісных школ.

Святлана БЕРАСЦЕНЬ, фота аўтара

Знаёмячыся з выстаўкай, і сапраўды адчуваеш светлы дух веры, які выходзіць ад абразоў ды біблейскіх сюжэтаў, тонкія эманцыі малітоўнага настрою, што ад святых выяў перадаецца гледачу. Аднак у адрозненне ад нярэдка ў наш час музейных прэзентацый, якія знаёмяць з адрэстаўраванымі шэдэўрамі старажытнага іканапісу, гэтая экспазіцыя настройвае эмоцыі, думкі, развагі наведвальнікаў на новы лад. Бо “Іконы” — невялікая, але вельмі яркая частка таго працэсу, што адбываецца ў сучасным сакральным жывапісе. Дзякуючы гэтай выстаўцы, зладкаванай Інстытутам тэалогіі ды Польшкім інстытутам у Мінску, мы можам убачыць некаторыя работы ўдзельнікаў Міжнародных майстар-класаў іканапісу, якія з 2009 года штоверасень ладзяцца ў Польшчы, у горным паселішчы Навіцы.

Гэты ціхі куток паблізу мяжы са Славакіяй арганізатары праекта выбралі як ідэальнае месца для духоўных стасункаў і засяроджанай творчасці: там няма камп’ютараў ды інтэрнэту і не працуюць мабільныя тэлефоны. Ды ёсць драўляныя дамкі для жытла і майстэрняў, харчаванне і гарачая вада. Майстар-класы ў Навіцах збіраюць жывапісцаў з Польшчы,

Украіны, Славакіі (летась да іх далучыліся ўдзельнікі з Беларусі), якія працягваюць праваслаўныя і каталіцкія традыцыі ў іканапісе, арыентуючыся на візантыйскі канон. Сярод іх і студэнты, і людзі без спецыяльнай мастацкай адукацыі. Тут ладзяцца тэарэтычныя заняткі, канферэнцыі, дыскусіі з удзелам вядомых мастацтвазнаўцаў і тэолагаў. Вельмі важна, што арганізатары праекта прытрымліваюцца прынцыпу сумеснай працы і малітвы іканапісцаў абодвух традыцыйных напрамкаў хрысціянства. Новыя абразы часова размяшчаюцца ў мясцовай капліцы. А яшчэ ўзоры сучаснага навіцкага іканапісу вандруюць па розных гарадах Польшчы ды Украіны. Цяпер завіталі ў Мінск, прадставіўшы галоўныя тэматычныя кірункі

ўсіх трох семінараў, якія прысвячаліся іканаграфіі Хрыста, Маці Божай і прарокаў ды анёлаў. Работы іканапісцаў суправаджае выстаўка выразных здымкаў польскага фатографа Вацлава Бугны, які назірае за працай мастакоў і ўмее “спыняць” яе натхнёныя імгненні.

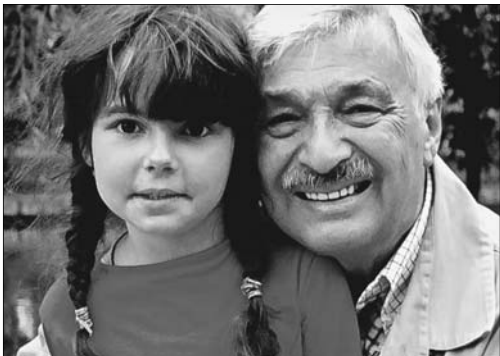
Пра духоўную, мастацкую, грамадскую значнасць гэтага праекта, пра дзівосную творчую і сяброўскую атмасферу саміх сустрэч-семінараў гаварылася падчас вернісажу, сярод удзельнікаў якога былі

Суарганізатары майстар-класаў у Навіцы — Таварыства сяброў Навіцы, Брацтва грэка-каталіцкай моладзі “Сарэпта”, кафедра сакральнага мастацтва Львоўскай акадэміі выяўленчага мастацтва, варшаўскія суполкі “Шляхі Іконы” ды іканапісная “Школа Хрысціянскага Усходу”, мінская майстэрня “Ikonique”. Наведаць выстаўку “Іконы” ў Інстытуце тэалогіі БДУ можна штодня, да 8 ліпеня.

першы прарэктар Інстытута тэалогіі епіскап Бабруйскі ды Быхаўскі Серафім; протаіерэй Аляксандр Шымбалёў, кіраўнік аддзела адукацыі ды катэхізацыі Мінскай епархіі; ініцыятар майстар-класаў у Навіцах Матэвуш Сора; Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Польшчы ў Беларусі Лешак Шарэпка; прадстаўнікі Польскага інстытута ў Мінску і сталічнай інтэлігенцыі; львоўскія ды мінскія іканапісцы.

У маляўнічым выданні, падрыхтаваным да выстаўкі, нямала напісана пра семінары ў Навіцах. Вось што, сярод іншага, значыць ксёндз прафесар Міхал Яноха: “У захапленні іконай, якое ў апошняе дваццацігоддзе дасягнула проста небывалых памераў, хацелася б бачыць значна больш, чым толькі моду і рэлігійна-эстэтычныя сентыменты. Думаю, у сваёй найглыбейшай плыні зацікаўленасць іконай больш ці менш выяўляецца свядомасцю, жаданнем знайсці тое страчанае адзінства ісціны і прыгажосці, цела і духу, Усходу і Захаду. Сёлетняя выстаўка з’яўляецца адным са сведчанняў такой зацікаўленасці. У эпоху атамізацыі грамадскага жыцця, а разам з ім і мастацтва, дзівіць стаўленне іканапісцаў, якія рашаюцца на сумеснае маленне і тварэнне пад адным дахам... Ёсць вялікая верагоднасць, што тыя абразы будучы перададзены наступным пакаленням як свайго роду рэліквія і ў той жа час сямейная памяць. Ці можа хацець майстар-мастак большага за тое, што перад яго тварэннем будучы маліцца сучасныя вернікі, а мабыць — таксама іх дзеці і ўнукі?”

Ізмаіл Капланаў з юнай выканаўцай Ганначкай Смірновай.

Душчынская, Ігар Задарожны, Андрэй Коласаў, Якаў Навуменка, Наталля Салава, Аляксандр Саладуха, Алес Сямёнаў, Пётр Ялфімаў. А яшчэ — дзяржынскі спявак Павел Рахманько, паэт Алес Жукаў і дзевяцігадовая Ганначка Смірнова, з якой Ізмаіл Львовіч супрацоўнічаў на працягу трох гадоў як з выканаўцай некалькіх яго песень для дзяцей.

Апроч вядомых кампазіцый, аркестр і салісты рыхтуюць тры абсалютныя прэм’еры — зусім новыя ўзоры жывой і актуальнай песеннай творчасці І. Капланава, якая гэтак раптоўна ператварылася ў спадчыну...

ART-пацёркі

Лана ІВАНОВА, фота з архіва тэатра і аўтара

Салістку НАВТ оперы і балета Беларусі Кацярыну Алеянік можна віншаваць з чарговым поспехам: яна стала лаўрэатам 3-й прэміі VII Міжнароднага балетнага конкурсу ў Хельсінкі, у якім удзельнічала 100 выканаўцаў з больш як 20 краін. Ён ладзіўся ў Фінскай нацыянальнай оперы ў межах праграмы, прысвечанай святкаванню 200-годдзя Хельсінкі як сталіцы Фінляндыі.

Кацярына Алеянік.

Кацярына Алеянік, партнёрам якой выступіў саліст нашага тэатра Ігар Аношка, у 1-м туры конкурсу выканала па-дэ-дэ з балета “Дон Кіхот”, у 2-м — сучасны нумар “Крохкі вечны рай”, пастаўлены Д. Куракулавым, у 3-м — па-дэ-дэ з “Лебядзінага возера” і нумар “Я і я” харэографа Д. Залескага.

Не лёс і творчасць аднаго майстра, а заўважны напрамак у гісторыі айчыннага жывапісу стаўся тэмай імпрэзы, праведзенай у музеі Гомельскага палацава-паркавага ансамбля. Яна ладзілася ў межах выставачна-адукацыйнага праекта “Класікі беларускага мастацтва”. Увазе наведвальнікаў вернісажа, разгорнутага ў вежы палаца Румянцавых і Паскевічаў, прапаноўвалася вечарына-партрэт “Гомельскі імпрэсіянізм. Творчасць Дзмітрыя Алеяніка, Роберта Ландарскага, Міколы Казакевіча”. Паўстагоддзя таму гэтыя творцы сваімі карцінамі запачаткавалі з’яву, якая паступова набывала пастыдоўнікаў і вызначылася як “гомельскі імпрэсіянізм”. Яны былі не проста спадкаемцамі знакамітых французаў, а шукалі сваю манеру для перадачы настройў і адчуванняў, яркую каларыстыку, адмаўляліся ад выкарыстання чорнай фарбы. Іх новы па тым часе жывапіс выклікаў асаблівую цікавасць на рэспубліканскіх выстаўках.

Прэзентацыя Маладзечанскага мясцовага дабрачыннага фонду “Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага” адбылася ў Канцэртнай зале музычнага каледжа, які носіць імя гэтай выдатнай асобы. Асноўная мэта фонду — пошук, захаванне і папулярызацыя аб’ектаў спадчыны роду Агінскіх (гістарычных, архітэктурных, археалагічных, мастацкіх, музычных, літаратурных

Помнік М. К. Агінскаму ў Маладзечне.

і г.д.) шляхам прыцягнення сродкаў, а таксама праз канцэртную, навуковую, музейную, публіцыстычную, турыстычную ды іншую дзейнасць. На эмблеме фонду — сілуэт вядомага помніка М. К. Агінскаму, устаноўленага побач з Маладзечанскім дзяржаўным музычным каледжам.

Песні вяртаюцца

Вольга ГЕРЦ, Арцём КУМЕЛЬСКИХ

28 чэрвеня ў Дзяржынскім гарадскім доме культуры адбудзецца канцэрт Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Беларусі імя Іосіфа Жыновіча, прысвечаны памяці вядомага дзеяча беларускай эстрады, папулярнага кампазітара, выканаўцы, аранжыроўшчыка Ізмаіла Капланава. Новая праграма знакамітага музычнага калектыву, названая “Песні вяртаюцца”, прагучыць у гэтай зале невыпадкова. Менавіта Дзяржынск стаў для незабыўнага артыста тым горадам, дзе год таму адбылося яго апошняе выступленне.

Летась увесну Ізмаіл Капланаў прыязджаў сюды разам з Алегам Жукавым і ўдзельнічаў у аншлагавым канцэрце, прымеркаваным да 40-годдзя творчай дзейнасці паэта-песенніка, свайго суаўтара. Урушаны гарачым прыёмам залы, музыкант паабяцаў прыехаць

у Дзяржынск разам з жонкай, заслужанай артысткай Беларусі Нэлі Багуслаўскай і прэзентаваць праграму сваіх песень. Аднак гэтага не адбылося: яго сэрца, адкрытае для ўсіх, чулае да чужых радасцей і трывог, не вытрымала ўласнага хвалявання і падвяло артыста ў той жа вечар. Дактары змаглі толькі палегчыць боль. На другі дзень пасля канцэрта Ізмаіл Капланаў памёр.

Яго песні вяртаюцца да дзяржынскай публікі ў новым абліччы. Іх аранжыроўкі стварыў заслужаны артыст Беларусі, выбітны музыкант-жыновічавец Аляксандр Крамко, які будзе ўдзельнічаць у праграме таксама як дырыжор. За дырыжорскім пультам выступіць і мастацкі кіраўнік Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра, народны артыст Беларусі Міхась Казінец: маэстра з энтузіязмам працаваў над увасабленнем ідэі гэтага мемарыяльнага канцэрта. Сярод удзельнікаў праграмы — салісты аркестра, Беларускай дзяржаўнай філармоніі, выканаўцы, добра знаёмыя публіцы: Іван Буслай, Марына Васілеўская, Ірына Дарафеева, Нэлі

Маладыя галасы ў новай зале

Завяршаецца першы канцэртны сезон у новай сталічнай зале “Верхні горад”, што з’явілася ў адноўленых мурах старадаўняга храма ў гістарычным сэрцы Мінска. Чатыры вечарыны з разнастайнымі праграмамі наведвальнікам залы прапанаваў за гэты сезон найстарэйшая музычна-адукацыйная ўстанова краіны — Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі. Вынікі гэтага спаткання гісторыі і сучаснасці, старажытнасці і маладосці ўразілі і слухачоў, і выканаўцаў.

Алена КАЛЯДА

Сапраўдны “парад планет” маладых музыкантаў, якія з юнацкай непасрэднасцю і энтузіязмам штурмуюць вяршыні прафесійнага майстэрства, разгортваюцца перад зацікаўленай і чулай публікай. Навучэнцы каледжа ды іх выкладчыкі зладзілі рознагалосую і маляўнічую імпрэзу, дзе чатыры канцэрты ладна склаліся ў чатыры часткі цэласнага музычнага дзейства. Але пра ўсё — па парадку.

Частка першая. “Свято Каляднай зоркі”. Пад такой паэтычнай назвай пры канцы мінулага года, у калядны час, адбыўся канцэрт харавых калектываў каледжа. Гэта быў святочны і ўзнёслы музычны дарунак цудоўным Калядам.

Магутным харавым парталам вечарыны ўспрымалася Імша Ф. Шуберта, што спалучыла ў высокім жанры музычнай літургіі на старадаўні лацінскі тэкст і эпоху кампазітара — пачатак ХХІ стагоддзя, і раннія гады хрысціянства, калі толькі ўсталяваліся асновы храмавага рытуалу. Працяглы і складаны твор быў выкананы аб’яднаным калектывам (спявалі камерны хор каледжа “Канцэртна” і маладзёжны хор “Спеў Белай Русі” Адміністрацыі Партызанскага раёна, дырыжор А. Снітко) прафесійна і нагхнёна.

Далейшая праграма прадставіла шэраг стылізаваных і жанрава разнастайных твораў. Да згаданых выканаўцаў далучыліся яшчэ чатыры (!) харавыя калектывы: навуцэнцаў спецыяльнасці “Спевы” — дырыжор А. Снітко; спецыяльнасці “Акадэмічны хор” — дырыжор Ю. Сікорская; спецыяльнасцей “Фартэпіяна” і “Музыказнаўства” — дырыжор Д. Жыгалава; вучняў сектара падпрактыкі — кіраўнік Л. Стульская. Чаргаваліся і зліва-

Фрагмент канцэрта “Іграем у ансамблі”.

ліся тэмбры жаночага, змяшанага і дзіцячага хароў, галасы салістаў і музычных інструментаў. Вечарына паступова набірала ход, каб “выбухнуць” грандыёзнай кульмінацыяй агульнай радасці і веселасці ў калядным перазвоне знакамтай “Jingle Bells”, што аб’яднала на сцэне ўсіх удзельнікаў канцэрта.

Частка другая. “Іграем у ансамблі”. Рамантыкай старадаўняй сядзібы, веснавым водарам квітнеючага бэзу, юнацкім прадчуваннем кахання, новых сустрэч і жыццёвых дарог быў прасякнуты наступны канцэрт. Паэтычны настрой у яго атмасферу адразу ж прынеслі вакальны і фартэпіяны дуэты з музыкай М. Глінкі і К. М. Вебера, лірычнымі вершавымі прадмовамі вядучай канцэрта Ірыны Лук’янавай. Настрой гэты падтрымліваўся эмацыянальна прыўзнятым гучаннем рамантычных твораў К. Шыманоўскага, Г. Свірыдава для класічных складаў інструментальных дуэтаў і трыа. Ён адцяняўся танцавальнымі рытмамі больш сучаснай музыкі, якую выконвалі ансамблі духавых і перкусіі. Яго нібы

перастваралі на свой лад набліжаныя да эстраднага шоу выступленні ансамбляў вяланчэлістаў і скрыпачоў.

Ансамблевая ігра — асаблівы стан выканальніцтва. Прывігальны, бо дае магчымасць сумеснага граення, і па-свойму складаны, бо трэба ў гэтай сумеснай творчасці знайсці пэўны тон партнёрскіх адносін. Знойдзены ў канцэрте “генеральны” тон лірычнага дыялогу як паміж самімі выканаўцамі, так і паміж музыкамі і слухачамі найлепшым чынам спрыяў той атмасферы юнацкіх мрояў і пачуццяў, што лунала ў зале ўвесь вечар.

Частка трэцяя. “Вясновы калейдаскоп”. Пасля часткі лірычнай, адпаведна законам класічнага цыкла, надыйшла чарга жартоўна-жанравага, зухаватага скерца. “Тульнёвыя забавы чалавецтва”, паводле акадэміка Б. Асаф’ева, уасабляюць адпаведныя часткі санат ды сімфоній. Атмосфера бліскавай віртуознай ігры і гульні — у самым шырокім сэнсе гэтых слоў — панавала ў трэцім канцэрте каледжа. Прадстаўнікі найстарэйшай спецыяльнасці

дэманстравалі сваё майстэрства ў валоданні народнымі інструментамі. Гучала музыка і традыцыйнага для іх песенна-танцавальнага кітальту, і класіка-рамантычнага, і са складанай ультрасучаснай стылістыкай, і эстрадна-джазавага напрамку. Баян, акардэон, цымбалы, баталайка, гітара, домра ды мандаліна вялі рэй. На сцэну выходзілі даўно створаныя і вядомыя ў сталіцы і ў краіне ансамблі цымбалістаў “Беларусачка” (кіраўнік — Л. Чысціліна-Кулакова) і “Залатая струна” (кіраўнік — Г. Полесава), маладзейшы, але ўжо знакаміты ансамбль “Takestyle” (кіраўнік — Т. Іванова). Асабліва ўвага слухачоў была скіраваная на салістаў. Дарэчы, большасць удзельнікаў канцэрта мае званні лаўрэатаў і дыпламантаў музычных конкурсаў. Лепшыя з лепшых нядаўна зноў пацвердзілі статус сапраўдных віртуозаў: Віктар Макаранка, Максім Кірыкаў і Анжаліка Невар занялі адпаведна першае, другое і трэцяе месцы ў VI Рэспубліканскім конкурсе імя І. Жыновіча.

Частка чацвёртая. Фінал. У канцэрте “Да вяршыняў майстэрства” выступілі лепшыя з навуцэнцаў каледжа — лаўрэаты і дыпламанты рэспубліканскіх і міжнародных конкурсаў, стыпендыяты спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Яны ўразілі артыстычным і прафесійным выкананнем складаных твораў сусветнай музычнай класікі. Тут былі арый з опер і віртуозныя інструментальныя фантазіі, высокая поліфанія і лірычныя п’есы. І нават калі не ўсё ў маладых выканаўцаў выходзіла ідэальна, публіка шчыра падтрымлівала іх.

Удзел у конкурсах, канцэртах, фестывалях — неабходныя прыступкі на гэтым шляху да вяршыняў майстэрства. Гэта і мера прафесійных дасягненняў, пра якія сведчаць не толькі медаль і дыплом, а найперш — неаб’якаваць публікі, яе радасць ад сустрэч з новымі імёнамі таленавітай музычнай моладзі.

Нашы юбіляры

Мікалай Іванавіч СЕЎ-РУКОЎ — прафесар Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, старшыня Асацыяцыі беларускіх баяністаў і акардэаністаў БСМД, член праўлення саюза;

Аляксандр Іванавіч СЦЕПАНЦОЎ — загадчык кафедры менеджменту сацыяльна-культурнай дзейнасці, кандыдат культуралогіі, дацэнт БДУ культуры і мастацтваў;

Этэры Канстанцінаўна МІМІНАШВІЛІ — настаўнік Дзіцячай музычнай школы № 2 імя М. І. Аладава г. Мінска;

Іван Апанасавіч ЧАРАПКО — настаўнік, кіраўнік узорнага цымбальнага аркестра Лучнікоўскай дзіцячай музычнай школы мастацтваў Слуцкага раёна, старшыня пярвочнай арганізацыі БСМД;

Аляксандр Паўлавіч ЕЎСЮКОЎ — хормайстар Светлагорскай дзіцячай школы мастацтваў Гомельскай вобласці;

Аляксандр Паўлавіч МІЛЬТО — пенсіянер, былы выкладчык Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Музыканты збіраюць лаўры

Калектывы Беларускага саюза музычных дзеячаў на міжнароднай арбіце

Наталля ВАСІЛЁНАК

Рыхтуючыся да 25-годдзя БСМД, яго члены і творчыя калектывы папаўняюць скарбонку сваіх дасягненняў. З сапраўдным фурорам у Санкт-Пецярбургу на міжнародным конкурсе-фестывалі фальклорнай творчасці “Малахитовая шкатулка” выступілі прадстаўнікі нашага саюза. Гэты прэстыжны конкурс-фестываль, які мае глыбокія народныя карані, праводзіцца з мэтай папулярызацыі традыцыйных формаў самадзейнай творчасці, павышэння прафесійнага майстэрства выканальніцкіх калектываў, далучэння шырокай грамады да мастацкай творчасці, выхавання музычнага густу на прыкладзе культурных традыцый розных народаў.

Ансамбль трубочоў “Festivo”.

Сёлетні творчы форум “Малахитовая шкатулка” ярка прадэманстравалі умацаванне сяброўскіх сувязей паміж народамі, гарманізацыю міжэтнічных і міжнацыянальных зносін, стаў прыкладам узаемаўзбагачэння нацыянальных культур. Вельмі цёпла прынялі выступленне калектыву БСМД — ансамбля беларускіх народных духавых інструментаў “Дудачка” Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў у складзе Андрэя Сцяпанавы, Андрэя Анціпенкі, Дзмітрыя Сопавы, Марыі Драмковай і Яніны Яکشэвіч (мастацкі кіраўнік — дацэнт Ігар Мангушаў). І як вынік — высокая ацэнка майстэрства гэтага калектыву міжнародным журы: званне лаўрэата конкурсу з уручэннем дыплама I ступені. Дарэчы, двое ўдзельнікаў гэтага ансамбля на высокім узроўні прадэманстравалі і магчымасці нашых нацыянальных інструментаў — дудкі, жалейкі, дуды, акарыны, — упэўнена выступіўшы ў сольнай намінацыі: Марыя Драмкова заваявала званне лаўрэата конкурсу з уручэннем дыплама I ступені, а Андрэй Сцяпанав за сваё віртуознае выкананне быў адзначаны Гран-пры конкурсу. (Выкладчык маладых музыкантаў — дацэнт Ігар Мангушаў, канцэртмайстар — Настасся Юшкова).

Поспехаў дамогся на гэтым жа конкурсе яшчэ адзін калектыў БСМД — ансамбль трубочоў “Festivo” (мастацкі кіраўнік — прафесар Аляксандр Карацееў). Гэтыя выканаўцы на беларускіх народных драўляных трубах — Сяргей Каванаў, Аляксандр Карацееў, Андрэй Анціпенка, Дзяніс Смірноў — здзівілі публіку і калег тым, што на такіх бязцам бы архаічных традыцыйных інструментах, на якіх гучалі толькі сігналы пастухоў, была выканана арыгінальная праграма з твораў І. Мангушава: “Рана, рана сонейка ўзышло”, “Урачыстая фанфара”, полька “Скакуха”. І як пацвярджэнне майстэрства нашых музыкаў — званне лаўрэата конкурсу з уручэннем калектыву дыплама I ступені.

Марыя Драмкова, Ігар Мангушаў і Андрэй Сцяпанав.

Нядаўна прадстаўнікі БСМД вярнуліся з прэстыжнага музычнага форуму — IV міжнароднага фестывалю духавой музыкі імя Васіля Саколіка “Фанфары Ялтты”. Прадстаўляючы Беларусь, нашы выканаўцы годна выступалі падчас правядзення марш-параду, цырымоніі адкрыцця, у канцэртных праграмах, шыкоўным капусніку “Музыкі ўсміхаюцца”, у конкурсных праграмах, цырымоніі закрыцця і заключным гала-канцэрте. І вынікі ўражваюць! Ансамбль трубочоў “Festivo” заваяваў званне лаўрэата і дыпломы II ступені нават у дзвюх намінацыях: класічнае выканальніцтва і эстрадна-джазавае выканальніцтва.

А вось народны духавы аркестр “Віціны” раённага Цэнтра культуры са Стоўбцаў (мастацкі кіраўнік калектыву — Аляксандр Нічыпаровіч) прывёз з Ялтты званне лаўрэата конкурсу ў намінацыі “Аматарскія калектывы” і прэстыжны Гран-пры.

А п’есы прыходзяць самі...

Вольга ГАВАРКО

— Юрий Уладзіміравіч, раскажыце, калі ласка, гісторыю напісання п’есы “Аднакласнікі”.

— Па-першае, на сцэне ТЮГа мае п’есы ставіліся і раней. Былі дзіцячыя пастаноўкі “Купальская ноч” (рэжысёр-пастаноўшчык Мадэст Абрамаў), “Старадаўняя казка”, дзе я сам быў і аўтарам, і рэжысёрам. А вось спектакль для дарослых на гэтай сцэне стаўлю ўпершыню.

Камедыя “Аднакласнікі” была напісана даўно, цяпер яна перапісана — з разлікам на пэўных акцёраў і, вядома, з улікам сённяшніх актуальнасцей. Чаму яна напісалася, не магу сказаць... проста хацеў напісаць камедыю, у якой не было б падонкаў, дрэнных, зайздрослівых людзей, а проста склалася б такая забытая сітуацыя, смешная, недарэчная, дзе трэба было б звычайным людзям выкручвацца і ў рэшце атрымаць для сябе добры ўрок. На мой погляд, у нашым тэатры на сённяшні дзень не хапае камедый для дарослых. Бо тэатр ў нас не толькі дзіцячы, ён — сямейны.

А ўвогуле, камедыя ў рэпертуары спатрэбілася па многіх прычынах. Адна з іх — наша цяперашняе месцазнаходжанне. Пакуль будынак ТЮГа на рэстаўрацыі, працаваць даводзіцца на маленькай сцэне, для якой вельмі складана падбраць адпаведны матэрыял. “Аднакласнікі” адпавядалі рэальным умовам як нельга лепш: камедыя, адно месца дзеяння, 5 роляў. Таму і вырашылі ставіць.

Марына ПЯТРОВА,
рэдактар літаратурна-драматычнай часткі НАДТ
імя Якуба Коласа

Тэатр!.. Ці не ён застаецца тым месцам, дзе ў рэжыме online можна атрымаць вопыт, навучыцца разумець іншага чалавека, паспрабаваць разабрацца ў сваёй душы, пачуць яе? Але няўжо паступова тэатр мусіць пакінуць жыццё новых маладзёнаў, знікнуць, як штось бескарыснае? Не думаю. І сведчаннем таго — апантанае імкненне школьнікаў Віцебска далучыцца да тэатральнай творчасці. Сапраўды, тыя два сёлетнія дні, калі ўжо шаснаццаці разоў на Малой сцэне Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа праходзіў конкурс — сцэнічныя чытанні “Школьны тэатр”, былі прасякнутыя неўтаймоўнай энергіяй артыстаў-пачаткоўцаў. Для іх магчымасць трапіць на сцэну, ды і ў сам будынак Коласаўскага тэатра ў якасці выканаўцы ролі ў спектаклі — як падарожжа ў паралельны і надзвычай вабны свет, падарожжа туды, дзе яны будуць пачуць, дзе знойдуць падтрымку ў руху наперад...

Фестываль-конкурс “Школьны тэатр” — унікальная з’ява для Беларусі. Гэтым разам ён быў прымеркаваны да 130-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Здаецца, абодва вялікія паэты ўзрадаваліся там, на нябёсах, і ўсімхнуліся з палёгкай, калі пачулі, як шаснаццаці год запар

Тры гады Юрий Кулік працуе ў Беларускім рэспубліканскім тэатры юнага гледача. Ён — дырэктар. А яшчэ — рэжысёр і драматург. У 2010 годзе Ю. Кулік як аўтар і рэжысёр стварыў дзіцячы спектакль “Пані Завіруха”. У сёлетняй прэм’еры — спектаклі для дарослых “Аднакласнікі” — ён ізноў і аўтар п’есы, і рэжысёр-пастаноўшчык.

Гэтая пастаноўка для мяне асабліва значная, бо хутка мой юбілей, і гэта будзе добры падарунак сабе і тэатру, спадзяюся, і гледачу. Наогул, чалавек, які ўсё жыццё прысвяціў тэатру, да яго прырастае і не можа жыць, каб не аддаваць. Я прайшоў доўгі

заўсёды рэжысёр, прачытаўшы добрую п’есу, нават калі яна яму і падабаецца, зможа годна ўвасобіць яе на сцэне. Напрыклад, п’есы Чэхава. Усе кажуць — яны геніяльныя, а добрых спектакляў паводле чэхаўскіх п’ес вельмі мала: ставіць такі матэры-

Сцэна са спектакля “Аднакласнікі”.

творчы шлях як акцёр, драматург, рэжысёр; стаў дырэктарам. Я не магу быць у тэатры і сядзець у кабінёце. Хачу ствараць, дарыць, рабіць тое, што я ўмею і люблю.

— Скажыце, а ці былі цяжкасці ў напісанні ці пастаноўцы п’есы?

— Калі хтосьці спрабуе напісаць п’есу ці напісаў ужо, дык разумее, якія цяжкасці ўзнікаюць. Бо, заўважце, драматургі-яі займаецца не так ужо і шмат людзей, асабліва ў Беларусі. Галоўная складанасць у тым, што п’еса — гэта толькі падстава для спектакля. І далёка не

ял няпроста. Бывае, п’еса слабенькая, а на яе аснове атрымліваецца вельмі добры спектакль, які ідзе доўга і паспяхова. Цяжкасці ёсць заўсёды, галоўнае — умець іх пераадоляваць. П’есу “Аднакласнікі” я ўпершыню ставіў у 1990-х гадах. Напісаўшы яе, звярнуўся ў Тэатр Іванова з Адэсы, які быў тут на гастролях. Адэсіты пачыталі і казалі: “Добра”, — але ставіць хто будзе? І я падахвоціўся ехаць да іх і ставіць п’есу. Думаю, атрымалася нядрэнна, бо спектакль ішоў у Адэсе 12 гадоў. У Беларусі “Аднакласнікі” таксама ставіліся: у Віцебску, Мазыры,

Бабруйску. Была спроба пастаноўкі ў Мінску, але не вельмі ўдалая. У Расіі ж п’еса ідзе да гэтага часу.

— У чым вы ўбачылі актуальнасць менавіта камедыі становішчаў?

— П’еса “Аднакласнікі” напісана тады, калі СССР развальваўся і была сумная напружаная атмасфера, адчуваўся фінансавы і душэўны крызіс. Мне падалося, што ў такі перыяд драма на сцэне непатрэбная. Вакол і так “драма”. І я напісаў камедыю. Гэта і цяпер актуальна: камедыя становішчаў — заўсёды весела, востра, павучальна для самых розных людзей: ад 16 гадоў да глыбокай старасці. Я лічу, што

Бліжэйшыя паказы спектакля “Аднакласнікі” адбудуцца ў новым сезоне — 26 і 27 верасня на сцэне Дома літаратара. П’еса, рэжысура і музычнае афармленне — Юрыя Куліка, мастак-пастаноўшчык Дар’я Волкава, пластычнае вырашэнне — Надзеі Лаўрухінай. Ролі выконваюць Аляксандр Палазкоў (Павел Сяргеевіч), Андрэй Кізіно (Ігар Мікалаевіч), Наталля Гарбаценка (Таццяна Віктараўна), Раіса Астравінава, Вольга Сініца (Ірына Васільеўна), Генадзь Гаранскі, Васіль Казлоў (Вася).

Аддзел мастацтваў “ЛіМа”

камедыя становішчаў можа зацікавіць лоблага гледача. Наогул, мне заўсёды складана вызначыць “узроставую” мяжу. Таму нават мае дзіцячыя казкі разлічаныя зусім не на маленькіх дзяцей. Я не ўмею пісаць для самых маленькіх. Напрыклад, драматург Сяргей Казлоў геніяльна піша

для малечы, а ў мяне не атрымліваецца. Я пішу для старэйшага ўзросту, мне гэта бліжэй.

— Магчыма, вы працуеце ўжо над чымсьці новым?

— Працую над казкай, якая вельмі даўно задумана і пакуль яшчэ пішацца. Магчыма, у хуткім часе выйдзе зборнік, у які ўвойдуць тры мае п’есы для дзяцей — “Купальская ноч”, “Старадаўняя казка”, “Пані Завіруха” — і дзве для дарослых — “Звычайная Шамаціла”, “Аднакласнікі”.

— Напэўна, уласны матэрыял ставіць лягчэй?

— Наадварот. Гэта вельмі цяжка. Вось п’еса “Аднакласнікі” вылежалася на паліцы, і па вялікім рахунку я стаўлюся да яе ўжо як да чужога матэрыялу. Тады можа атрымацца лепшы рэжысёрскі вынік. Свой матэрыял здаецца заўсёды такім зразумелым, “ідэальным”, але, як аказваецца, на сцэне гэта можа

быць зразумела толькі табе, а не іншым, не тым, хто глядзіць староннім вокам. Бо п’еса пішацца паводле адных законаў, а спектакль ставіцца паводле зусім іншых. І ў гэтым уся справа. Чужы матэрыял прасцей змяняць, за яго “не чапляешся”.

Юрый Кулік.

— Што вас натхняе і заахвочвае ў творчасці? Магчыма, ёсць нейкі сакрэт?

— Сакрэту няма. Я нават не ведаю, як з’яўляюцца мае п’есы. Часцей за ўсё “прыходзіць” сітуацыя (як у “Аднакласніках”), я пачынаю яе развіваць, развіваць — і атрымліваецца п’еса. Але гэта не просты працэс. Усе мае персанажы маюць свой характар, таму вядуць мяне, і я не заўсёды ведаю, чым скончыцца. Часам усё нібы перакульваецца з ног на галаву, што сам здзіўляешся. Часта п’еса ўпіраецца ў мёртвую кропку, і трэба адкласці матэрыял на нейкі час, таму што персанаж, маючы свой характар, не дае мне як аўтару лёгка выйсці з “тупіковага” становішча. Даводзіцца папрацаваць, каб рушыць далей. Некаторыя драматургі прыдумляюць сюжэт цалкам і запісваюць, ведаючы, што да чаго і як усё скончыцца. У мяне так ніколі не было. Я магу прыдумаць, але цягам працы ўсё памяняецца. П’есы прыходзяць да мяне самі.

Прылучэнне да сцэны

Час заўсёды вымагае, каб яму адпавядалі. Сёння людзі шукаюць новыя сродкі ўладкавання высакаякаснага жыцця, новыя інфармацыйныя тэхналогіі, новыя шляхі паскарэння ўсіх магчымых працэсаў... На гэта мы скіроўваем і моладзь. Атрымліваецца, сённяшні падлетак валодае неабдымна вялікім аб’ёмам інфармацыі, лягчэй узяць сабе часткай адкрытага на ўсе бакі свету, але адчувае вострую патрэбу эмацыянальнага насычэння, прагне глыбокага ўнутранага жыцця, разумення жывых чалавечых стасункаў. Ён звышдаверлівы, а гэта можа стацца ці небяспекай, ці добрай глебай для нараджэння творчай, самадастатковай асобы.

у Віцебску малых прамаўляюць са сцэны на чысцюткай беларускай мове!..

Сёлета ў фінал конкурсу выйшлі дзевяць драматычных калектываў. Для журы, у склад якога ўваходзілі заслужаны артыст Беларусі, прафесар, дэкан тэатральнага факультэта Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Уладзімір Мішчанчук (старшыня); заслужаны дзеяч мастацтваў, дырэктар-мастацкі кіраўнік тэатра імя Якуба Коласа Валерый Анісенка, выбітныя артысты-коласаўцы, справа выбару найлепшай пастаноўкі аказалася няпростай: разнапланавасць твораў і цешыла, і вымужала шукаць шляхі іх суаднясення. У выніку, Гран-пры атрымаў спектакль “Вечнае каханне” па матывах драматычнай паэмы Аляксея Дударава “Чорная панна Нясвіжа”, рэжысёрам якога з’яўляецца вучань дзясятага класа Даніла

Обухаў. Прызам за першае месца ўзнагароджаны калектыву гімназіі № 2 г. Віцебска пад кіраўніцтвам артысткі тэатра імя Якуба Коласа Алены Ганум за спектакль “Хрыстос прыязмліўся ў Гародні” — тэатральны эксперымент паводле аднайменнага рамана Уладзіміра Караткевіча. Акрамя лепшых спектакляў журы вызначыла і самых яскравых выканаўцаў жаночых і мужчынскіх роляў. Спектаклі-пераможцы былі запрошаныя да ўключэння ў рэпертуар Коласаўскага тэатра — і гэта здарылася ўпершыню за 16 гадоў існавання конкурсу, а лепшыя маладыя артысты атрымалі прапанову паступаць на тэатральны факультэт БДАМ. У межах фестывалю адбылася сустрэча Уладзіміра Мішчанчука з будучымі абітурыентамі, падчас якой усе ахвочыя змаглі “праслухацца” і атрымаць карысныя парады.

Прызёры сёлетняга конкурсу.

Варта было прысутнічаць там, каб пабачыць, як зіхаць твары заўважаных прафесіяналамі маладых творцаў, з якой павагай яны ўжо цяпер ставяцца да працы артыста, як усмоктваюць тэатральную этыку... Хутчэй за ўсё, з іх атрымаюцца выдатныя артысты, і ў гэтым будзе адмысловая заслуга “Школьнага тэатра”.

Дарчы, пяцёра артыстаў-коласаўцаў пачыналі свой творчы шлях менавіта са “Школьнага тэатра”. На гэты фестываль не трапілі чужыя падковы, аб’якавыя, і, мабыць, таму з іх найхутчэй, чым з каго іншага, атрымліваюцца сапраўдныя

артысты. Цяпер фестываль існуе на гарадскім узроўні, але як цудоўна было б пашырыць яго межы, бо наша краіна багатая на творчыя таленты...

Вядома, найбольш крэатыўных задум, памкненняў, жаданняў бруіцца ў асяроддзі падлеткаў. І добра знаходзіць для гэтай энергіі мірнае выйсце, а пасля — атрымліваць асалоду ад прапаноў маладзёнаў, падсілкоўваць іх ідэямі ўласную фантазію. Верыцца, што так будзе і надалей, што “Школьны тэатр” будзе жыць заўсёды — як адметны асяродак сцэнічнага мастацтва!

Зімовыя канікулы ў гэтым годзе я правяла ў сваёй бабулі на Палессі. У горадзе, адкуль я прыехала, снег толькі зацерушыў тратуары і дамы, а тут кожную ноч была завіруха, якая выла воўкам і стукала ў вокны колкім снегам. Заснежаныя стрэхі хат нічым не адрозніваліся адна ад адной і былі падобныя да маленькіх узгорачкаў. Кожную раніцу разам з бабуляй мы расчышчалі сцежкі да хлява, skleпa і варот. Гурбы былі такія вялікія, што наш сабака Кудраш хаваўся ў іх з вушамі. Потым бабуля распальвала печ і пякла бліны. Пасля сьнедання я збіралася ў лес. Там блукала паміж гурбаў снегу і дрэў, знаходзячы дзе-нідзе сляды зайцоў і ласёў, слухаючы, як доктар-дзяцел сваім стукам выганяе з дрэў усялякіх жукоў, якія псуюць кару.

Так ішлі дні. Зранку мы чысцілі сцежкі, сьнедалі, а пасля я зноў накіроўвалася ў лес (калі адна, а калі з Кудрашом), а бабуля заставалася сам-насам са сваімі гаршчкaмі і саганамі.

Аднойчы вечарам, калі ўжо ўсе клаліся спаць і вокны ў хатах блішчалі мутным жоўтым святлом, нехта зайшоў да нас у сенцы. Сабака не брахаў — значыць, гэта быў нехта з аднавяскоўцаў. Я адчула нейкую трывогу, села на ложку, а бабуля высунула галаву з запечка. Дзверы рыпнулі, і ў хату ўвайшла старая Ядвіся.

— Добрай ночы! — сказала яна хрыплым ад марозу голасам.

— А што гэта ты па начах ходзіш? — запытала бабуля з нейкай палёгкай.

— А мая ж ты Марыска, зноўку ён у вёску завіяў. Ужо ў Янушкавых цялё рэзаў, — дрыжачым голасам загаварыла старая, а снег, які таяў на яе валёнках, зрабіў маленькую лужынку каля ног.

— А божухна! — мая бабуля пляснула ў далоні.

Трохі пагаварылі, і Ядвіся пайшла, а бабуля запаліла свечку і доўга малілася перад абразамі. Потым, нічога не сказаўшы, пайшла да сябе ў запечак.

Раніцай мяне абудзіў сабачы брэх. Я расплюшчыла вочы. Бабулі ў хаце не было, а на стале стаяла міса з крупнікам. Падсілкаваўшыся, я выйшла на двор. Кудраш насіўся па сумётах, уздымаючы вакол сябе снежны пыл, і залівіста брахаў. З усіх канцоў вёскі яму адгукаліся сабакі.

Што тут робіцца? — я ішла па вуліцы і думала: “Чаму ўсе такія напалоханы?”

Растрывожаная сама, я не заўважыла, як дайшла да лесу. Але гэта быў ужо не той лес, які вабіў да сябе сваімі сцежкамі і птушыным клёкатам. Не, цяпер гэта быў лес, які таіў у сабе жах, небяспеку. Мне падалося, што ён стаў больш густым і цёмным.

“Вось ужо гэтыя бабулі! Нагоняць жаху!” — падумала я, адганяючы шэрыя думкі.

Я пайшла ў глыб лесу, азіраючыся і углядаючыся ў кожны кусцік і дрэва. Шоргат снегу, крык птушкі, трэск галля прымусалі ўсё ўнутры дрыжаць.

— А чаму ж гэта пані па лесе адна ходзіць? Тут ёсць вельмі галодныя ў гэтую пару года ваўкі.

Ад нечаканасці я аж падскочыла. Ззаду стаяў малады хлопец і спакойна глядзеў на мяне. Твар яго быў прыгожы, але вочы... Нешта адштурхоўвала ад яго позірку, дзікага, воўчага... Хлопец выдаваў крыху вышэйшым за мяне. На ім былі футра, шапка і валёнкі.

Вынікі чарговага конкурсу літаратурнай творчасці студэнтаў “Брама мар” — падведзеныя, прызы раздадзеныя, а рэдакцыі беларускіх літаратурных часопісаў чакаюць таленавітых аўтараў. “ЛіМ” гэтым разам прадстаўляе двух пераможцаў-празаікаў (іх было больш, насамрэч, бо шаноўнае журы не змагло вызначыцца з самым лепшым у гэтым жанры). З творчасцю астатніх, вы, несумненна, яшчэ сустрэнецеся на старонках айчынных выданняў. А тым, хто лічыць, што можа напісаць лепш, ёсць час падрыхтавацца і стаць удзельнікамі “Брамы мар-2013”!

Вакацыі з ваўкалакам

— Я тут заўсёды гуляю, — адказала я, здзівіўшыся, што не заўважыла, як ён падышоў да мяне. — А ты хто?

— Яшка, — проста адказаў ён. — Ты з гэтай вёскі?

— Я тут гасцюю ў бабулі. А ты? Раней я цябе не бачыла.

— Я жыву ўсюды, — адказаў незнаёмец, і па маім целе пабеглі дрыжыкі.

“Дзівак нейкі”, — падумала я.

— Калі хочаш, я пакажу табе лес, бо ведаю яго як свае пяць пальцаў. Мой дзед быў лесніком. Я ведаю шмат цікавых мясцін, — прапанаваў Яшка.

Хвіліну павагаўшыся, я ўсё ж згадзілася. Тым больш што хлопец быў загадкавы, а да вечара яшчэ далёка.

Пакуль мы ішлі па лесе, Яшка паводзіў сябе неяк незвычайна: браў у рукі снег і ўдыхаў яго пах, гладзіў дрэвы. Ён як бы вітаўся з лесам. Збоку гэта выглядала вельмі дзіўна. Потым ён вадзіў мяне па месцах, дзе ўлетку можна назбіраць баравікоў, суніц і арэхаў. Паказаў (праўда, здалёк) мядзведжы бярлог і яшчэ шмат чаго.

Калі мы выйшлі з лесу, быў ужо вечар. Зоркі зіхацелі мільёнамі ліхтарыкаў, пачынала марозіць, і на зямлю белымі мушкамі пасыпаўся снег.

— Дзякуй табе за прыемную прагулку, — шчыра сказала я. — Ужо позна, і бабуля, напэўна, хвалюецца. Я пайду, да пабачэння.

Ён нічога не сказаў, а я развярнулася і пашыбавала ў вёску. Калі трохі прайшла, я павярнулася, каб яшчэ раз паглядзець на майго новага знаёмага, але там яго ўжо не было...

Нарэшце я ўвайшла ў свой двор. Да мяне з вясёлым брэхам кінуўся Кудраш.

— Прывітанне, дружа! — я хацела пагладзіць сабаку, аднак ён чамусьці загрыкаў і пайшоў прэч.

Не звяртаючы на гэта ўвагі, я ўзышла на ганак, адчыніла дзверы і аслупянела: на мяне нешта насоўвалася, цяжка дыхаючы і моцна грукаючы нагамі аб падлогу... Калі гэта “нешта” падышло бліжэй, то я ўбачыла, што гэта малы бычок, якога бабуля невядома чаму ўцягнула ў сенцы. Напэўна, каб не змерз.

Смеючыся, я ўвайшла ў хату. На стале стаяла запаленая газніца, а бабуля сядзела на лаве ў куточку. Мне падалося, што яна была вельмі ўстрыможана.

— Дзе ты была так позна? — запытала бабуля, выходзячы на святло. — Ужо і вачэра астыла.

— У лесе гуляла, — адказала я, распранаючыся. — Там быў нейкі дзіўны хлопец, і мы...

— Які хлопец? — збянтэжылася бабуля.

— Дзіўны. Лес добра ведае... — і я расказала бабулі ўсё, што адбылося ўдзень.

— А калі я павярнулася, то яго там ужо

не было, — завяршыла я аповед.

— А Настачка! Не хадзі ты болей у лес, — у голасе бабулі чулася трывога. — Ён даўно ўжо не прыходзіў у вёску, але нешта зноў прывяло яго сюды.

— Ды што тут робіцца? — раззлавалася я. — Хто ён? І чаму яго з’яўленне так спужала ўсіх, што баба Ядвіся ажно сярод ночы прыйшла?

Бабуля не вельмі любіла, калі крычаць, і сказала мне, папраўляючы хустку:

— Еш і кладзіся. Зараз усё раскажу.

Ужо калі я ляжала ў ложку, бабуля падышла да мяне і, углядаючыся ў мой твар, села побач.

— Даўно гэта было. Жыў у нашай вёсцы лекар. Ратаваў людзей ад розных хвароб. Як і чым ён лячыў, ніхто не ведаў, але кожны, хто звяртаўся па дапамогу, хутка рабіўся здаровым. За гэта мы і празвалі яго чараўніком. Але ж хто ведаў, што гэта на самай справе так. (Вочы бабулі зрабіліся злымі і халоднымі, як той мароз, што размаляваў вокны.) Аднойчы адбылося страшнае здарэнне. Сын нашага старошга Яшка пасвіў авечак. Раптам на статак маланкай наляцеў воўк і схапіў адну. Як высветлілася, гэта была авечка чараўніка. Вярнуўшыся з поля, Яшка ўсё расказаў лекару. Той вельмі раззлаваўся і наслаў на юнака праклён. Чараўнік ператварыў яго ў ваўкалака і сказаў, што калі якая-небудзь дзяўчына не спужаецца яго ў абліччы звера, то быць яму зноў чалавекам. З таго часу Яшку ніхто не бачыў. Зрэдку ён наведваўся ў вёску, дзе рэзаў кароў, цягаў курэй па начах. Не было ад яго ніякай рады. Пасля гады два яго не было чуваць. А на гэтым тыдні ён зноўку з’явіўся, — закончыла бабуля, гледзячы некуды ў цемру акна.

— Заўтра прыедзе тата, і я хачу, каб ты паехала ў горад, бо ніхто не ведае, што гэта за хлопец, — сказала бабуля і пайшла спаць.

Але я ўсё зразумела: у лесе ён нячутна падышоў да мяне, воўчы позірк, “вітанне” з лесам, нават тое, што ён так нячутна знік, — усё падказвала: гэта той самы Яшка...

Поўнач. У хаце было ціха, толькі зрэдку ў сне ўздыхала бабуля. Я ляжала з расплюшчанымі вачыма, углядаючыся ў цемру. Яшка, чараўнік, праклён, прэварацень... Думкі, як восы, наляталі і джалілі маё сэрца. Я паднялася з ложка і, не запальваючы святло, апранулася. Выйшла з хаты, удыхнула марознае паветра. На дварэ было ціха, нават Кудраша не было ні відаць, ні чуваць. Штосьці цягнула мяне да лесу, нейкі абавязак...

Вось і лес. Вялікія сосны стаяць нерухома, пад шапкамі снегу на вершалінах. Цішыня і спакой, спакой і цішыня...

Я ўвайшла ў гушчар. Снег рыпеў ад кожнага кроку. Сэрца млела ад жаху і

цемры. Вялікі камяк снегу зваліўся з галіны і прымусіў мяне ўскрыкнуць.

— Не пужайся, — пачуўся ззаду голас.

Я павярнулася і знямела: перада мной стаяў вялікі воўк з жоўтымі нежывымі вачыма. Ён быў у два разы большы за звычайнага ваўка, але я не адчувала страху.

— Чаму ты прыйшла сюды? — запытаў воўк.

— Я ведаю ўсё. Я хачу табе дапамагчы, — як мага спакайней гаварыла я.

— Ты прыйшла мяне ратаваць? — іранічна запытаў воўк. — У такім выпадку чаму ж ты дрыжыш?

— Дык лепей пакутаваць? — з запалам пачала гаварыць я, не звяртаючы ўвагі на яго іронію. — Лепей уцякаць ад сабак і паляўнічых, што хочучь забіць цябе, нягледзячы на тое, што ты быў іх аднавяскоўцам? Яшка, паслухай, табе будзе лепш сярод людзей, ты зноў станеш чалавекам, табе не давядзецца ўцякаць і калаціцца ад холаду... — я выцягнула руку, каб яго пагладзіць, але ён адскочыў убок.

— Мяне баяцца, мной пужаюць малых дзяцей, мяне праклінаюць, — калі ён гэта гаварыў, то вочы яго гарэлі полымем, якое кранала сэрца. — Лепшага лёсу і не трэба. Ідзі дахаты, дзяўчынка, а я як-небудзь пражыву.

— Павер, я не хачу табе благага... — ласкава гаварыла я, набліжаючыся да яго. Я падышла бліжэй да ваўка, і ягоныя вочы сустрэліся з маімі.

— Не трэба, — ён стаяў так блізка, што было чуваць, як б’ецца яго сэрца, а потым — лёгкі дотык да шчакі, я заплюшчыла вочы...

Калі нарэшце апытомнела, то ўбачыла, што стаю на ганку сваёй хаты і дрыжыкі працінаюць мяне. Шчака яшчэ адчувала дотык воўчай пысы. Я ўвайшла ў хату, распранулася, залезла пад коўдру і заснула.

Бабуля пабудзіла мяне перад абедам. Яна вельмі здзівілася, што я так заспала.

— Напэўна, таму, што ўчора на морозе доўга гуляла, — адказала я і адвярнулася да акна. На дварэ Кудраш, дурэючы, рыў носам снег. Лес, які было трохі бачна, стаяў нерухома густой белай сцяной.

— А што будзе з тым Яшкам, калі ён сустрэне дзяўчыну, якая яго не спужаецца? — раптам запытала я ў бабулі.

— Ён шмат грашыў, рэзаў жывёлу, пужаў людзей, казалі, што нават маленькую дзяўчынку схапіў і зацягнуў у багну. Яго душа не знойдзе супакаення на зямлі, — адказала бабуля.

— Але ж ён зноў стане чалавекам? — з надзеяй запытала я.

— А хто яго ведае. На ўсё воля Божая, — і бабуля перахрысцілася.

“Значыць, ён усё ведаў...” — мільганула ў маёй галаве.

Тата прыехаў пад вечар. Пакуль яны гаманілі з бабуляй, я выйшла з хаты і стаяла каля машыны. На душы было цяжка і балюча. Розныя думкі лезлі ў галаву...

— Ну што? З Богам! — сказаў тата, выходзячы з хаты. Ён сеў у машыну і завёў матор. Я кінула позірк на лес. Між дрэў прамільгнула шэрая постаць, вельмі падобная да ваўка. “Бывай”.

Ксенія БАЖКО,
студэнтка 3 курса
факультэта беларускай і рускай філалогіі БДПУ імя М. Танка

Муштук

Леанід Мендзелевіч кожную раніцу едзе на працу. Ён муштруе дзяцей выдзмуваць ноты: Леанід Мендзелевіч — трубач. Леанід Мендзелевіч кожную раніцу апрануты алоўкава: проста.

У Леаніда Мендзелевіча няма нават рознакаляровага шаліка, які, як правіла, павінен быць у кожнага творчага чалавека. Але гэта не бянтэжыць Леаніда Мендзелевіча — ён маршыруе на працу муштраваць дзяцей выдзмуваць ноты.

Леанід Мендзелевіч мае гонар сёння граць у аркестры: ён раздрукаваў партыі для ўсіх інструмен-

таў, у тым ліку званочка і падвясных талерак. Дома склеіў раздрукоўкі і падпісаў свой лісток: “1-я труба”.

Леанід Мендзелевіч кожную раніцу выходзіць з метро апарань. Ён набывае 0,5 літра гарбузовага соку. Потым Леанід Мендзелевіч хаваецца ў школе.

Там ён адчыняе свой кабінет, вешае паліто ў шафу (дзверы скрыгочуць — даўно трэба папрасіць, каб адрамантавалі), дастае трубу з чахла, прыкладвае яе да вуснаў.

І адчувае, што на ёй няма муштука. Леанід Мендзелевіч сёння забыў дома муштук.

Вальс

Раніцай пад маім акном вальсаваў дворнік. Я цікаваў за віхурай лісця з-пад яго падэшваў. Раз-два-тры, раз-два-тры... Калі раптам яго заўважалі людзі (як дзіця, калі яму страшна ноччу, недарэчна адчыняе дзверы ў пакой бацькоў-мілаванцаў), слупянеў. Хвіліну-другую маюкаўся. А потым працягваў. І брудная вуліца зноў патанала ў чысціні яго душы.

Зміцер БАЯРОВІЧ,
студэнт 4 курса Інстытута журналістыкі БДУ

Праект — лаўрэат VII Нацыянальнага конкурсу друкаваных СМІ «Залатая Ліцера»

Слова кразнаўцы

Сяргей БЕЛЬСКИ, настаўнік гісторыі СШ № 3 г. Хойнікі, распавядае пра “антычную” назву вёскі Марытон:

— Яшчэ падчас вучобы ў Гомельскім дзяржуніверсітэце імя Ф. Скарыны захапіўся гісторыяй Старажытнай Грэцыі і Рыма. Калі заняўся даследаваннем гісторыі Хойнікшчыны, вырашыў высветліць, адкуль жа ўзялася незвычайная назва Марытон. Відавочна, сённяшняе яе форма прычынілася да таго, што інфарматыры нястомнага збіральніка беларускіх легенд і паданняў, доктара філалогіі А.Ненадаўца паведамілі яму, нібы паходзіць яна ад вокліча пастушкоў “Марыя тоне!” (так звалі дачку пана). Падобныя інтэрпрэтацыі назваў даволі пашыраныя ў фальклоры. Але ў інвентары Хойніцкага маёнтка за 1844 г., які належаў Уладзіславу Прозару, упамянута фальварак Маратон, што дае падставу лічыць: гэтая назва нададзена тутэйшым магнатам Каралем Прозарам (бацькам Уладзіслава) у гонар перамогі грэкаў над персамі ў 490 г. да н. э. пры Маратоне (Марафоне).

Пасля адмены прыгоннага ладу фальваркавыя землі здалі ў арэнду аднадворцам (19 мужчынскіх душ на 1870 г.): Цішкевічам, Вайцяхоўскім, Кажанеўскім і іншым, якія ўтварылі тут сваё паселішча, што ў адных выпадках называецца зацэнкамі, у іншых крыніцах — акаліцамі. Магчыма, таму ў паданні, выкладзеным А. Ненадаўцам, марытонскі пан выгодна адрозніваецца ад навакольных землеўладальнікаў сваім дабрадушным стаўленнем да вясцоўцаў (менавіта да марытонцаў): маўляў, усё сабе пасмейваўся ў вусы, ніколі дрэннага слова не сказаў.

Варта ўдакладніць, што пан той быў не марытонскі, а астраглядаўскі, бо менавіта да Астраглядаўскага маёнтка належалі ў паслярэформенныя часы землі, на якіх знаходзіўся Марытон. І першыя жыхары яго паходзілі са шляхты, а таму ніколі не былі прозараўскімі прыгоннымі (людзі каталіцкага веравызнання, марытонцы і пахавальныя прысвечэнні нярэдка складалі па-польску). Гэтыя чыста гістарычныя акалічнасці даследчыку-літаратуразнаўцу або засталіся невядомымі, або, у адрозненне ад падання, не ўяўлялі каштоўнасці для яго тэмы і былі праігнараваныя.

У паралельным свеце

Выстаўка работ берасцейскай мастачкі Нілы Гарчанюк “The Parallel World” (“Паралельны свет”) адкрылася ў гісторыка-культурным музеі-запаведніку “Заслаўе”. Незвычайныя істоты з іншых вымярэнняў, казачныя персанажы, персанафікаваныя абстракцыі — што гэта, плён нашага ўяўлення, сон? Не, гэта нашы “суседзі па прасторы”. І творы Надзеі Гарчанюк з’яўляюцца своеасаблівым медыятарам, які дазваляе здзейсніць пераход з нашага трохвымернага свету ў іншы, як кажа аўтарка, “прастарава-часавы кантынум”. Сваімі работамі яна сцвярджае: паралельная рэальнасць проста ёсць, як ёсць нябачныя нам радыёхвалі і нячутны нам ультрагук. Толькі яе метафізіка — гэта метафізіка колеру.

Чэслава ПАЛУЯН

Музейны ўнікат

Алюр тры крыжы

Да свята Вялікай Перамогі і Дня вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў прымеркавана выстаўка “Беларусь. Салдаты Перамогі”, якая адкрылася ў філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь “Дом-музей І з’езда РСДРП”.

Дар’я ШОЦІК, фота аўтара

У экспазіцыі прадстаўленыя вайсковае абмундзіраванне, амуніцыя, узнагароды нямецкіх салдат, якімі карысталіся партызаны і салдаты Чырвонай Арміі пры правядзенні разведкі і дыверсій супраць ворага. А таксама фотаздымкі, зробленыя падчас вайны, ды іншыя цікавыя рэчы. Гэтыя экспанаты належаць вядомаму ў Беларусі калекцыянеру Ігару Бабіцкаму.

Парадная форма маёра Кубанска-Баранавіцкай казацкай кавалерыйскай дывізіі.

Адзін з самых каштоўных прадметаў для гаспадара рарытэтаў — парадная форма (перыяду Вялікай Айчыннай вайны) маёра Кубанска-Баранавіцкай казацкай кавалерыйскай дывізіі, якая была сфарміравана ў студзені 1942-га. Вызначылася пры разгроме баранавіцкай групоўкі немцаў, у 1944 годзе ўдастоена ганаровага звання “Баранавіцкая”.

— Прадстаўленая форма мае газыры — драўляныя альбо цыліндрычныя пеналы. У часы, калі зброю зараджалі са ствала, у газыры ўстаўляўся адзін зарад пораху. Выйграваў той, хто хутчэй зарадзіць зброю, — распавёў Ігар Міхайлавіч. — А рэмень меў спецыяльныя скобы, на якія вешаўся мяшэчак з кулямі, — і прыгожа, і практычна.

Башлык, які насілі казакі, засцерагаў ад холаду і дажджу і пазначаў занятак казака. Калі крылы башлыка свабодна ляжалі — гэта значыла, што казак адпачывае. Башлык складзены крыж-накрыж на грудзях і заткнуты за рэмень — ваяр знаходзіцца пры выкананні службовых абавязкаў, дастаўляе пакет. Таму, калі салдаты заўважалі такога казака, адразу спышаліся яму на дапамогу. Башлык завязаны вузлом — казак выйшаў у адстаўку, выходзіў маленькіх казакоў. Колер башлыка азначаў, да якога войска казак мае дачыненне.

Цікавая адметнасць: часам на паке-тах, якія дастаўлялі казакі, ставілі крыж. “Алюр адзін крыж” значыла даставіць пакет. “Алюр два крыжы” — даставіць пакет у штаб, не шкадуючы каня, але пры гэтым застацца ў жывых. “Алюр

Зімовая форма — бекеша — камандзіра Першай беларускай асобнай партызанскай казацкай брыгады.

тры крыжы” — не шкадаваць ні сябе, ні каня, але даставіць пакет. Алюр — гэта хуткасць, з якой імчыць конь.

Кубанка — таксама важная частка абмундзіравання. Яе выраблялі з воўны маладога ягняці. Менавіта яна адпуджае скарпіёнаў і тарантулаў.

Не меншую цікавасць выклікае і зімовая форма — бекеша — камандзіра Першай беларускай асобнай партызанскай казацкай брыгады, якая дзейнічала на акупіраванай тэрыторыі Мірскага і Карэліцкага раёнаў. У вёсцы Ярэмчы Карэліцкага раёна ў гонар брыгады ўстаноўлена стэла. Дарэчы, Янка Брыль апісаў гэты атрад у зборніку “Нёманскія казакі”.

Памяці журналіста Галоўны атрыбут — пяро

Алесь ХІТРУН

У Лідскім гісторыка-мастацкім музеі, у будынку, дзе жыў паэт-рэвалюцыянер Валянцін Таўлай, разгарнулася выстаўка “Аляксандр Жалкоўскі — таленавіты руплівец на ніве журналістыкі”.

На яе адкрыццё — ушанаванне калегі і паплечніка — сабраліся сябры, родныя, літаратары, журналісты, гісторыкі. Кожны з іх падзяліўся сваімі ўспамінамі пра Аляксандра Васільевіча. Хто згадаў пра цеснае супрацоўніцтва з ім у газеце “Уперад” (цяпер “Лідская газета”), хто распавёў пра яго дабрадзейныя справы.

Дзе толькі не быў Аляксандр Жалкоўскі, з кім толькі не сустракаўся! Былі блізкія стасункі з Васілём Быкавым, Ларысай Геніюш, Янкам Брылём, Аляксеем Карпюком, Валянцінай Коўтун, Хрысцінай Лялько... Творчасць журналіста адзначана шматлікімі граматамі, знакамі і медалямі. Галоўным атрыбутам для яго стала пяро. У свой час ён быў адказным сакратаром вasilishkaўскай раённай газеты, рэдактарам воранаўскай і мастоўскай райгазет. А газету “Уперад” узначальваў ажно 20 год — з 1969 па 1989-ы. Потым быў уласным карэспандэнтам абласной газеты “Продзенская праўда”. Пазней Аляксандр Васільевіч меў свайго чытача і на старонках лідскай газеты “Прынёманскія весткі”, рэспубліканскіх выданняў “Белорусская нива”, “Літаратура і мастацтва”, “Наша слова” і іншых. Як даследчык вяртаў з забыцця імёны, якія цяпер з гонарам ушаноўваюцца.

Філасофія фальклору

Гэты вечар ужо назвалі “канцэртамі года”. І, па ўсім відаць, ён таго варты. Але калі адмовіцца ад залішняга пафасу і гучных параўнанняў, то відавочна адно: гэта падзея ў музычным жыцці Беларусі. Так, у канцэртнай зале “Мінск” выступілі дзве легенды фольку: этнагрыя “Троіца” (Беларусь) і “Karola ze wsi Warszawa” (Польшча). І калі канцэрты “Троіцы”, хоць яны адбываюцца не надта часта, для беларусаў ужо “звыклы цуд”, то варшаўскую “Капэлу...” нам давялося пабачыць упершыню. Прызнацца, усе спадзяванні і чаканні адносна канцэрта, арганізатарамі якога выступілі Польскі інстытут у Мінску, Інстытут Адама Міцкевіча і “ПАН студыя”, апраўдаліся.

Марына ВЕСЯЛУХА

У першым аддзяленні града этнагрыя “Троіца”. Гэта, як заўсёды, музычная медытацыя, падчас якой кожны гук — значны. Музыкі прадставілі публіцы песні са сцюздэнага альбома “Зімачка”, дзе ёсць і вецер, і мороз, і снег, а таксама новы матэрыял, над якім гурт працуе цяпер. У прыватнасці, купальскую песню “Цар агонь”, тут — увесь катарсіс, што перажывалі нашы продкі ў час абраду ачышчэння вадой і агнём на Купалле. Лідар “Троіцы” Іван Кірчук падзякаваў продкам, што яны пакінулі такія цудоўныя мелодыі. Фальклор — філасофскі, і сёння многае гучыць і ўспрымалася не так, як раней. Іван Іванавіч падкрэсліў:

— Для мяне гэты канцэрт —здзяйсненне мары

10 — 15-гадовай даўніны. Калі мы выезджалі на замежныя фестывалі, бачылі, як там усё арганізавана. І вось цяпер маем нешта падобнае ў Мінску, а менавіта — выступленне фольк-гурта такога ўзроўню з намі на адной сцэне. Беларусы часта радуюцца, калі знаходзяць, што іх продкі былі шляхціцамі, я ж радуся, што мой прашчур быў млынаром. Што да выступлення варшаўскай “Капэлы” ў другім аддзяленні, то яно насіла зусім іншы характар. Медытацыі змяніліся чыстым захапленнем ад майстэрства ігры на цымбалах, скрыпках, ад жывой энергіі польскага фольку. Музыкі з “Капэлы...” у сваю чаргу, выказалі радасць ад першага наведвання Беларусі, а таксама падкрэслілі, што выступлен-

не на адной сцэне з нашай “Троіцай” для іх — гонар.

Дарэчы, назва гурта перакладаецца як “Капэла з вёскі Варшава”, таму не дзіўна, што выступленне так спадабалася беларускаму глядачу. Справа ў тым, што існаванне вясковых капэл — з’ява традыцыйная і для беларускай культуры. Амаль у кожнай нашай вёсцы быў свой гурт — капэла, гралі ў іх на скрыпках, бубнах, кларнетах, цымбалах. Але варшаўская “Капэла...” — гэта гурт з сусветным імем, яго альбом “Nord”, што не так даўно пабачыў свет, брытанскай газетай “The Guardian” прызнаны адным з найлепшых у галіне фольку (дарэчы, у запісе дыску бралі ўдзел і музыкі з іншых гуртоў ды краін, у тым ліку — знакаміты шведскі калектыў “Hednigarna”, які выступаў у Мінску ў 2011 годзе падчас “Дударскага фэсту”). Нягледзячы на тое, што музыкі выкарыстоўваюць традыцыйныя інструменты, гучаць яны вельмі сучасна, часам нават авангардна. Спадзяюся, што гэтае выступленне стане пачаткам добрага сяброўства польскага гурта з беларускай публікай.

Незабыўнае

Сяргей ГРАЊІК,
дырэктар Ваенна-гістарычнага
музея імя Д. К. Удовікава,
г. Драгічын

У лютым 1944 года ў вёсцы Сварынь — цэнтры партызанскай зоны (тэрыторыя сённяшняга Драгічынскага раёна) — у эвакашпіталі знаходзілася больш як 60 цяжкапараненых і хворых партызан. Да ўсяго вёскі Сварынь, Гаравіца і навакольныя сялянскія хутары былі перапоўненыя мірнымі жыхарамі, якія хаваліся тут ад ворага. А ў партызан адсутнічалі боепрыпасы, закончыліся і старыя снарады, бомбы, з якіх выплывалі траціл для правядзення дыверсій. Таму немцы амаль без перашкод карысталіся чыгункамі Брэст — Масква, Брэст — Ковель, Жабінка — Пінск, перавозкі па якіх неабходна было тэрмінова спыніць.

На пачатку лютага камандзір паўднёвай зоны партызан Брэсцкай вобласці маёр Пётр Кавальскі атрымаў звесткі пра тое, што ў раёне станцыі Рафалоўка лінія фронту мае “вароты”, праз якія можна лёгка прайсці на вызваленую ад акупантаў тэрыторыю. Для правядзення разведкі Кавальскі сабраў групу партызан на чале з намеснікам камандзіра атрада імя Шчорса Мікалаем Ваганавым, якому была пастаўлена канкрэтная задача: знайсці месца праходу праз лінію фронту і ўстанавіць кантакт з часцямі Чырвонай Арміі. 2 лютага 60 народных мсціўцаў выйшлі на заданне. Становішча заставалася напружаным. Больш як 30 тысяч мірных жыхароў, якія сабраліся ў наваколлях Сварыні, скоўвалі дзеянні партызан. Людзей неабходна было тэрмінова адправіць за лінію фронту. 3-за пастаянных бамбёжак самалёты на аэрадром каля Сварыні больш не садзіліся, і таму немагчыма было нават вывезці параненых і хворых.

14 лютага па атрадах і брыгадах разнеслася радасная вестка: група разведчыкаў вярнулася і прывезла каля пяці тон узрыўчаткі, шмат зброі і боепрыпасаў. Ваганаў далажыў камандаванню Паўднёвай партызанскай зоны, што прайсці праз лінію фронту ў раёне Рафалоўкі цалкам магчыма. Марудзіць было нельга, бо немцы ў кожны момант маглі зачыніць выратавальныя вароты.

Разам з групай Ваганова прыбылі і вайсковыя разведчыкі 77-га стралковага корпуса, перад якімі я павінен быў наладзіць сувязь з партызанамі Брэсцкага злучэння і сабраць разведзвесткі пра дыслакацыю ворага ў раёне Пінска, Кобрына і Брэста.

19 лютага адправілі наступны абоз, які суправаджалі 300 партызан на чале з Ваганавым. З імі выступілі і вайсковыя разведчыкі. Праз некаторы час даведаліся, што абоз удала перасёк лінію фронту. Пачалі рыхтаваць наступны. Тым часам значныя сілы ворага сканцэнтраваліся ў гарнізонах уздоўж чыгункі Брэст — Лунінец: немцы планавалі аперацыю па выцягненні партызан з-за Дняпроўска-Бугскага канала.

У ноч з 20 на 21 лютага Кавальскі атрымаў данясенне ад камандзіра атрада імя М. Шыша Мікалая Папова, што праціўнік наступае на партызанскую зону каля вёсак Зарэчка і Ляхавічы. Яго партызаны ўступілі ў бой, але ўтрымаць занятыя пазіцыі без падтрымкі было вельмі цяжка. У тую ж ноч на дапамогу атраду імя М. Шыша прыйшлі партызаны брыгады імя Сталіна, атрадаў імя Шчорса і Катоўскага і польскай брыгады імя Т. Касцюшкі. Немцы змаглі пераправіцца праз канал і замацавацца па паўднёвым яго беразе каля Ляхавіч і Зарэчкі. Партызаны атрадаў імя Шчорса, Катоўскага, Бажэнкі, брыгады імя Молатава і Т. Касцюшкі распачалі баі супраць ворага на ўчастку ад Белаазёрскага канала да шляху на Янаў — Любяшоў. Добра, што яшчэ ўлетку народныя мсціўцы падрыхтавалі тут тры лініі абароны

Дняпроўска-Бугскі рубеж. Як гэта было?

На пачатку 1944 г. значная частка паўночнай Украіны была вызвалена ад нямецкіх акупантаў. Распачаліся крывавыя баі за важны чыгуначны вузел — горад Ковель. Лінія фронту прайшла непадалёк ад паўднёвых межаў Брэсцкай і Пінскай абласцей Беларусі, што значна паўплывала на становішча партызанскіх атрадаў і брыгад, якія базіраваліся за Дняпроўска-Бугскім каналам і апынуліся ў зоне дзеяння 2-й нямецкай арміі пад камандаваннем генерал-палкоўніка Вальтара Вейса. Такая сітуацыя патрабавала ад яго перагрупіроўкі сіл, узмацнення гарнізонаў, размешчаных уздоўж найважнейшых шашэйных дарог і чыгунак, а таксама стварэння ліній абароны на новых рубяжах.

з акапамі на поўны рост і ўмацавалі іх дзотамі.

Адначасова немцы пайшлі ў наступленне каля вёсак Белянок, Журавок, дзе змагаліся атрады імя Калініна і Суворова. Адчуўшы абарону партызан, праціўнік спыніўся і пачаў чакаць вынікаў разведкі. Нямецкае камандаванне думала, што часці Чырвонай Арміі выйшлі ўжо да Дняпроўска-Бугскага канала. Пачалі чакаць. У гэты час адбываліся толькі дробныя сутычкі з ворагам. Партызанская ж разведка пасля допыту палонных устанавіла, што немцы кінуплі супраць іх 8-ю мадзьярскую дывізію, нямецкую кавалерыйскую брыгаду “Мітэ” і асобны полк “уласаўцаў”.

27 лютага ў штаб Паўднёвай зоны паступіла данясенне ад камандзіра брыгады імя Молатава Міхаіла Герасімава пра тое, што Пінская

іншым партызанам Паўднёвай зоны перайсці ў поўнае падпарадкаванне Кавальскаму, якому даручаецца кіраўніцтва абаронай партызанскай зоны.

Да гэтага часу часці Чырвонай Арміі ўжо занялі Любяшоў, а яе перадавыя падраздзяленні выйшлі ў раён вёсак Гаравіца і Радастава. У гэтай сітуацыі Кавальскаму неабходна было любой цаной загрымаць праціўніка, таму ён загадаў брыгадзе імя Языковіча, якая прыйшла з усходу, і палякам Сатаноўскага, якія знаходзіліся непадалёку ад Сварыні, заняць абарону ўздоўж тракту Янаў — Любяшоў і закрыць правы фланг абароны.

У канцы лютага значна ўскладнілася становішча ў раёне Кобрына і Гарадца. Пры падтрымцы артылерыі і бранятэхнікі немцы адцягнулі атрад імя Катоўскага з-пад вёсак Вялікія

Камандзір Пінскай партызанскай брыгады Іван Шубітыдзэ, камісар Пінскай брыгады Архін Пратасеня, камандзір брыгады імя Молатава Міхась Герасімаў і камісар гэтай жа брыгады Фёдар Кунькоў.

брыгада (камандзір І. Шубітыдзэ) адышла без дазволу са свайго раёна дыслакацыі ў напрамку мястэчка Любяшова і тым самым адкрыла правы фланг абароны яго брыгады. У выніку тракт Янаў — Любяшоў апынуўся цалкам пад кантролем праціўніка, ажно да ракі Прыпяць. У сувязі з гэтым Герасімаў прапануе Кавальскаму, каб астатнія сілы партызан адышлі на паўднёвы бераг Прыпяці і тым самым пазбеглі прамых сутыкненняў з нямецкай брыгадай “Мітэ”.

Асцерагаючыся адыходу брыгады Герасімава, Кавальскі далажыў Цэнтральнаму штабу партызанскага руху пра крытычнае становішча. У адказ прыйшоў загад за подпісам Ганенкі: брыгадам Шубітыдзэ, Герасімава і

Схема абароны Дняпроўска-Бугскага канала.

най Арміі, занялі абарону. Пачалося змаганне.

Агульнае становішча ў сярэдзіне сакавіка становіцца вельмі цяжкім. Бесперапынныя баі прывялі да недахопу боепрыпасаў у партызан. А тут яшчэ ад партызанскай разведкі паступілі звесткі, што на станцыі Драгічын выгрузілася сем, а на станцыі Янаў-Палескі дзесяць эшалонаў рэгулярных войскаў праціўніка з танкамі і артылерыяй і хутка рушылі ў паўднёвым напрамку. Пачалося новае наступленне на ўчастку ад Белаазёрскага канала да тракта Янаў — Любяшоў сіламі 211-й матарызаванай дывізіі, 5-й егерскай дывізіі, брыгады “Мітэ” і асобным палком “уласаўцаў”. Пра крытычнае становішча партызан Кавальскі неадкладна далажыў камандзіру 160-й стралковай дывізіі генералу Зараку-Заракоўскаму і папрасіў у яго дапамогі, папярэдзіўшы, што ў выпадку адыходу партызан у акружэнне патрапіць батальён.

26 сакавіка пасля артпадрахтоўкі вораг узнавіў наступленне каля Зарэчкі і ўздоўж Белаазёрскага канала. Адначасова былі атакаваны пазіцыі атрада імя Лазо каля вёскі Журавок. Раніцай 27 сакавіка нямецкія егеры паспрабавалі захапіць на поўдзень ад Зарэчкі вышыню 144. Партызаны не змаглі ўтрымаць пазіцыі і пачалі адступаць. На працягу гэтага дня немцы ўклініліся ў іх абарону ажно на чатыры кіламетры. Кавальскі зразумеў, што партызаны не змогуць утрымаць Сварынь, і аддаў загад эвакуіраваць усе тылавыя падраздзяленні ў бок вёскі Вялікая Глуша, на ўкраінскую тэрыторыю. У тым напрамку і пацягнуліся па залітых вясенняй паводкай дарогах шматлікія абозы мірных жыхароў і партызан.

26 — 27 сакавіка ўскладнілася становішча і на правым флангу абароны. Праціўнік наступаў уздоўж грунтавой дарогі Адрыхын — Горкі — Мукашын. Брыгада імя Языковіча ўжо два дні пад артабстрэлам утрымлівала свае пазіцыі, але немцы націскалі. У ноч з 26 на 27 сакавіка Кавальскі, каб удакладніць абстаноўку, выехаў на перадавую ў размяшчэнне атрадаў імя М. Шыша і Шчорса. Разабраўшыся ў сітуацыі, загадаў пачаць арганізаваны адыход да пераправы, якая была каля вёскі Невір, а сам са штабам перамясціўся ў Ветлы. Адзін толькі камандзір польскай брыгады Роберт Сатаноўскі заявіў, што за лінію фронту сваіх партызан не павядзе, а рушыць у Польшчу, таму павёў брыгаду ў процілеглым напрамку. Партызаны, развітваючыся з палякамі, аддавалі ім боепрыпасы і харчы. Праз некалькі тыдняў польскія змагары трапілі ў акружэнне каля возера Свіцязь, але змаглі прарвацца на Любліншчыну.

Недахопам кіравання абаронай партызан была поўная адсутнасць тэлефоннай і радыёсувязі, якая ажыццяўлялася толькі з дапамогай конных пасланцоў, таму данясенні і загады дастаўляліся са спазненнем. Становішча мянялася кожную гадзіну. У Кавальскага атрымалася толькі на гадзіну ўсталяваць тэлефонную сувязь са штабам 160-й дывізіі, у якой ён папрасіў дапамогі, але так яе і не дачакаўся, а толькі атрымаў загад трымацца любой цаной і не здаваць немцам пераправу каля Невіра. Савецкія часці такім чынам маглі адцягнуць з-пад Дзівіна і Макран.

Камбрыгі Міхаіл Герасімаў і Васіль Вялігін далажылі савецкаму камандаванню, што пад націскам пераўзыходзячых сіл немцаў, пад ударамі артылерыі і авіяцыі вымушаныя адыходзіць да Ветлаў, дзе пачаўся вулічны бой. Рэзка пагоршыўся стан надвор’я. Адліга змянілася марозам і снегападам. Байцы, мокрыя і галодныя, пачалі замярзаць. Іх трэба было тэрмінова абагрэць і абсушыць. У гэтым становішчы Кавальскі вырашае заняць абарону на вышынях з захаду ад Ветлаў і ўтрымліваць пераправу цераз Прыпяць.

Раніцай 29 сакавіка немцы пасля артпадрахтоўкі пайшлі ў наступленне. Партызанскія брыгады вымушаныя былі пакінуць пазіцыі і адступіць у лес на усход ад Невіра. У жорскім баі атрымаў цяжкае раненне Мікалай Ваганаў. Камандзір 160-й дывізіі падпалкоўнік Гарабец загадаў партызанам утрымліваць гэты рубіж, наколькі магчыма. На дапамогу партызанам ён накіраваў стралковы ўзвод, байцы якога можна змагліся на правым флангу і не адышлі, нягледзячы на вялікія страты. Пад вечар 30 сакавіка немцы ўварваліся ў Невір і занялі пераправу цераз Прыпяць. Але партызаны, мірныя жыхары і часці дывізіі, якія адыходзілі з-пад Макран і Дзівіна, паспелі пераправіцца на паўднёвы бераг ракі. Акружэння і знішчэння ўдалося пазбегнуць.

Захапіўшы пераправу, немцы адрэзалі адыход за Прыпяць атрадам імя Шчорса, Катоўскага, Чэрнака і батальёну савецкіх салдат, якія заставаліся каля Сварыні і Радастава.

Так 30 сакавіка 1944 года скончылася знакамітая 37-я абарона Дняпроўска-Бугскага канала, якая ўвайшла ў гісторыю партызанскага руху Беларусі. Падчас яе народныя мсціўцы абаранялі рубяж, які працягнуўся амаль на 60 кіламетраў, прыкрываючы правы фланг 70-й арміі, і далі магчымасць яе палкам адцягнуць з-пад Дзівіна і Макран, каб замацавацца на паўднёвым беразе Прыпяці. Тым самым партызаны дапамаглі пазбегнуць акружэння і разгрому адарваным ад асноўных сіл батальёнам 160-й дывізіі.

Новае слова на знаёмую тэму

Брэсцкая крэпасць... Сімвал мужага супрацьстаяння вераломнаму нападу добра ўзброенага ворага. Гэта ведае кожны. Шмат глядачоў перажыло трагедыю 22 чэрвеня 1941 года, паглядзеўшы яркі таленавіты мастацкі фільм пра гэтыя падзеі.

За дакументальную стужку для Белвідэацэнтра згадзіліся ўзяцца сцэнарыст Сяргей Трахімёнак і рэжысёр Аляксандр Анісімаў.

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА,
фота Уладзіміра Болгава

Сяргей Трахімёнак,
пісьменнік, сцэнарыст

— Раскажыце, калі ласка, як пачалася ваша работа?

— Напісаць сцэнарыі мне прапанавалі ў Беларускам відэацэнтры восенню 2010 года. Я не быў у захапленні ад гэтай ідэі, таму што нядаўна выйшаў расійскі мастацкі фільм пра Брэсцкую крэпасць і некалькі перадач пра крэпасць і яе форты зрабілі тэлеканалы Брытаніі і Расіі. Але на мае аргументы заказчыкі сказалі, што неабходны свой погляд, які б не паўтараў усё, што было сказана і знята.

І я захварэў на гэта. Знайшоў нейкую ідэю, якая не звужалася б толькі да адначасова трагічных і гераічных падзей тысяча дзевяцьсот сорок першага года.

— Што было кропкай адліку — можа, Вялікая Айчынная ў летанісе вашай сям’і?

Сяргей Трахімёнак. Кадр з фільма “Крэпасць над Бугам”.

— Мой бацька ў верасні сорок трэцяга года трапіў у дзеючую армію, на ўчастак будучага Другога Беларускага фронту — пад горадам Чавусы. Было яму тады васьмнаццаць, і быў ён старшым сержантам, памочнікам камандзіра ўзвода сапёраў. Пазней падчас аперацыі “Баграціён” бацька атрымаў два свае першыя ордэны за забеспячэнне фарсіравання рэк

Проні і Бярэзіны. Ён дайшоў да Беластока і там скончыў сваю вайну, бо ў лістападзе 1944-га падарваўся на варожай міне. Таму гісторыя Вялікай Айчыннай — гэта гісторыя ў тым ліку і нашай сям’і. Хаця ніхто з маіх родзічаў не ваяваў у Брэсцкай крэпасці.

— Ці дапамаглі ў стварэнні стужкі новыя архіўныя матэрыялы?

— У якасці відэараду фільма намі былі працытаваныя кінадакументы абодвух ваюючых бакоў. У тым ліку і тыя, якія раней нідзе не выкарыстоўваліся. Але пры напісанні сцэнарыя я не звяртаўся да новых матэрыялаў. Ды і мэта яго напісання была ў іншым — паказаць той цывілізацыйны стык, што заўсёды існаваў на гэтай прасторы і на якім найбольш верагодна маглі адбывацца канфлікты.

Адным з атрыбутаў гэтага стыку і былі фартыфікацыйныя збудаванні, у тым ліку і Брэсцкая крэпасць.

— Ці доўга працавалі над сцэнарыем?

— Пачаў у верасні і дзесьці ў снежні прыйшоў да патрэбнага варыянта.

— Ці задаволены тым, як увасоблены сцэнарыі?

— Сцэнарыст ніколі не можа быць цалкам задаволены рэалізацыяй сваёй ідэі. Асабліва сцэнарыст-візуаліст. Як і рэжысёр, няхай гэта гучыць парадаксальна. Але гэта спецыфіка працы кінадраматурга, не трэба надзімаць шчокі і казаць, што нехта бачыў увасабленне свайго тэксту па-іншаму. Фільм зроблены. Фільм жыве ўласным жыццём.

Аляксандр Анісімаў,
рэжысёр

— Вы не пабаяліся рабіць фільм на такую “небяспечную” тэму? Што новага можна сказаць, калі Брэсцкая крэпасць стала сімвалам, пра яе ведае кожны школьнік?

— Шчыра прызнаюся, я не выключэне. Пра крэпасць ведаў тое ж, што і ўсе. У памяць запала кніга Сяргея Смірнова і невялічкі фільм. Прынцыпова нічога не глядзеў перад пачаткам працы — каб адысці ад усяго гэтага матэрыялу і менавіта ўласнымі вачыма зірнуць на мемарыял. Натхніў і сцэнарыі, за які яшчэ раз хачу падзякаваць Сяргею Трахімёнку. Я даўно марыў папрацаваць з ім, з тых часоў, як да мяне ў рукі трапіў яго сцэнарыі фільма пра Карбышава. На жаль, мне не ўдалося яго зняць, хоць і хацелася. Якраз быў у ваеннай тэме: нядаўна зрабіў фільм “Афган. 20 гадоў. Трафеі”, што заняў трэцяе месца на маскоўскім фестывалі дакументальных дэтэктываў сярод 300 стужак з усяго свету. Тэма для мяне блізкая і таму, што абодва мае дзяды, якіх я не бачыў, прайшлі ўсю вайну. Канечне, я ведаў пра вайну шмат — і ад бабуль, і з літаратуры. Наша пакаленне выхавана на ваеннай тэматыцы. Для мяне “Піянеры-героі” ў дзяцінстве былі лепшай кніжкай.

Першымі, на чый суд прадставілі нашу работу, былі супрацоўнікі музея. Яны,

можа, сто фільмаў пра крэпасць бачылі. І пасля прагляду — маўчанне. Не маглі слова вымавіць — вельмі моцнае ўражанне. Значыць, патрапіў.

— А для вас асабіста горад над Бугам чымсьці адметны?

— Бываў у Брэсце, калі рабіў фільм пра Белавежскую пушчу. Праслаўляць сваю краіну, папулярызаваць зямлю, на якой жыў і працуеш, — самая ўдзячная тэма. Душа спакойная.

Вельмі хацелася дзяцей сваіх завезці ў Брэст. У нас дача ў Гродзенскай вобласці. І аднойчы вырашылі — едзем на 22 чэрвеня. Сынам вельмі спадабалася. З той першай паездкі наведваць у гэты дзень Брэсцкую крэпасць зрабілася традыцыяй. Касцюміраваная рэканструкцыя падзей хлопчыкаў прыцягвае.

— Якія моманты працы над стужкай былі самымя яркія?

— Было цікава збіраць факты. Цікава кантактаваць з музейнымі супрацоўнікамі, якія абагаўляюць гэты помнік. Там няма лішніх людзей. Яны па-сапраўднаму любяць месца, дзе жывуць і працуюць. Музейшчыкі прадаставілі ўнікальныя фотаздымкі, якія выкарыстаныя ў фільме. Для работы дакументальны матэрыял браў у Дзяржынску, маю і свой архіў.

— Сяргей Трахімёнак — вядомы сцэнарыст, а вось для аператара Мікіты Пінігіна гэта была першая работа.

— Калі мне прапанавалі зняць гэты фільм, я прачытаў сцэнарыі і зразумеў — пашанцавала: вельмі моцна збіты, што бывае крайне рэдка. Звычайна сцэнарыі развальваюцца на хаду, мне даводзіцца іх “сшываць” літаральна белымі ніткамі, і гэта заўважна. Сцэнарыі Сяргея Аляксандравіча не паўтараў той стэрэатып, які ў мяне склаўся.

Не шкадую, што ўзяў на фільм Мікіту. Таленавіты аператар, уважлівы. Менавіта ён убачыў сярод наведвальнікаў мемарыяла хлопчыка з рукзачком, якога вы бачыце на экране.

— Што не паспелі сказаць у адведзены для фільма час?

— У мінулым годзе адзначалі юбілей крэпасці і 50-годдзе музея. Тэрміны на стварэнне карціны былі вельмі абмежаваныя. 26 хвілін экраннага часу — вельмі мала для гэтага фільма, у мяне нашмат больш інфармацыі, і я мог бы зняць яшчэ адзін, больш працяглы, дакладней расказаць акцэнты.

— Якая аўдыторыя, мяркуеце, часцей за ўсё будзе глядзець вашу “Крэпасць над Бугам”?

— Па фармаце стужка зручная для ўрокаў гісторыі ў школе. Дарэчы, многія фільмы, якія зроблены мною на БВЦ, могуць быць дадатковым матэрыялам для ўрокаў гісторыі і літаратуры. Пра Мележа, Макаёнка і г. д. Дзеці паспяваюць паглядзець, і застаецца час абмеркаваць з настаўніцай убачанае.

З глыбінкі

Шляхта вярнулася ў Пінск

Незвычайнае ажыўленне панава-ла каля сцен Палескага драматычнага тэатра ў Пінску. Дзесяць умельцаў шчыравалі над аб’ёмістымі дубовымі ствалінамі, з якіх паступова выступалі рысы герояў камедыі “Пінская шляхта”: Кручкова і Куторгі, шляхціцаў Пратасавіцкага і Цюхай-Ліпскага. Удзельнікі дзясятага пленэру Брэсцкай вобласці па разбярстве стваралі скульптурную кампазіцыю, прысвечаную неўміручаму твору Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча.

Творчаеblasлаўленне разбяркам да-ла пінская трупа, прымеркаваўшы да пачатку пленэру паказ спектакля “Пінская шляхта”. Аўтарам ідэі і рухавіком яе рэалізацыі стала загадчыца аддзела традыцыйнай культуры Брэсцкага абласнога грамадска-культурнага цэнт-ра Ларыса Бычко. Яна лічыць, што вяртанне “Пінскай шляхты” ў горад над Пінай — акт гістарычнай справяд-лівасці. Патрыётам Палесся заўсёды здавалася недарэчнасцю тое, што ў Пінску немагчыма было знайсці ніякіх згадак пра славетную п’есу. Таму ў свой час вялікі ўздых выклікала з’яўленне камедыі на падмостках пінскай сцэны. І вось — новы крок... Ларыса Бычко ўпэўнена, што з прапіскай у Пінску драўляных шляхціцаў горад набудзе яшчэ адзін прывабыны куток.

Людміла БУНЕЕВА,
г. Пінск

Літаратурны свет

Марыі Варабей

Яе творы бяруць за жывое, чаруюць душу. І не дзіўна, бо дзяўчына піша пра тое, што яе сапраўды хвалюе. Маша Варабей вучыцца ў 9 “А” класе сярэдняй школы № 33 г. Брэста.

У 15 год яна ўжо неаднойчы была ў ліку пераможцаў гарадскіх і абласных літаратурных конкурсаў. Нядаўна юная пісьменніца заняла першае месца ў гарадскім конкурсе літаратурнай творчасці сярод школьнікаў “Голас дзяцінства” і не збіраецца спыняцца на дасягнутым.

Пісаць Маша пачала ў 9 год. Аднолькава лёгка карыстаецца яна і рускай, і беларускай мовамі. Творы школьніцы друкаваліся ў рэспубліканскіх і мясцовых газетах, у калектыўным зборніку “Адкрыццё”, які выдае Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі.

На пытанне, адкуль бярэ ідэі для твораў, яна прызнаецца: “Пішу пад уражаннем ад падзей з жыцця, але часам сюжэты бачу ўва сне”. На творчым рахунку Марыі Варабей ужо ёсць дзве аповесці ў стылі фэнтэзі. Праўда, выдаць кнігу пакуль не атрымліваецца. Цяпер яна працуе над новай аповесцю “Выдуманы сябар”. Спрабуе пісаць вершы. Свае творы публікуе ў інтэрнэце.

У мінулым годзе Марыя Варабей заняла прызавыя месцы на раённых алімпіадах па беларускай і рускай мовах. А яшчэ яна займаецца ў гуртку “Журавінка” ў ўдзельнічае ў тэатральных конкурсах, любіць беларускую літаратуру. Асабліва творы Уладзіміра Караткевіча і Яна Баршчэўскага.

Паводле слоў Машы, талент неабходна ўпарта развіваць, не адмаўляцца ад сваёй мэты, бо ўменне ствараць уласны чароўны свет з’яўляецца лепшай якасцю чалавека.

Алена ДЗЕБІШ,
г. Брэст

Васіль БЫКАЎ

Афарызм

Напэўна, самае дзейснае, самае практычнае — прымусіць чалавека заглянуць у сябе, прымусіць яго ўбачыць, які ён ёсць, што ў ім ёсць подлае, а што добрае.

Калі ён разбярэцца ў сабе з дапамогай мастацтва, то і будзе вынік.

			Выходзіць з 1932 года У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, ГА “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, РВУ “Літаратура і Мастацтва”		
Галоўны рэдактар Таццяна Мікалаеўна СІВЕЦ			Юрыдычны адрас: 220034, Мінск, пр. Незалежнасці, 39, п. 4а Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 Тэлефоны: галоўны рэдактар — 284-66-73 намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73 Адрэсы: публіцыстыкі — 284-66-71 крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04 прозы і паэзіі — 284-44-04 мастацтва — 284-82-04 навін — 284-44-04 аддзел “Кніжны свет” — 284-66-71		
Рэдакцыйная калегія:			бухгалтэрыя — 284-66-72 Тэл./факс — 284-66-73 E-mail: lim_new@mail.ru Адрас у Інтэрнэце: www.lim.by Пры перадруку просьба спасыл-ца на “ЛіМ”. Рукапісы рэдакцыя не вяртае і не рэцензуе. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Пазіцыя рэдакцыі можа не супа-даць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый.		
Анатоль Акушэвіч Лілія Ананіч Алесь Бадак Дзяніс Барсукоў Святлана Берасцень			Віктар Гардзеі Уладзімір Гніламёдаў Вольга Дадзіёмава Уладзімір Дуктаў Анатоль Казлоў Алесь Карлюкевіч Анатоль Крэйдзіч		
Віктар Кураш Алесь Марціноўч Мікола Станкевіч Мікалай Чаргінец Іван Чарота Іван Штэйнер			Набор і вёрстка камп’ютар-нага цэнтра РВУ “Літаратура і Мастацтва”. Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах. Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстано-ва “Літаратура і Мастацтва”. Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Выдавецтва” Беларускай Дом друку” г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Індэкс 63856 Кошт у розніцу — 2300 рублёў		
			Наклад — 2836 Умоўна друк. арк. 5,58 Нумар падпісаны ў друк 21.06.2012 у 11.00 Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь Рэгістрацыйнае пасведчанне № 7 ад 22.07.2009 г. Заказ — 2750 Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12		